

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑΤΑ

«ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»

«ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»

«ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ»

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η στρατηγική σημασία της παρουσίας της Ελλάδας στη Μέση Ανατολή:
Η περίπτωση των Ελληνο-Ισραηλινών Σχέσεων

Σύνταξη: Μάριος Αντωνίου

Επιβλέπων Καθηγητής: Σπυρίδων Λίτσας

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Μάριος Αντωνίου

Τις θερμές μου ευχαριστίες
εκφράζω στο σύνολο του εκπαιδευτικού προσωπικού
του Πανεπιστημίου Μακεδονίας
και ιδιαίτερα στο επιβλέποντα καθηγητή κ. Σπυρίδων Λίτσα.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζω
στη σύζυγο μου Στέλλα, για τη συνεχή της στήριξη.

ΣΥΝΟΨΗ

Η Μέση Ανατολή, αποτελεί πόλο έλξης της προσοχής των Μεγάλων Δυνάμεων της κάθε εποχής. Η παρουσία και η συνύπαρξη στην περιοχή δυνάμεων με διαφορετικούς εθνοθρησκευτικούς προσανατολισμούς, δημιουργεί ένα περίπλοκο πλέγμα σχέσεων.

Στην περιοχή συνυπάρχουν ισχυροί και αδύναμοι δρώντες, οι οποίοι δραστηριοποιούνται για τη διασφάλιση των δικών τους συμφερόντων. Μεγάλες δυνάμεις, όπως οι ΗΠΑ, αλλά και λιγότερο ισχυρές, όπως η Σαουδική Αραβία, η Τουρκία, η Αίγυπτος, διεκδικούν τη δική τους θέση στο σύστημα ισορροπίας της περιοχής, είτε ανήκουν γεωγραφικά σε αυτό είτε όχι.

Παράγοντες που συμβάλουν με το δικό τους τρόπο στη διαμόρφωση της ισορροπίας ή της αστάθειας στην περιοχή αποτελούν πέραν των χωρών, οι μη κρατικοί δρώντες, οι πολιτικές και θρησκευτικές οργανώσεις, οι ιδεολογίες και οι φιλοδοξίες. Η Αραβική Άνοιξη από το 2010 και έπειτα και οι διαδηλώσεις που οργανώθηκαν σε βάρος των καθεστώτων, είναι χαρακτηριστικά της έντασης που επικρατεί και της θέλησης για ανατροπή των κυβερνήσεων. Η Ισλαμική Τζιχάντ, ως θρησκευτικό στοιχείο που προκαλεί πόλωση και συλλογική αντίδραση, αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό που εμφανίζεται ιδιαίτερα στις χώρες της περιοχής. Η πολιτική αστάθεια που προκαλείται σε πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής και την επακόλουθη αύξηση των μεταναστευτικών ροών δια μέσου της Μεσογείου, αλλά και τα προσφάτως ανακαλυφθέντα κοιτάσματα υδρογονανθράκων, επανακαθόρισαν το ενδιαφέρον των δρώντων του διεθνούς συστήματος για την περιοχή.

Δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Γαλλία και προσφάτως η Κίνα, διαδραματίζουν το δικό τους ρόλο στην περιοχή, συμμετέχοντας σ' έναν αγώνα δια αντιπροσώπων ή ακόμα και με δική τους αυτοπρόσωπη παρουσία. Το δικό τους ρόλο, διαδραματίζουν δυνάμεις της περιοχής, όπως η Ελλάδα, το Ισραήλ, η Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι οποίες επηρεάζουν και επηρεάζονται από τις εξελίξεις.

Σήμερα, η Ελλάδα μετά μια περίοδο κατά την οποία αντιμετώπισε πολλά εσωτερικά προβλήματα, έχει την ευκαιρία να δραστηριοποιηθεί και να διεκδικήσει ρόλο βασικού περιφερειακού δρώντα. Οι ορθολογικές επιλογές της, ιδιαίτερος σε θέματα εθνικής ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής, έχουν δημιουργήσει τις βάσεις ανάπτυξης

συνεργασιών με άλλους δρώντες της περιοχής. Η αναβάθμιση των σχέσεων της με το Ισραήλ, αποτελεί μία εκ των επιλογών που συμβάλλουν τόσο στην αναβάθμιση του status, όσο και στην ασφάλεια και σταθερότητα της περιοχής. Ταυτόχρονα, η ίδια σχέση μπορεί να προκαλέσει ανάφλεξη, καθώς το δίλημμα ασφάλειας της αναθεωρητικής Τουρκίας αυξάνεται, ένεκα της Ελληνικής ενδυνάμωσης και της ενίσχυσης του άξονα συνεργασίας με το Ισραήλ και την Κύπρο.

Ο ανταγωνισμός των κρατών για επικράτηση με τη χρήση όλων των μορφών ισχύος, αναγκάζει την Ελλάδα να μεριμνήσει για το δικό της εθνικό συμφέρον. Η τοποθέτηση της στο ενεργειακό χάρτη της Ευρώπης, οι δυνατότητες που αναπτύσσει μέσω των συνεργασιών και η επένδυση στην αυτοβοήθεια, αποτελούν τα στοιχεία που συνθέτουν το νέο της προφίλ. Ο αναβαθμισμένος της ρόλος στην περιφερειακή ασφάλεια, στην προστασία των θαλασσιών οδών, στην αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, την έχουν αναδείξει σε σημαντικό δρώντα. Ως καλός και συνετός σύμμαχος, αντικαθιστά σταδιακά άλλες δυνάμεις της περιοχής, εξαργυρώνοντας το κόστος των επιλογών της.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει αναφορά και ανάλυση των Ελληνο-Ισραηλινών σχέσεων από την ίδρυση του Ισραήλ το 1948 μέχρι σήμερα καθώς και των προοπτικών για ενίσχυση της συνεργασίας. Η σπουδαιότητα του θέματος, προκύπτει από τα νέα δεδομένα τα οποία διαμορφώνονται πλέον στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθώς τόσο η Ελλάδα, όσο και το Ισραήλ καλούνται να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις και δεδομένα, από μια αναβαθμισμένη θέση σε σχέση με το παρελθόν. Τα νέα στοιχεία που προστέθηκαν στην υπό εξέταση περιοχή, τη Μέση Ανατολή, αφορούν κυρίως την ανεύρεση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στη λεκάνη της Ανατ. Μεσογείου καθώς και τις συμμαχίες-συνεργασίες που προέκυψαν.

Μέσα από τις αρχές του ρεαλισμού και την ανάλυση που θα ακολουθήσει, θα αναλυθεί η συμπεριφορά της Ελλάδας και του Ισραήλ. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναπτυχθεί η θεωρητική προσέγγιση του θέματος, χρησιμοποιώντας τις αρχές του ρεαλισμού ως εργαλείο ανάλυσης της συμπεριφοράς των κρατών που μας ενδιαφέρουν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα πραγματοποιηθεί μια ιστορική αναδρομή των σχέσεων της Ελλάδας με το Ισραήλ από το 1948 μέχρι σήμερα, εστιάζοντας στα κύρια σημεία της ιστορίας που αφορούν τις ευκαιρίες για δημιουργία και ενίσχυση των σχέσεων.

Ακολούθως θα γίνει μια σύντομη περιγραφή στο ρόλο των λοιπών δυνάμεων που επηρεάζουν την περιοχή και τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι στρατηγικές συνεργασίας που ακολουθούν οι χώρες σύμφωνα με τις δικές τους προτεραιότητες και οι προοπτικές που υπάρχουν για ενίσχυση αυτών των σχέσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Γενικά	1
Σκοπός	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	6
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	6
1.1 Γενικά.....	6
1.2 Βασικές Αρχές του Ρεαλισμού.....	7
1.3 Ο ρόλος της ισχύος του κράτους στο διεθνές στερέωμα	9
1.4 Οι λόγοι δημιουργίας των Συμμαχιών	12
1.5 Χαρακτηριστικά της Συμμαχίας	15
1.6 Διατήρηση ή Διάλυση μιας Συμμαχίας. Λόγοι και αιτίες.....	16
1.6.1 Δομή του Συστήματος.....	16
1.6.2 Κοινές Εξωτερικές Απειλές (Common Threat).	17
1.6.3 Κατανομή Ισχύος	17
1.6.4 Αξιοπιστία των συμμάχων (Credibility).	17
1.6.5 Εσωτερική Πολιτική (Domestic Politics).	18
1.7 Επιβίωση ή Ηγεμονία.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	21
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	21
2.1 Γενικά.....	21
2.2 Ελληνο-Ισραηλινές Σχέσεις.	24
2.3 Οι χαμένες ευκαιρίες.....	26
2.4 Αποκατάσταση Διπλωματικών Σχέσεων	27
2.5 Είναι συμμαχική η σχέση Ελλάδος – Ισραήλ;	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	33
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	33
3.1 Γενικά.....	33
3.2 Η τριμερής συνεργασία Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ.....	34
3.3 Λοιπές Δυνάμεις της περιοχής.	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	42
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΙΣΡΑΗΛ.....	42
4.1 Γενικά.....	42
4.2 Η εξέλιξη των Ελληνο – Ισραηλινών σχέσεων.....	42
4.3 Οι κίνδυνοι στην περιοχή.....	47
4.4 Προοπτικές Ενίσχυσης των σχέσεων.....	48
4.5 Ενεργειακή πολιτική και φυσικό αέριο.....	50
4.6 Η σημερινή εικόνα.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	57
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικά

Η περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελούσε και αποτελεί έναν ιδιαίτερο πόλο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Σε αυτή τη γωνία του πλανήτη, βρίσκονται συμφέροντα μικρών και μεγάλων κρατών, συμφέροντα θρησκευτικής και πολιτισμικής φύσεως καθώς και διαφορές ή συνεργασίες που πηγάζουν από ύπαρξη ενεργειακών κοιτασμάτων. Ο έλεγχος που μπορεί να ασκηθεί στο παγκόσμιο εμπόριο λόγω της γεωγραφικής θέσης ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση το οποίο διεξάγεται μέσω των στενών του Σουέζ και ο έλεγχος της πλούσιας σε κοιτάσματα υδρογονανθράκων Ανατολικής Μεσογείου, αποτελούν μερικά από τα κύρια χαρακτηριστικά της περιοχής. Ταυτόχρονα η δυνατότητα ελέγχου των Δαρδανελίων και κάθε θαλάσσιας κίνησης από και προς τη Μαύρη Θάλασσα με ότι αυτό συνεπάγεται για τα Ρωσικά συμφέροντα, η εγγύτητα και δυνατότητα ελέγχου των τεράστιας σημασίας για την Αραβική Χερσόνησο Στενών του Ορμούζ και η ύπαρξη πηγών ενέργειας σε αυτήν, την καθιστούν ιδιαίτερα σημαντική περιοχή για τα συμφέροντα μικρών και μεγάλων κρατών.

Γεωγραφικά, αποτελείται από τις χώρες που καταλαμβάνουν την Αραβική Χερσόνησο, τη Δυτική Ασία καθώς και στην Βόρεια Αφρική την Αίγυπτο. Επιπλέον ορισμένες βιβλιογραφικές πηγές περιλαμβάνουν τη συγκεκριμένη περιοχή την Τουρκία και την Κύπρο.

Η Ελλάδα, ευρισκόμενη πολύ κοντά στο εξωτερικό Δυτικό όριο και ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, καλείται να συνεργαστεί με τις χώρες της περιοχής, διατηρώντας ταυτόχρονα την αναγκαία επαφή με τον Δυτικό κόσμο. Ο ρόλος του γεφυροποιού μεταξύ των δύο εντελώς διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών του πλανήτη τον οποίο καλείται να διαδραματίσει, της προσδίδει πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και διατήρηση των λεπτών ισορροπιών.

Ως περιφερειακό σύστημα ισορροπίας ισχύος, η Μέση Ανατολή χαρακτηρίζεται από ένταση. Οι συνεχόμενες προστριβές ανάμεσα στο Ισραήλ και τους Παλαιστίνιους, αποτελούν την κύρια αιτία πρόκλησης εντάσεων¹. Ταυτόχρονα οι προσπάθειες για έλεγχο

¹ Πηγή: https://www.researchgate.net/publication/317175508_Review_Chaim_Herzog_Oi_Arabo-israelinoi_polemoi_Linaios_2011

των πλουτοπαραγωγικών περιοχών της Μουσούλης τόσο από μεγάλες δυνάμεις όσο και από την Τουρκία, οι εσωτερικές προστριβές στο Ιράκ, η παρουσία και η εμπλοκή του ISIS (Islamic State of Iraq and Syria) στα εσωτερικά των χωρών της περιοχής, το Κουρδικό πρόβλημα και οι προσπάθειες που καταβάλλονται για δημιουργία του δικού τους κράτους, καθιστούν την περιοχή εξαιρετικά επιρρεπή σε αναταράξεις. Ενισχυτικός παράγοντας της έντασης αποτελεί για την περιοχή, η παρεμβατική συμπεριφορά της Τουρκίας. Η ανάμειξη της στο Ιράκ, στη Λιβύη, τη Συρία², οι διαφορές με τους Κούρδους³, η παρουσία στη Λιβύη και οι διαφορές με την Ελλάδα, είναι μερικά από τα προβλήματα που απασχολούν την διεθνή κοινότητα. Η ρευστότητα αυτή ως συνέχεια των ζυμώσεων της μεταψυχροπολεμικής περιόδου και της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, συνεχίζει μέχρι σήμερα να επηρεάζει την παγκόσμια σταθερότητα. Ταυτόχρονα, παρέχει την ευκαιρία σε ηγετικές μορφές να προσδιορίζουν τη στάση και συμπεριφορά τους, επηρεάζοντας τις ισορροπίες της περιοχής.

Η παρουσία στην περιοχή των παραπάνω παραγόντων, σε συνδυασμό με τον έντονο θρησκευτικό φονταμενταλισμό που εντοπίζεται σε θρησκευτικές ομάδες της περιοχής και η θέληση αυτών για επικράτηση, είναι ικανοί παράγοντες για την ανατροφοδότηση της ατέρμονης διαδικασίας επικράτησης.

Μέσα από αυτό το ασταθές γεωπολιτικό σύστημα, προβάλλουν κράτη τα οποία επιδιώκουν κατ' ελάχιστον την επιβίωση και άλλοτε την επικράτηση. Ως ιδιαίτερη περίπτωση στην περιοχή, αποτελεί το κράτος του Ισραήλ. Περικυκλωμένο από Αραβικά κράτη, βρίσκεται από την πρώτη ημέρα της ίδρυσης του σ' ένα συνεχή αγώνα επιβίωσης. Παρά την πάγια τακτική του για διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας, η πολιτική του λαμβάνει πλήρως αντιφατική και επιθετική μορφή εναντίον των Παλαιστινίων στα κατεχόμενα Παλαιστινιακά εδάφη. Κατά παράβαση των προνοιών του Άρθρου 49 της 4ης Σύμβασης της Γενεύης⁴, η οποία προστατεύει τα δικαιώματα των πολιτών σε περίοδο πολέμου, εποικίζει συστηματικά τα Παλαιστινιακά εδάφη, προκαλώντας την υποχρεωτική εγκατάλειψη της περιοχής από τους Παλαιστινίους. Οι καταδικαστικές ανακοινώσεις από κράτη και οργανισμούς, δεν επηρεάζουν την επιθετική συμπεριφορά η οποία συνεχίζεται και κλιμακώνεται μέχρι σήμερα και θα διαρκέσει μέχρι την ολοκληρωτική επικράτηση. Η

² Πηγή: <https://www.hurriyetdailynews.com/turkish-army-backed-rebels-advance-inside-syria-on-isil-103174>

³ Πηγή: <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=469141>

⁴ Πηγή: https://civildefence.com.cy/wp-content/uploads/diethnis_simvasis_genevis_peri_prostasias_amahou_plithismu.pdf

συνεχής οικοδομήσει τείχους⁵, η οικειοποίηση των περιουσιών των Παλαιστινίων και η εκδίωξη τους από αυτές, είναι καθημερινό φαινόμενο με το οποίο εκφράζεται η Ισραηλινή επεκτατική πολιτική. Η πολιτική που εφαρμόζει εναντίον των Παλαιστινίων καταδικάστηκε έντονα από τα διεθνή μέσα κατά τον αποκλεισμό της Γάζας και το επεισόδιο που ακολούθησε με το πλοιάριο *Mavi Marmara*⁶, χωρίς να προκαλεί μεταβολή στη στάση του Ισραήλ. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει τη αποφασιστικότητα του για διασφάλιση των κυριαρχικών του δικαιωμάτων.

Η Ελλάδα, ταγμένη πλήρως στις πρόνοιες του Διεθνούς Δικαίου, επιβιώνει στην περιοχή προασπιζόμενη αφ' ενός τα δικά της έννομα συμφέροντα και αφ' ετέρου υπερψηφίζοντας σε κάθε ευκαιρία την επικράτηση της παγκόσμιας έννομης τάξης. Ο ρόλος της μέσα από την ενεργή συμμετοχή της στους διεθνείς οργανισμούς, έχει ως σκοπό την προάσπιση των θεμελιωδών ελευθεριών. Η συνεχής προσπάθεια που καταβάλει είναι στραμμένη προς αυτή την κατεύθυνση. Χαρακτηριστική ενέργεια της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία αποτελεί επιβεβαίωση των καλών προθέσεων και συνεχούς στήριξης των κανόνων δικαίου, αποτελεί η επίσκεψη του Υπουργού Εξωτερικών κ. Νίκου Δένδια στο πρόσφατο παρελθόν με σκοπό να συμβάλει στην προσπάθεια για σταθερότητα στη Λιβύη⁷.

Στη σύγχρονη ιστορία της περιοχής, πολλά γεγονότα διαδραματίστηκαν τα οποία αποδείχθηκαν καθοριστικά για τη διαμόρφωση της σημερινής εικόνας. Γεγονότα όπως οι Αραβοϊσραηλινοί Πόλεμοι⁸ καθώς και η 1^η και 2^η Ιντιφάντα των Παλαιστινίων εναντίον του Ισραήλ το 1987 και 2000 αντίστοιχα, ήταν τα κύρια γεγονότα που επηρέασαν άμεσα το Ισραήλ. Παράλληλα η αποτυχημένη τρομοκρατική ενέργεια της Αλ-Κάιντα στις ΗΠΑ το 1993 και ακολούθως η αντίστοιχη επιτυχημένη στις 11 Σεπτεμβρίου 2001⁹, αποτέλεσαν σοβαρά πλήγματα κατά του κύρους των ΗΠΑ και καθόρισαν τη συμπεριφορά και την αντίδραση έναντι των ακραίων ισλαμικών οργανώσεων. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των επιθέσεων αυτών, αλλά και άλλων οι οποίες ακολούθησαν σε μεγάλες Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες(Παρίσι 2015, Λονδίνο 2005 - 2017, κα), ήταν το ακραίο ισλαμικό στοιχείο

⁵ Πηγή: <https://www.naftemporiki.gr/printStory/37182>

⁶ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1065213/epithesi-sto-mavi-marmara/>

⁷ Πηγή: <https://www.protothema.gr/politics/article/1173626/sti-livui-o-dendias-i-fotografia-me-tis-ellinikes-simaies-se-dromo-tis-tripolis/>,

⁸ Πηγή: https://www.researchgate.net/publication/317175508_Review_Chaim_Herzog_Oi_Arabo-israelinoi_polemoi_Linaios_2011

⁹ Πηγή: <https://gr.euronews.com/2021/09/11/9-11-20-xronia-meta>

που υπήρχε. Παράλληλα με τις διεθνείς εξελίξεις, οι διαδηλώσεις στα πλαίσια της Αραβικής Άνοιξης το 2010, έφεραν στην επιφάνεια την πολιτική και θρησκευτική καταπίεση που βίωναν οι κάτοικοι των χωρών αυτών. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τις αποτυχημένες διεθνείς προσπάθειες για διευθέτηση του Παλαιστινιακού¹⁰, την Αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ με τη στήριξη της Βρετανίας το 2003 με σκοπό την απομάκρυνση του Saddam Hussein, τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 και την δημιουργία νέων δρώντων στην περιοχή, συνετέλεσαν στη διαμόρφωση ενός περίπλοκου συστήματος.

Οι διαφορετικές ιστορικές - θρησκευτικές καταβολές αλλά και οι απαιτήσεις και ρόλος που επιθυμεί να διαδραματίσει ο κάθε ένας από τους δρώντες αυτούς, αποτελούν το φάρο των εξελίξεων. Μέσα από αυτές τις εξελίξεις και το τέλος του διπολικού συστήματος, περιφερειακοί ηγεμόνες εμφανίζονται διεκδικώντας το δικό τους μερίδιο στην παγκόσμια στρατηγική σκακιέρα. Χώρες όπως η Τουρκία, η Αίγυπτος και το Ισραήλ διαδραματίζουν το δικό τους σημαντικό ρόλο στα δρώμενα της περιοχής, ενώ εξίσου απαιτητικός είναι ο ρόλος που διαδραματίζει η Ελλάδα, συμβάλλοντας στη διατήρηση της ισορροπίας.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη και ανάλυση των Ελληνο - Ισραηλινών σχέσεων κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και στις αρχές του 21^{ου}, εστιάζοντας στις σχέσεις που αναπτύχθηκαν ή μπορούν ακόμα να αναπτυχθούν με το κράτος του Ισραήλ. Ταυτόχρονα η μελέτη των λοιπών κρατών της περιοχής, που επιδρούν στη διαμόρφωση των ισορροπιών, είναι αναγκαία ώστε να εξαχθούν τα κατάλληλα συμπεράσματα.

Η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ το 1948, η εγγύτητα του με τον Ελληνισμό και οι σχέσεις που οικοδομήθηκαν αρχικά, αποτέλεσαν έκτοτε για τις Ελληνικές κυβερνήσεις ένα καινούργιο πεδίο δράσης των εξωτερικών σχέσεων. Η Ελληνική εξωτερική πολιτική της δεκαετίας του 1950 και μετέπειτα, επηρεασμένη τόσο σε δυτικές κυβερνήσεις και καθοδηγούμενη από τις δικές της επιλογές, που βασιζόνταν σε «συμφέροντα» και αντιλήψεις της εποχής, καθόρισαν τις σχέσεις της με το Ισραήλ.

Εκμεταλλεύθηκε στρατηγικά η Ελλάδα τις ευκαιρίες που είχε για την ισχυροποίηση των δεσμών της με το κράτος του Ισραήλ; Κατά πόσον, οι σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και

¹⁰ Σύνοδος Κορυφής Camp David, 2000

του Ισραήλ, έχουν αχθεί στο καλύτερο δυνατό σημείο ή κατά πόσον υπάρχουν ακόμα περιθώρια περαιτέρω ενίσχυσης, θα μελετηθεί μέσα από την εργασία που ακολουθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1.1 Γενικά

Η μελέτη της επίδρασης μεταξύ δυο ή και περισσότερων κρατών μέσα από το πρίσμα των διεθνών σχέσεων, προαπαιτεί ένα αξιόπιστο εργαλείο προσέγγισης, όπως άλλωστε απαιτείται και για κάθε θέμα που αφορά τις διεθνείς σχέσεις¹¹. Η χρήση της θεωρίας των διεθνών σχέσεων ως τρόπος μελέτης, αποτελεί προϋπόθεση και αναγκαιότητα προκειμένου να αποτελέσει το φίλτρο για στοχευμένη μελέτη και κατανόηση των γεγονότων που εξελίσσονται. «.. Το να ρίχνεις ένα βέλος προς τη γενική κατεύθυνση, προς το μέρος ενός αόρατου στόχου...», σε καμία περίπτωση δεν θα φέρει τα ποθητά αποτελέσματα στη μελέτη¹². Η χωρίς όρια μελέτη συγκεκριμένης συμπεριφοράς των δρώντων του διεθνούς συστήματος, δεν θα οδηγήσει σε ασφαλή και αξιόπιστα συμπεράσματα.

Η ρεαλιστική προσέγγιση με τις αρχές της, τις οποίες θα μελετήσουμε στη συνέχεια, αποτελεί την πιο διαδεδομένη και αξιόπιστη βάση ανάλυσης στον ακαδημαϊκό χώρο, για την ανάλυση των διεθνών σχέσεων¹³. Μέσω των αξιωμάτων του ρεαλισμού, παρέχεται η δυνατότητα στο μελετητή και αναγνώστη να εξηγήσουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό τα παρελθόντα γεγονότα και ταυτόχρονα να επιχειρήσουν την πραγματοποίηση μιας προβολής στο μέλλον προκειμένου (εάν αυτό είναι δυνατόν) να προβλεφθεί το «αύριο» των διεθνών σχέσεων και συμπεριφοράς των κρατών¹⁴.

Τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος παραμένουν αμετάβλητα στο χρόνο. Έτσι στηριζόμενοι στη ρεαλιστική θεωρία ως την κύρια και επικρατέστερη θεωρία των Διεθνών Σχέσεων, θα επιχειρήσουμε να βρούμε απαντήσεις σε θέματα διεθνών σχέσεων που αφορούν τις διακρατικές/διεθνείς σχέσεις στο 20^ο και 21^ο αιώνα. Ιδιαίτερα θα μελετηθούν οι συμπεριφορές των κύριων δρώντων που θα μας απασχολήσουν, της Ελλάδας και του Ισραήλ, λαμβάνοντας φυσικά υπόψη και τη στάση άλλων γειτονικών κρατών στην

¹¹ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ. 21

¹² Κ. Ν. Waltz, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2011, Σελ.63

¹³ Στο ίδιο, Σελ. 10

¹⁴ J. J Mearsheimer, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα

περιοχή, τα οποία διαδραματίζουν και αυτά το δικό τους σημαντικό ρόλο σ' αυτό το ισοζύγιο δυνάμεων.

1.2 Βασικές Αρχές του Ρεαλισμού

Ο ρεαλισμός (realism), αποτελεί την κυρίαρχη ή «παραδοσιακή» θεώρηση¹⁵ ερμηνείας των διεθνών σχέσεων. Με πρώτο τον Θουκυδίδη, που θεωρείται ο «πατέρας» του πολιτικού ρεαλισμού και των στρατηγικών σπουδών¹⁶ και μέσα από το βιβλίο του «Η Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου» που θεωρείται η «Βίβλος» των ρεαλιστών¹⁷, παρουσιάζονται για πρώτη φορά αρχές και συμπεριφορές δρώντων, οι οποίες εξηγούν τη συμπεριφορά με βάση το κρατικό συμφέρον. Ο ιστορικός και καταγραφέας του Πελοποννησιακού Πολέμου, ο «γνωστός-άγνωστος» στην Ελλάδα, όπως χαρακτηρίζεται από τον Α. Πλατιά, αποτελεί την πηγή έμπνευσης για πλήθος μελετητών, ιστορικών, ακαδημαϊκών και πολιτικών σε όλο τον κόσμο. Η συμβολή του στη διαχρονική μελέτη των διεθνών σχέσεων έχει αναγάγει το έργο του σε σημείο αναφοράς και μελέτης από πληθώρα θεωρητικών¹⁸.

Οι βασικότερες αρχές του πολιτικού ρεαλισμού, οι οποίες θα μας απασχολήσουν κατά τη μελέτη μας, είναι οι παρακάτω¹⁹:

- Το άναρχο λόγω της απουσίας οργανωμένης τάξης²⁰ διεθνές σύστημα είναι ανταγωνιστικό και εν ολίγοις συγκρουσιακό. Η απουσία μιας κεντρικής ρυθμιστικής εξουσίας η οποία να επιβάλλει την απαραίτητη τάξη, στα πρότυπα της εσωτερικής οργάνωσης των κρατών, αποτελεί την αφετηρία της θεώρησης.
- Κυριότερος παράγοντας στο διεθνές σύστημα και μονάδα ανάλυσης της θεώρησης, αποτελεί το κράτος. Για ορισμένους μελετητές τα κράτη αποτελούν ίσως και τους μοναδικούς παράγοντες, αφήνοντας στο περιθώριο τους Διεθνείς Οργανισμούς και το ρόλο που διαδραματίζουν. Ο Θουκυδίδης βασίζει το έργο του στην καταγραφή της συμπεριφοράς των δύο ισχυρότερων πόλεων-κρατών της εποχής του, την Αθήνα και τη Σπάρτη.

¹⁵ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ Ποιότητα, Αθήνα, 2007. Ε' Εκδ, Σελ 147-158

¹⁶ Α. Πλατιάς, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Εκδ. Εστία, Αθήνα, 2000, Σελ. 24

¹⁷ Στο ίδιο, Σελ. 24

¹⁸ R. Gilpin, Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2004

¹⁹ Κ. Ν. Waltz, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδ. Ποιότητα, Μτφ. Κ. Κολιόπουλος, Αθήνα, 2011, Σελ. 10-25 και Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή Στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Σελ 59-61

²⁰ Α. Πλατιάς, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Εκδ. Εστία, Αθήνα, 2000, Σελ. 25

- Τα ορθολογικά κράτη λειτουργούν με βάση το εθνικό τους συμφέρον, όπως αυτό προκύπτει από τον υπολογισμό κόστους –οφέλους για κάθε τους επιλογή καθώς και των εναλλακτικών τους επιλογών. Η αβεβαιότητα που επικρατεί στο διεθνές σύστημα οδηγεί τους δρώντες όχι μόνο στην ικανοποίηση του συμφέροντος²¹ τους αλλά στην επιδίωξη για μεγιστοποίηση²².

- Το άναρχο διεθνές σύστημα δημιουργεί ανταγωνισμό μεταξύ των παραγόντων και ο πόλεμος, ο «δάσκαλος της βίας»²³ αποτελεί ένα πιθανό αποτέλεσμα που προκύπτει μέσα από αυτόν τον ανταγωνισμό. Οι επιλογές των κρατών για εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων, οδηγούν σε συγκρουσιακή κατάσταση με άλλα κράτη.

- Η εθνική ασφάλεια, η εξασφάλιση της κρατικής ανεξαρτησίας²⁴ και η επιβίωση, αποτελούν τους κύριους σκοπούς του δρώντα. Αποτελούν το βασικότερο κριτήριο των επιλογών και καθορίζουν τη συμπεριφορά.

- Η ισχύς (Power) αποτελεί την επιδίωξη των κρατικών δρώντων²⁵ δια μέσου της οποίας θα εξασφαλίσουν την ικανοποίηση των εθνικών τους συμφερόντων. Ο Morgenthau αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «η επιθυμία να συγκεντρώνει κανείς το μέγιστο της ισχύος είναι γενικευμένη μεταξύ των κρατών». Η ιεραρχία ισχύος σύμφωνα με τους ρεαλιστές, βασίζεται στη παραδοχή του γεγονότος ότι ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων για ισχύ αποτελεί το επίκεντρο των μελετών των διεθνών σχέσεων²⁶. Τα πάντα σύμφωνα με τους ρεαλιστές αποτιμώνται στη βάση της ισχύος και μέσω αυτής επιδιώκεται η ικανοποίηση του εθνικού συμφέροντος.

- Οι κρατικοί δρώντες μεριμνούν για την ασφάλειά μόνοι τους, μέσα στα πλαίσια του άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος. Η αρχή της αυτοβοήθειας (Self help system) βρίσκει εφαρμογή στην περίπτωση αυτή. Πάνω στην αρχή αυτή βασίζεται η συνεχής προσπάθεια των δρώντων για ισορροπία δυνάμεων προκειμένου να αυξήσουν την ασφάλειά τους (αρχή της ισορροπίας της ισχύος). Εφαρμόζοντας την εσωτερική εξισορρόπηση ή ενδυνάμωση επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους²⁷.

²¹ Α. Πλατιάς, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Εκδ. Εστία, Αθήνα, 2000, Σελ.30

²² Θουκυδίδου Ιστορίες, Μτφ Βενιζέλου, Εκδ. Elifrac A-75, Σελ 60-61

²³ Θουκυδίδου Ιστορίες, Μτφ Βενιζέλου, Εκδ. Elifrac A-75, Σελ 60-61

²⁴ Α. Πλατιάς, Το Νέο Διεθνές Σύστημα – Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1995, Σελ. 28.

²⁵ Η. Morgenthau, Politics Among Nations, Alfred A. Knopf, New York, 1972 ,Σελ. 36

²⁶ R. Jackson – G. Sorensen, Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2006, Σελ. 111

²⁷ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ.

- Η μεγιστοποίηση της ασφάλειας μέσω του ανταγωνισμού και η συνεχής επιδίωξη για ισχύ δημιουργεί το δίλημμα ασφάλειας (Security dilemma). Η εξασφάλιση της ειρήνης, δεν μπορεί να θεωρείται κατά το ρεαλισμό σε καμία περίπτωση δεδομένη αφού τα οι ενέργειες του ενός δρώντα μειώνουν την ασφάλεια των υπολοίπων. Ο φόβος που προκαλεί το άναρχο διεθνές σύστημα, αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της ανασφάλειας που οδηγεί σε ένα συνεχή ανταγωνισμό των κρατών-δρώντων για αύξηση της ισχύος.

1.3 Ο ρόλος της ισχύος του κράτους στο διεθνές στερέωμα

Το κράτος αποτελεί τον κύριο δρώντα στο άναρχο, ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό διεθνές σύστημα και αποτελεί την κύρια μονάδα μελέτης από τον Θουκυδίδη μέχρι σήμερα. Πρωταρχικός στόχος του κράτους είναι η συγκέντρωση, η επαύξηση και προβολή της ισχύος του, προκειμένου όχι μόνο να επιβιώσει αλλά και να κυριαρχήσει έναντι των άλλων δρώντων. Η ηγεμονία (Hegemony) αποτελεί το πρώτιστο ζητούμενο για κάθε κράτος. Οι επιλογές του κάθε δρώντα, καθορίζονται από το φόβο που προκαλείται μέσα στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Το δίλημμα ασφάλειας είναι αυτό το οποίο εν πολλοίς προσδιορίζει τις αποφάσεις των δρώντων, στην προσπάθειά τους για επιβίωση.

Ο πόλεμος ως εργαλείο, πολλές φορές χρησιμοποιείται προκειμένου να οδηγήσει στην ηγεμονία, καταστέλλοντας τις δυνατότητες του αντίπαλου κράτους. Αποτελεί ένα πολύπλοκο σύστημα σχέσεων που καλούνται να εξετάσουν οι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων, καθώς σε κάθε περίπτωση η πολυπλοκότητα των συμφερόντων, καθορίζει με διαφορετικό τρόπο το κόστος και το όφελος της επιλογής αυτή. Χρησιμοποιείται για να επιβάλει ή και να διασφαλίσει τα συμφέροντα των κρατών. Ιδιαίτερα σε ασταθείς περιοχές όπως η Μέση Ανατολή, δεν θα μπορούσε να εκλείψει, λόγω ακριβώς της ύπαρξης αστάθμητων παραγόντων. Ο πόλεμος αποτελεί δημιούργημα του ίδιου του ανθρώπου, αλλά και αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των κρατών και της δομής του διεθνούς συστήματος²⁸.

Μέσα στις πολιτικές και κρατικές δομές των κρατών της Μέσης Ανατολής, έχουν ενσωματωθεί ακραία θρησκευτικά στοιχεία τα οποία είναι δυνατόν να επηρεάσουν τις αποφάσεις των ίδιων των κρατών. Το έντονο θρησκευτικό στοιχείο, αποτελεί κριτήριο στη λήψη των αποφάσεων και είναι σε θέση να προσδιορίσει τη συμπεριφορά των δρώντων, χωρίς αυτό να είναι εύκολο να εντοπισθεί.

²⁸ Σ. Λίτσας, Πόλεμος και Ορθολογισμός, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010, Σελ. 16-21

Ταυτόχρονα, η οποιαδήποτε παρέμβαση από χώρα εκτός της περιοχής, εμπεριέχει ακριβώς το στοιχείο της εξυπηρέτησης των κρατικών συμφερόντων της ίδιας. Οι Αμερικανικές, Βρετανικές ή και από άλλα κράτη παρεμβάσεις, πέραν της κάθε φοράς διατυπωμένης αιτίας και αφορμής για παρέμβαση, αποσκοπούν στη εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων.

Η Βρετανική παρουσία στην περιοχή του Ισραήλ και της Παλαιστίνης και αντίστοιχα της Γαλλικής σε άλλες γειτονικές περιοχές (Συρία. Λίβανο), ξεκινά από το 1917 με την επίθεση εναντίον της παραπαίουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το Συνέδριο του Σαν Ρέμο το 1920, έδωσε αρχικά στη Βρετανία την εξουσία για διοίκηση στην Παλαιστίνη, ενώ δύο χρόνια αργότερα η Κοινωνία των Εθνών μετά την οριστική έγκριση του κειμένου του Σαν Ρέμο, έδωσε στην ίδια την εντολή για διοίκηση της Ιερουσαλήμ, με σκοπό να δημιουργήσει στη χώρα μια πολιτική, διοικητική και οικονομική κατάσταση που θα εξασφαλίσει την εγκαθίδρυση μιας εθνικής εστίας για τον εβραϊκό λαό, αλλά και την καταστολή της διαμάχης μεταξύ των κοινοτήτων στην περιοχή. Η κατακόρυφη αύξηση του πληθυσμού στην περιοχή από το 1922 έως το 1948 (ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 110.000 περίπου), οδήγησε σε διαμάχες για επικράτηση ανάμεσα στις κοινότητες (Εβραίοι - Άραβες Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι). Η θρησκευτική διασύνδεση και των τριών θρησκειών με την Ιερουσαλήμ, την οποία θεωρούσαν ιερό τόπο, οδήγησαν σε συγκρούσεις, με κυριότερες αυτές του 1920 και 1929 τις οποίες η Βρετανία κατέπνιξε με τη βία.

Τα πολλά προβλήματα που άφησε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στην εξασθενημένη Βρετανία, κυρίως οικονομικά και κοινωνικά, καθιστούσαν δύσκολη τη διατήρηση και αποτελεσματικό έλεγχο των αποικιών. Ταυτόχρονα στην ευρύτερη διάσταση της αντίληψης για την αποικιοκρατία, η υποστήριξη από τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση της ιδέας για ανεξαρτησία και αυτοδιάθεση των λαών, οδήγησε τη Βρετανία σε σταδιακή αποχώρηση από πολλές αποικίες. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αποφασίστηκε και η εγκατάλειψη της περιοχής της Παλαιστίνης. Τον Φεβρουάριο του 1947, η Βρετανία ζήτησε από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών να αποφανθεί τελεσίδικα σχετικά με την τύχη της Παλαιστίνης που, μετά την αποχώρηση των Γάλλων από τη Συρία και τον Λίβανο, αποτελούσε την τελευταία δυτική «εντολή» στη Μέση Ανατολή. Το Μάιο του ίδιου έτους, ο ΟΗΕ συγκρότησε ειδική επιτροπή η οποία, αφού μελέτησε την κατάσταση υπέβαλε δύο σχέδια για το μέλλον της Παλαιστίνης: το πρώτο σχέδιο, που συντάχθηκε από την πλειοψηφία των μελών της επιτροπής, εισηγείτο τη διαίρεση της Παλαιστίνης με τη δημιουργία ενός εβραϊκού και ενός αραβικού κράτους. Αντίθετα, το σχέδιο της μειοψηφίας

προέκρινε την ομοσπονδιακή ένωση των δύο κρατών και την άσκηση μιας κοινής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής. Η εβραϊκή πλευρά αποδέχθηκε την πρόταση της πλειοψηφίας, ενώ οι Άραβες απέρριψαν και τα δύο σχέδια. Έτσι, στις 29 Νοεμβρίου 1947 η Γενική Συνέλευση ΟΗΕ με 33 ψήφους υπέρ, 13 κατά (μεταξύ αυτών και της Ελλάδος) και 10 αποχές ψήφισε το σχέδιο διαχωρισμού της Παλαιστίνης σε δύο κράτη, το εβραϊκό και το αραβικό, με την πόλη των Ιεροσολύμων υπό ειδικό διμερές καθεστώς ως *corpus separatum*²⁹. Η μονομερής ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ στις 14 Μαΐου του 1948 από τον Νταβίντ Μπεν Γκουριόν, σήμανε το τέλος της βρετανικής παρουσίας στην περιοχή, πυροδότησε όμως ένα νέο κύκλο αντιδράσεων από τους Άραβες της περιοχής, ο οποίος είναι ορατός μέχρι σήμερα³⁰.

Αντίστοιχα και η Γαλλική εντολή για διοίκηση στη γειτονική Συρία και το Λίβανο, επηρέασε τις εξελίξεις σε ολόκληρη την περιοχή. Από το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και το 1943 διήρκησε η διαχείριση από τη Γαλλία, ενώ η οριστική αποχώρηση των Γαλλικών δυνάμεων από την περιοχή, ολοκληρώθηκε το 1946, οπότε και ιδρύθηκαν τα δύο ανεξάρτητα κράτη.

Η πολιτική, όπως παρουσιάζεται από τον Hans J. Morgenthau, είναι μια συνεχής πάλη για απόκτηση ισχύος. Αποτελεί το βασικότερο στοιχείο διαφοροποίησης των δρώντων στο διεθνές σύστημα, ενώ ως όρος εμφανίζει πληθώρα ορισμών. Πρόκειται για έναν όρο ο οποίος περιέχει δυναμική με πολλαπλές ερμηνείες. Επικρατέστερος ορισμός με τον οποίο ταυτιζόμαστε είναι ο ορισμός ο οποίος αποδέχεται την ισχύ, ως την «κατοχή πόρων». Ο όρος αυτός γίνεται αποδεκτός και από τους Waltz και Mearsheimer. Σύμφωνα με αυτόν, στόχος κάθε κρατικού δρώντα είναι η εξασφάλιση ισχύος, αλλά και η μεγιστοποίηση της προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιβίωση αρχικά και σταδιακά η επικράτηση και η ηγεμονία.

Η ισχύς απορρέει και καθορίζεται από συντελεστές ισχύος³¹, προσδιορισμένους και εν' πολλοίς μετρήσιμους. Οι συντελεστές αυτοί μπορούν να διακριθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες.

²⁹ Λατινικός όρος που αποδόθηκε για την περίπτωση της Ιερουσαλήμ, λόγω της θρησκευτικής σημασίας που είχε η περιοχή, για διαφορετικές θρησκευτικές κοινότητες.

³⁰ Πηγή: <https://tvxs.gr/news/taksidia-sto-xrono/diakiryksi-mpalfoyr-i-arxi-toy-kakoy>

³¹ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ.

- Κατ' αρχήν οι υλικοί (ή αντικειμενικοί) συντελεστές ισχύος³². Είναι αυτοί οι οποίοι αναφέρονται σε στοιχεία όπως η γεωγραφία, ο πληθυσμός και οι πηγές πλούτου (κατοχή πόρων). Τα τρία στοιχεία δηλαδή του «γεωπολιτικού δυναμικού»³³ όπως επίσης και οι ένοπλες δυνάμεις (στρατιωτική ισχύς).
- Κατά δεύτερο, οι λειτουργικοί συντελεστές ισχύος³⁴, στους οποίους περιλαμβάνονται οι παράγοντες του πεδίου εσωτερικής λειτουργίας των κρατών όπως το πολιτικό σύστημα, η διοίκησή του, η θέση του στο διεθνές σύστημα και οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τη λειτουργία ενός κράτους, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό.
- Τέλος οι υποκειμενικοί συντελεστές ισχύος³⁵, είναι αυτοί που αναφέρονται κυρίως στα πρόσωπα που κατέχουν την ηγεσία και τα χαρακτηριστικά αυτών, όπως το ήθος, η ψυχοσύνθεση τους, η αντίληψη των τρίτων γι' αυτούς καθώς και το διεθνές κύρος του κράτους.

1.4 Οι λόγοι δημιουργίας των Συμμαχιών

Δανειζόμενοι από το νεορεαλισμό τη σημασία που αποδίδεται στο διεθνές σύστημα και στον τρόπο που οι κρατικές συμπεριφορές επηρεάζονται από αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναλυθεί η έννοια της συμμαχίας. Οι λόγοι για τους οποίους δημιουργούνται οι συμμαχίες, εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο τα ίδια τα κρατικά συμφέροντα. Συμβάλουν ποικιλοτρόπως στην αύξηση της ισχύος, που αποτελεί το βασικό κριτήριο για τις επιλογές των δρώντων. Η αύξηση της ισχύος μέσα από τη συμμαχία, αποτελεί τον αυτοσκοπό, προκειμένου κάθε δρώντας να εξασφαλίσει την επιβίωσή του.

Η ταύτιση απόψεων μέσα από τις συνεργασίες στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών και συμμαχιών, προβάλλεται μέσα από θέματα τα οποία δεν επηρεάζουν την επιβίωση του κάθε δρώντα. Σε τομείς που άπτονται εθνικών συμφερόντων, η αποστασιοποίηση από τις ληφθείσες αποφάσεις, είναι δεδομένη. Η επιβίωση, αποτελεί προαπαιτούμενο για κάθε κράτος.

Στόχος των κρατών, είναι η απόκτηση ισχύος μέσα από τις στρατηγικές τους επιλογές. Η αναζήτηση συμμάχων και κατ' επέκταση η σύναψη συμμαχιών, η εξωτερική

³² Στο ίδιο, Σελ. 148

³³ Π. Κονδύλης, Θεωρία του Πολέμου, Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1999, Έκδ. 3^η, Σελ 383-393

³⁴ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ.

³⁵ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ.

τους ενδυνάμωση, τους παρέχει τη δυνατότητα για αναβάθμιση της οικονομικής δυνατότητας και στρατιωτικής ισχύος.

«Συμμαχία³⁶ είναι μια επίσημη ή ανεπίσημη σχέση συνεργασίας για την ασφάλεια μεταξύ δυο ή περισσότερων κυρίαρχων κρατών» σύμφωνα με τον Stephen Walt. Οι συμμαχίες εξαλείφουν στο μέτρο του δυνατού τον παράγοντα βία. Όπως ο K. Waltz αναφέρει, «η φυσική κατάσταση των κρατών είναι μια εμπόλεμη κατάσταση»³⁷. Με τη σύναψη των συμμαχιών, ο παράγοντας αυτός έστω και παροδικά αλλά πάντα υπό τη «μελαγχολική σκιά της βίας»³⁸, μειώνει την ανασφάλεια των δρώντων που εμπλέκονται σε αυτήν. Ταυτόχρονα όμως αυξάνει την ανασφάλεια όσων βρίσκονται εκτός.

Η έννοια της συμμαχίας εκλαμβάνεται διαφορετικά από τους δρώντες του διεθνούς συστήματος. Το status ενός εκάστου, καθορίζει και τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η έννοια της «συμμαχίας». Η δυστοκία συμπερίληψης στον όρο, όλων των πιθανών συνεργασιών μεταξύ κρατών, οδηγεί αναπόφευκτα στη χρήση άλλων όρων, όπως στρατηγική σχέση ή συνεργασία, άξονας, συναντίληψη κλπ. Η φύση του διεθνούς συστήματος, η αναρχία και ανισοκατανομή ισχύος, επιβάλλει στα κράτη να αναζητούν και να δημιουργούν συμμαχίες, με απώτερο σκοπό την επίτευξη της ισορροπίας³⁹. Η ανάληψη των υποχρεώσεων και δεσμεύσεων έναντι των συμμάχων, δημιουργεί σε αμφότερες τις πλευρές αφ' ενός ευθύνη και αφ' ετέρου προσδοκία για στήριξη. Παρά την προδιάθεση για συνεργασία, αναμφίβολα και δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής, οι συμμαχίες αποτελούν κάτι παροδικό, εξυπηρετούν ανισοβαρώς τα συμφέροντα των συμβεβλημένων (κυρίως των ισχυρότερων), ενώ το εθνικό συμφέρον και αίσθημα αυτοβοήθειας, αφορά το ίδιο το κράτος⁴⁰ και παραμένει πολύ ψηλά στις προτεραιότητες του καθ' ενός. Ταυτόχρονα το «συμμαχικό δίλημμα ασφάλειας» επηρεάζει τις σχέσεις των συμμάχων. Ο φόβος της εγκατάλειψης και της παγίδευσης των αδυνάτων από τους δυνατούς μέσα σ' ένα συμμαχικό σύστημα, διατηρείται ανεξάρτητα από τις συμμαχικές σχέσεις που δημιουργούνται.

Η άποψη του Waltz, ο οποίος στηριζόμενος στην ιδέα που θέλει τους δρώντες να αναζητούν την ασφάλεια μέσω της αύξησης ή και της διατήρησης της θέσης τους στο σύστημα, καθιστά απαραίτητη τη δημιουργία συμμαχιών από δρώντες, ιδιαίτερα στο

³⁶ Alliance

³⁷ K. N. Waltz. Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2011, Σελ 221

³⁸ Στο ίδιο

³⁹ Α. Πλατιάς, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Εκδ. Εστία, Αθήνα 2007, Σελ.51

⁴⁰ Σπ. Λίτσας, Πόλεμος και Ορθολογισμός, Εκδ. Ποιότητα, 2010, Σελ 60-61

πλαίσιο της αντιμετώπισης κοινών κινδύνων. Η ισχύς, είτε κατέχεται είτε επιζητείται, αποτελεί το μέσο για τη διατήρηση της ασφάλειας των κρατών και όχι το σκοπό. Η άποψη αυτή περί ισορροπίας ισχύος (Balance of power theory) αποτελεί και το πεδίο ανάπτυξης της ιδέας του Waltz.

Οι ισχυροί σύμφωνα με τη θεωρία, δεν αναμένεται να συμμαχήσουν με άλλους ισχυρούς. Αντίθετα θα βρεθούν σε μια συμμαχική σχέση με ασθενέστερους, αναζητώντας την ανάπτυξη σχέσεων οι οποίες να αποτελούν παράγοντες αποτροπής προς τους αντιπάλους⁴¹.

Οι επιλογές οι οποίες παρέχονται σε περίπτωση όπου επιδιώκεται συμμαχίας είναι οι παρακάτω:

- Πρώτη επιλογή είναι η προσπάθεια για συμμαχία κατά την οποία τα ασθενέστερα κράτη συμμαχούν μεταξύ τους προκειμένου να εξισορροπήσουν έναν ισχυρότερο δρώντα. Καλείται από τον Waltz «εξισορροπητική συμμαχία» (Balancing alliance). Πρώτος ο Θουκυδίδης αναφέρεται στην εξισορρόπηση, ο οποίος αναφέρει το ζήτημα αυτό ως πρωταρχικό στόχο των δρώντων της εποχής του⁴², αναφερόμενος στην Αθήνα και τη Σπάρτη.

- Δεύτερη επιλογή του ασθενέστερου δρώντα ο οποίος επιδιώκει τη συμμαχία, είναι η πρόσδεση στο άρμα του ισχυρότερου⁴³, ώστε να νιώσει ασφάλεια έναντι των απειλών (Bandwagoning alliance). Αυτή κατά τον Mearsheimer, αποτελεί μια επιλογή που συνήθως κάνουν μικρές και ασθενέστερες δυνάμεις, λόγω αδυναμίας⁴⁴, αφού στερούνται άλλων επιλογών.

Αντίθετα ο Waltz, επικρίνει τη θεωρία του Waltz θεωρώντας πως τα κράτη αναγκάζονται σε συμμαχίες εξαιτίας της ανισορροπίας της απειλής. Αξιολογούν δηλαδή την επικινδυνότερη απειλή συγκριτικά με τις υπόλοιπες. Πρόκειται για τη θεωρία της ισορροπίας της απειλής (Balance of threat theory)⁴⁵.

⁴¹ K. N. Waltz, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2011, Σελ. 268-270

⁴² Αθ. Πλατιάς, Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη, Εκδ. Εστία, Αθήνα, 2000, Σελ. 51

⁴³ Ο όρος «πρόσδεση στο άρμα του ισχυρότερου» ως αντίθετο της «εξισορρόπησης», αποτελεί την πρόταση του Stephen Van Evera

⁴⁴ J. Mearsheimer, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2006, Σελ.

⁴⁵ St. Walt, The Origins of Alliances, Cornell University Press, Ithaca and London, 1987, Page. 265

Η φύση της απειλής αποτελεί το σημαντικότερο κριτήριο το οποίο προσδιορίζει και τους παράγοντες που καθορίζουν τη συμμαχία. Παράγοντες όπως η ισχύς που κατέχει ο δυνητικά απειλητικός δρώντας, η γεωγραφική του θέση και η γειτνίαση ή όχι με το απειλούμενο κράτος, οι επιθετικές δυνατότητες που κατέχει αλλά και οι αναθεωρητικές - επιθετικές του βλέψεις, αποτελούν στοιχεία που οφείλουν να λαμβάνονται ιδιαίτερα σοβαρά υπόψη για την επιδίωξη και δημιουργία συμμαχιών.

Το απειλούμενο κράτος λαμβάνει υπόψη τον κάθε παράγοντα ξεχωριστά κατά τη σύναψη συμμαχιών, προσδίδοντας του έναν ξεχωριστό βαθμό βαρύτητας και σημασίας. Παράγοντες όπως αυτούς, καθορίζουν διαφορετικής μορφής συμμαχίες ανάμεσα σε κράτη.

1.5 Χαρακτηριστικά της Συμμαχίας

Η σχέση κόστους – οφέλους, αποτελεί το κύριο συστατικό για τη δημιουργία μιας συμμαχίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Η. Κουσκουβέλης «οι διεθνείς οργανισμοί και οι συμμαχίες είναι δημιουργήματα και εργαλεία στα χέρια των ισχυρών. Τόσο οι διεθνείς οργανισμοί όσο και οι συμμαχίες υπάρχουν όσο υφίστανται σταθερά κοινά συμφέροντα...». Τα κράτη τα οποία καταφεύγουν σε σύναψη μιας συμμαχίας, «αποτιμούν στη βάση των κοινών τους συμφερόντων τη σχέση κόστους-οφέλους από τη συμμετοχή τους στη συμμαχία, υπολογίζοντας ώστε τα οφέλη για την ασφάλεια τους να είναι μεγαλύτερα από το κόστος μιας διαφορετικής επιλογής. Η ασφάλεια ως παράγοντας που λαμβάνεται υπόψη και μάλιστα ως το υπέρτατο εθνικό συμφέρον»⁴⁶, κατέχει εξέχουσα θέση έναντι μιας οποιασδήποτε άλλης επιλογής που αφορά την ανεξάρτητη δράση ή ακόμα και τη σύναψη μιας οικονομικής ή άλλης συμφωνίας - συμμαχίας.

Αναμφισβήτητα σε μια συμμαχία, το κόστος και το όφελος για κάθε μέλος της συμμαχίας μπορεί να διαφέρουν. Η ανισοβαρής κατανομή του κόστους και του οφέλους για τους συμμετέχοντες, είναι συνήθως εμφανής. Αλώςτε οι συμμαχίες εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ισχυρών. Ο ισχυρός πόλος της συμφωνίας είναι αυτός που ευνοείται περισσότερο. Παράγοντας ο οποίος συχνά καθορίζει τη μορφή της συμμαχίας, είναι οι κοινές απειλές και οδηγούν σε συμμαχίες με σκοπό την ασφάλεια. Το γεγονός αυτό περιπλέκει τις σχέσεις των μερών.

⁴⁶ Στο ίδιο, Σελ. 60

Μετά τη συμφωνία για συμμαχία, κάθε κράτος προσαρμόζει τη δική του εξωτερική πολιτική και επιλογές στη συμφωνία αυτή, η οποία του διασφαλίζει την επιβίωση αφενός, αλλά φροντίζοντας και για την ικανοποίηση των όρων της συμφωνίας.

Μέσα από τη συμμαχική σχέση προκύπτει και το δίλημμα ασφαλείας της Συμμαχίας⁴⁷ δηλ. ο φόβος που διατηρεί το κάθε μέρος για την πιθανότητα εγκατάλειψης της συμμαχίας από τον έτερο σύμμαχο, αλλά και ο φόβος ότι στην προσπάθεια να αποκλειστεί το ενδεχόμενο εγκατάλειψης⁴⁸ το ένα μέρος θα συρθεί στην υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων του άλλου μέρους, δεσμευόμενο σε μια κατάσταση επιβλαβή για τον πρώτο. Οι ρεαλιστές, παραμένοντας πιστοί στην άποψη τους ότι η ασφάλεια του κράτους αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό, πιστεύουν ότι μέσα από ορθολογικές διαδικασίες, η απόφαση για συμμαχία με σκοπό την ασφάλεια υπερτερεί οποιασδήποτε άλλης απόφασης.

1.6 Διατήρηση ή Διάλυση μιας Συμμαχίας. Λόγοι και αιτίες.

Οι λόγοι για τους οποίους τα κράτη οδηγούνται σε αποφάσεις για σύναψη ή διάλυση των συμμαχιών, εντοπίζονται μέσα από ένα ευρύ φάσμα παραγόντων. Τα κράτη λειτουργώντας με βασικότερο κριτήριο την επιβίωση, μέσα σ' ένα άναρχο αλλά ιεραρχημένο περιβάλλον, εκτιμούν την εικόνα και τις ισορροπίες του διεθνούς συστήματος, ώστε με έξυπνες στρατηγικές να ενταχθούν σε δομές οι οποίες τα ευνοούν. Οι κύριοι παράγοντες που επιδρούν αρχικά στη δημιουργία και ακολούθως στη διατήρηση ή και διάλυση μιας συμμαχικής σχέσης, εντοπίζονται στους παρακάτω παράγοντες:

1.6.1 Δομή του Συστήματος

Η δομή του Διεθνούς Συστήματος αποτελεί το βασικότερο λόγο για την δημιουργία, διατήρηση ή και διάλυση μιας συμμαχίας. Η οργανωμένη και ανταγωνιστική αναρχία που επικρατεί μέσα σε αυτή την «ζούγκλα»⁴⁹ όπως παρουσιάζεται από το ρεαλισμό, καθορίζει τις σχέσεις ανάμεσα στους δρώντες. Η ακαμψία που παρατηρείται, ιδιαίτερα στα διπολικά συστήματα και αφορά στη δυστοκία για αλλαγή συμμάχων για τους μικρότερους δρώντες, διευκολύνουν τις μεγαλύτερες δυνάμεις στις επιλογές τους. Η άσκηση της στρατηγικής των ισχυρών καθίσταται ευκολότερη μέσα σε ένα διπολικό σύστημα. Αντίθετα στα πολυπολικά συστήματα, η ανάγκη των ισχυρών δρώντων για διατήρηση των ασθενέστερων συμμάχων

⁴⁷ Συμμαχικό Δίλημμα Ασφάλειας - Alliance Security Dilemma

⁴⁸ G.H. Snyder, Alliance Politics, Cornell University, Ithaca and London, U.S., 1997, Page. 43

⁴⁹ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ. 61

υπό την προστασία τους, δημιουργεί την ανάγκη για περισσότερη ανοχή ή ακόμα και υποχωρήσεις, εξαναγκάζοντας τις σε προσαρμογή της στρατηγικής τους στις ανάγκες των μικρότερων⁵⁰.

1.6.2 Κοινές Εξωτερικές Απειλές (Common Threat).

Οι κοινές απειλές, η μορφή και η ισχύς αυτών, είναι στοιχεία που προσδιορίζουν τα αντίστοιχα της συμμαχίας που δημιουργείται. Όσο η απειλή υφίσταται, διατηρείται και ο λόγος ύπαρξης της συμμαχίας. Αντίθετα η εξάλειψη μιας απειλής ή ακόμα και μεταβολή της ισχύος της, αποτελούν παράγοντες οι οποίοι μπορούν δυνητικά να επιφέρουν αλλαγές στη μορφή της συμμαχίας ή ακόμα και τη διάλυσή της.

1.6.3 Κατανομή Ισχύος

Η κατανομή ισχύος διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο σε μια συμμαχία. Σε μια ανισομερή κατανομή ισχύος μεταξύ των δυο συμμάχων, ο ισχυρότερος παράγοντας κατέχει το πλεονέκτημα έναντι του ασθενέστερου ως προς την ανάγκη για συμμαχία, καθώς το κόστος εγκατάλειψης της συμμαχίας είναι πολλαπλάσιο για τον ασθενέστερο παρά για τον ισχυρό. Αντίθετα σε περίπτωση ισομερούς ισχύος των δρώντων-συμμάχων, τότε το κόστος μιας ενδεχόμενης εγκατάλειψης ή παγίδευσης τους έχει ίδια βαρύτητα για τις αποφάσεις τους με αποτέλεσμα να καθιστούν την συμμαχία εύθραυστη.

1.6.4 Αξιοπιστία των συμμάχων (Credibility).

Ο παράγοντας της αξιοπιστίας των συμμάχων, προσδιορίζει και την πορεία της συμμαχίας. Η έλλειψη αξιοπιστίας για τις δυνατότητες και ικανότητες αλλά και της διάθεσης του κάθε δρώντα ώστε να καθίσταται επαρκώς ικανός να ανταπεξέλθει τις απαιτήσεις της συμμαχίας, μπορεί να επιφέρει ακόμα και τη διάλυσή της. Η αξιοπιστία αποτελεί έναν παράγοντα πίεσης για τους συμμάχους ώστε να παραμείνουν ή να εγκαταλείψουν τη συμμαχία, καθώς ένας αναξιόπιστος σύμμαχος δημιουργεί ανισοκατανομή στο βάρος που αναλογεί σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος.

⁵⁰ K. N. Waltz, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2011, Σελ. 354

1.6.5 Εσωτερική Πολιτική (Domestic Politics).

Παράγοντας ο οποίος επίσης εξετάζεται κατά τη σύναψη ή και διάλυση συμμαχιών, αποτελεί και η εξωτερική πολιτική και οι πιέσεις που δέχεται στο εσωτερικό ένας παράγοντας από άλλους εξωγενείς. Στην εσωτερική πολιτική, ο Walt αναφέρει παράγοντες όπως, η ύπαρξη ή όχι κοινών εθνικών, πολιτισμικών ή θρησκευτικών δεσμών ανάμεσα στους συμμάχους οι οποίοι μπορούν να διαμορφώσουν σταθερούς συμμαχικούς δεσμούς. Η εσωτερική πολιτική, διαδραματίζει σημαντικό και καθοριστικό ρόλο, αλλά ταυτόχρονα οι παρεμβάσεις και πιέσεις από το εξωτερικό προς το εσωτερικό μπορούν να επαναπροσδιορίσουν το μέλλον μιας συμμαχίας. Τα παραδείγματα των οργανωμένων συνόλων του εξωτερικού, αποτελούν την επιβεβαίωση, για τη σημασία αυτής της λειτουργίας και του τρόπου που μπορεί να επηρεάσουν την εσωτερική πολιτική διαδικασία.

1.7 Επιβίωση ή Ηγεμονία

Τα κράτη επιδιώκουν «...κατ' αρχήν την επιβίωση και κατά μέγιστον την παγκόσμια κυριαρχία»⁵¹. Μέσα από την εσωτερική ενδυνάμωση, επιτυγχάνεται η ανάπτυξη μηχανισμών που ενισχύουν σταδιακά το status του κάθε κράτους. Η ανάπτυξη αυτών των λειτουργιών και δυνατοτήτων, αποτελεί προϋπόθεση ώστε ο κάθε δρώντας να επιβιώσει μέσα στο άναρχο διεθνές σύστημα.

Η εξωτερική ενδυνάμωση, είναι αναγκαία ώστε με τον τρόπο αυτό να μειωθούν οι εξωτερικοί κίνδυνοι, όσο αυτό είναι δυνατόν. Η σύμπλευση ή η συμπόρευση αποτελούν στρατηγικές που ενισχύουν τη συνεργασία με τρίτους. Οι συμμαχίες ενισχύουν περαιτέρω την ισχύ που διαθέτει κάθε δρώντας καθιστώντας τον ισχυρότερο στην αντιμετώπιση των απειλών, μειώνοντας τους εξωτερικούς κινδύνους και κατ' επέκταση παρέχει την ευκαιρία για εσωτερική ενδυνάμωση και αυτοβοήθεια..

Στην προσπάθεια αυτή των κρατών για επιβίωση, είναι απαραίτητο να λαμβάνονται αποφάσεις μέσα από το φίλτρο της συμμετοχής ή της αποχής από τα δρώμενα, κάθε μια από τις οποίες έχει το δικό της κόστος και το δικό της όφελος. Η επιλογή της αυτόνομης παρουσίας και της αποχής, δίνει περιορισμένες επιλογές στην συνέχεια οι οποίες

⁵¹ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ.

περιορίζονται στην ουδετερότητα⁵² ή τον απομονωτισμό. Η επιλογή αυτή οδηγεί αναπόφευκτα σε απομόνωση και υπό προϋποθέσεις στον αφανισμό. Αντίθετα η επιλογή της συμμετοχής, διανοίγει άλλες επιλογές αναλόγως της επιθυμίας κάθε κράτους. Η συμμετοχή στο διεθνές σύστημα παρέχει την επιλογή της εξισορρόπησης, η ακόμα και της ηγεμονίας επί των ανταγωνιστών⁵³. Ακόμα και οι μεγάλες δυνάμεις του διπολικού μεταπολεμικού συστήματος, αντιλαμβανόμενες αυτή την αναγκαιότητα, επιδίωξαν συμμαχίες είτε για να αυξήσουν την επιρροή τους, είτε για να απαγορεύσουν στους αντιπάλους να διευρύνουν τις δικές τους συμμαχίες.

Σήμερα, παρά την αποδυνάμωση του ενός ισχυρού πόλου, άρα και του διπολικού συστήματος ΗΠΑ - Σοβιετικής Ένωσης, νέες ανερχόμενες δυνάμεις εντείνουν τις προσπάθειες τους με τον ίδιο προσανατολισμό. Να αυξήσουν δηλαδή τη δική τους επιρροή και να περιορίσουν αυτή των ανταγωνιστών. Η προσπάθεια εξισορρόπησης των ΗΠΑ, είναι ήδη εμφανής, ενώ σε μικρότερα συστήματα το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε, τείνει να καλυφθεί από άλλες ανερχόμενες περιφερειακές δυνάμεις που επιδιώκουν την ηγεμονία στην κάθε περιοχή.

Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, επιχειρείται συστηματικά η προσκόλληση των δυνάμεων της περιοχής σε άλλες μεγαλύτερες, καθώς το σύστημα είναι τόσο ασταθές που απειλεί ανά πάσα στιγμή την ειρήνη σε ολόκληρη την περιοχή και τον αφανισμό των κρατών. Δυνάμεις όπως η Τουρκία, η Αίγυπτος και το Ισραήλ, εμφανίζονται να διεκδικούν ρόλο περιφερειακού ηγεμόνα, πάντα κάτω από τη σκιά του δικού τους αφανισμού.

Αυτή η εξασφάλιση στοχευμένης συμπίεσης, στοχεύει αρχικά στην επιβίωση λόγω του φόβου επικράτησης των αντιπάλων. Η αυξανόμενη απόλυτη ισχύς που λαμβάνει ένας δρώντας, οδηγεί σταδιακά σε ηγεμονία. Σε μικρά και περιφερειακά υποσυστήματα ισορροπίας ισχύος, οι δυνάμεις οι οποίες εκμεταλλεύονται τις εξωτερικές καλές τους σχέσεις αναδεικνύονται σταδιακά και σε ηγεμόνες. Ένας ρόλος που τους επιτρέπει να επηρεάζουν και να ρυθμίζουν τις εξελίξεις στη περιοχή ενδιαφέροντος τους.

Η Ελλάδα, παρά την επιλογή της για ενεργή συμμετοχή στο διεθνές σύστημα, τα πολλά εσωτερικά προβλήματα την οδηγούσαν μάλλον σε υποχωρητικότητα, μια επικίνδυνη

⁵² Παράδειγμα ουδετερότητας, αποτελεί η Ελβετία, η οποία μέσω της εσωτερικής ενδυνάμωσης αποτελεί μια από τις πλέον ετοιμοπόλεμες χώρες

⁵³ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Ε' Έκδ, Σελ.

για την ίδια αμυντική πολιτική που επιτρέπει την εστίαση στην εσωτερική διακυβέρνηση και στην εσωτερική ενδυνάμωση, παρά στην εξωτερική πολιτική.

Οι εξελίξεις της τελευταίας περιόδου, καταδεικνύουν ότι η Ελλάδα κατάφερε να ελέγξει σε μεγάλο βαθμό τα εσωτερικά της θέματα και φαντάζει πλέον έτοιμη να διεκδικήσει νέο ρόλο στην περιοχή. Την ανάδειξη της σ' ένα σταθερό και ισχυρό σύμμαχο, ο οποίος θα προσεγγίζεται και όχι να προσεγγίζει άλλες δυνάμεις. Η αμυντική χρησιμοποίηση της στρατιωτικής ισχύος, της επιτρέπει τη ανάδειξη της σε ειρηνοποιό και προασπιστή της επιβίωσης της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

2.1 Γενικά

Στην ήδη παραγμένη Μέση Ανατολή, το 1948 προστέθηκε ένα ακόμα σοβαρό πρόβλημα. Η Βρετανο - Γαλλική καταπιεστική αποικιοκρατική παρουσία και καταστολή των εθνικών ιδεών, αποτέλεσε την κύρια αιτία έντασης στην περιοχή, ενώ η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ πυροδότησε εκ νέου την ήδη έτοιμη να εκραγεί περιοχή. Οι διαφορές των θρησκευτικών κοινοτήτων οι οποίες προϋπήρχαν, για διεκδίκηση της Ιερουσαλήμ ως ιερός χώρος λατρείας για Χριστιανούς, Εβραίους και Μουσουλμάνους, ενισχύθηκαν από την μονομερή ενέργεια του Ισραήλ για ανακήρυξη κράτους. Η μονομερής αυτή ενέργεια σήμαινε και τον περιορισμό των ελευθεριών για τις λοιπές θρησκείες προκειμένου να ασκούν ελεύθερα τις θρησκευτικές τους εκδηλώσεις στους χώρους λατρείας.

Για τους εβραίους το Όρος του Ναού είναι ιερό καθώς εκεί ο Βασιλιάς Σολομώντας έχτισε τον πρώτο ναό το 10^ο αιώνα π.Χ., ο οποίος καταστράφηκε από τους Βαβυλώνιους το 587 π.Χ. Στο ίδιο σημείο κατασκευάστηκε και δεύτερος εβραϊκός ναός που καταστράφηκε από την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία το 70 μ.Χ., ενώ η εβραϊκή παράδοση υποστηρίζει ότι ο τρίτος και τελευταίος ναός θα χτιστεί στο ίδιο σημείο και θα σημάνει τον ερχομό του Κυρίου.

Για τους μουσουλμάνους το Όρος του Ναού είναι ο τρίτος ιερότερος χώρος λατρείας μετά την Μέκκα και την Μεδίνα. Στο κέντρο του όρους βρίσκεται ο Θόλος του Βράχου μία από τις αρχαιότερες ισλαμικές κατασκευές στον κόσμο και σε σημείο που οι Ισραηλινοί θεωρούν ότι βρισκόταν ο ιερός ναός τους.

Για την χριστιανική παράδοση η πόλη είναι εξίσου ιερή, καθώς εκεί γεννήθηκε, μεγάλωσε, σταυρώθηκε και αναστήθηκε ο Χριστός.

Ο πληθυσμός του Ισραήλ σήμερα, ξεπερνά τα 9 εκατομμυρίων κατοίκους⁵⁴ με την πλειοψηφία αυτών στο θρήσκευμα να είναι Εβραίοι. Αυτοανακηρύχθηκε σε κράτος το 1948

⁵⁴ Η θρησκευτική κατανομή του Ισραήλ είναι: 75% Εβραίοι – 21% Άραβες (εκ των οποίων το 84% είναι Μουσουλμάνοι, 8% είναι Χριστιανοί και 8% Δρούζοι) – 4% Λοιπές θρησκευτικές ομάδες. Το 1947 η πληθυσμιακή κατανομή σύμφωνα με το διαχωρισμό που προβλεπόταν από τον ΟΗΕ, εκτιμάται περίπου σε : στο μεν αραβικό κράτος θα περιλάμβανε 725.000 Άραβες και 10.000 Εβραίους, το εβραϊκό 498.000 Εβραίους και 497.000 Άραβες, ενώ στην Ιερουσαλήμ υπήρχαν περί τους 100.000 κατοίκους.

μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με σκοπό να αποτελέσει την εστία των απανταχού Εβραίων. Το σύγχρονο κράτος του Ισραήλ διεκδικεί την ιστορική συνέχεια των αρχαίων Βιβλικών κρατών Ισραήλ και Ιουδαίας.

Με το ψήφισμα 181 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ⁵⁵ της 29 Νοεμβρίου 1947, αποφασίσθηκε η ίδρυση δύο ανεξαρτήτων κρατών⁵⁶, του Ισραήλ και του Παλαιστινιακού κράτους. Παρά την ικανοποίηση της πλειοψηφίας των εβραίων για τη διεθνή επιτυχία και τη δημιουργία του κράτους τους, υπήρξαν αντιδράσεις τόσο στο εσωτερικό⁵⁷ όσο και στην ευρύτερη περιοχή. Η ίδρυση του Ισραήλ, χωρίς την ταυτόχρονη ίδρυση και του Παλαιστινιακού κράτους όπως ακριβώς προβλεπόταν από το ψήφισμα 181 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, αποτέλεσε την κύρια αφορμή για έναρξη μιας μακρόχρονης έντασης, ιδιαίτερα μεταξύ των Ισραηλινών και των Αραβικών κρατών. Παράλληλα η αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση⁵⁸, αποτέλεσε ενισχυτικό παράγοντα για τους Άραβες της περιοχής με αποτέλεσμα η Αίγυπτος, η Ιορδανία, το Ιράκ, η Συρία και ο Λίβανος, εισέβαλαν στο Ισραήλ την αμέσως επόμενη ημέρα από την ίδρυση του. Με τον τρόπο αυτό, οι διαφορές ανάμεσα στους Άραβες και τους Εβραίους της περιοχής, εξελίχθηκαν σε ένα πόλεμο ανάμεσα σε έξι κράτη της περιοχής.

Έτσι, αυτομάτως, ένας εμφύλιος πόλεμος δύο κοινοτήτων με πολιτικές και θρησκευτικές διαφορές, μετατράπηκε σε ένα βράδυ σε διακρατικό πόλεμο μεταξύ έξι κρατών. Η ημέρα αυτή αποτελεί και την αφετηρία του Παλαιστινιακού ζητήματος, το οποίο μένει άλυτο έως και τις μέρες μας. Ταυτόχρονα, αποτέλεσε την αφετηρία για την εδραίωση της κυριαρχίας του Ισραήλ και της διεθνούς του αναγνώρισης.

Η έξοδος της Ελλάδας από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η πολυετής πολιτική κρίση της δεκαετίας του 1960 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970⁵⁹ και η παρουσία της Χούντας⁶⁰ στην εξουσία, όπως και η περίοδος της μεταπολίτευσης⁶¹ που ακολούθησε και η

⁵⁵ Πρόταση Ψηφίσματος Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Βρυξέλες, 1947

⁵⁶ Τα δύο κράτη, το ένα δίπλα στο άλλο υπό συνθήκες ειρήνης και ασφάλειας, με κοινή πρωτεύουσα την Ιερουσαλήμ. Αντίθετα τα Αραβικά κράτη επιθυμούσαν τη δημιουργία ενός και μόνο αραβικού κράτους.

⁵⁷ Μερίδα ορθόδοξων Εβραίων, κυρίως στις ΗΠΑ, θεώρησαν την ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ, ως ήττα του παγκόσμιου Σιωνισμού.

⁵⁸ Η κάθε μια για τους δικούς της λόγους.

⁵⁹ Περίοδος Δικτατορίας από τον Απρίλιο 1967 μέχρι τον Ιούλιο 1974

⁶⁰ Η λέξη Χούντα έχει ισπανική προέλευση, γράφεται «Junta» και προφέρεται Χούντα που σημαίνει «ένωση», «σύνδεσμος» ή «διοικητική ομάδα».

⁶¹ Η περίοδος ξεκινά με τη πτώση της Χούντας το 1974 και ουσιαστικά τελειώνει με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1989. Για ορισμένους μελετητές η περίοδος συνεχίστηκε μέχρι το 2009.

επακόλουθη οικονομική κρίση, καθώς και η διαχρονικά φιλική στάση προς τα Αραβικά κράτη, περιόρισαν σημαντικά τη δυναμική εμπλοκή της Ελλάδας στις εξελίξεις στο Ισραήλ.

Η προσήλωση στο εσωτερικό, η σύμπλευση με τον ισχυρό του διεθνούς συστήματος, τις ΗΠΑ που της εγγυόταν την επιβίωση, αποτέλεσαν τους κύριους λόγους για τους οποίους η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας παρέμεινε αποστασιοποιημένη στο να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τα διεθνή γεγονότα.

Παρά την ένταξη και παρουσία της σε Διεθνείς Οργανισμούς, περιορίστηκε στην ελάχιστη απαίτηση που μπορεί ένα κράτος να έχει στο διεθνές σύστημα, δηλαδή την επιβίωση, αφήνοντας στο περιθώριο τις απαιτήσεις για περιφερειακή ηγεμονία⁶². Η συμμετοχή σε εκστρατείες⁶³ αλλά και οι υπόλοιπες επιλογές της εξωτερικής πολιτικής, αποσκοπούσαν κατά κύριο λόγο στην εξασφάλιση της εύνοιας των μεγάλων δυνάμεων και κυρίως των ΗΠΑ καθώς και την εξωτερική ενδυνάμωση. Η έμπρακτη υποστήριξη μιας στρατιωτικής επιχείρησης μέσω του Ο.Η.Ε. που είχε ως σκοπό την εξασφάλιση της ασφάλειας και της ακεραιότητας ενός κράτους - μέλους, αποσκοπούσε σε μελλοντική εξαργύρωση της, προς όφελος της ίδιας εάν απαιτηθεί. Τα μεγάλα προβλήματα ασφάλειας που αισθανόταν ότι αντιμετώπιζε η Ελλάδα, ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, θεώρησε ότι ήταν προς το συμφέρον της να ενισχύσει τη διαδικασία αντίδρασης, μέσω του Ο.Η.Ε. Επιπλέον η κατ' αρχήν απόρριψη του αιτήματος της για ένταξη στο Ν.Α.Τ.Ο., με την αιτιολογία ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν απαραίτητο για την άμυνα του Δυτικού κόσμου, επέβαλε την συμμετοχή της (παρά τις αντιδράσεις στο εσωτερικό) ώστε να αποδείξει την αναγκαιότητα για είσοδο στον πυρήνα των χωρών της Δύσης και σύμπλευση με αυτές.

Στο ίδιο πνεύμα έπραξε και το Ισραήλ, το οποίο προσβλέποντας σε οικονομική και αμυντική στήριξη από τις ΗΠΑ, επέλεξε σαφή φιλοδυτική στάση και ακολούθησε στην εκστρατεία στην Κορέα⁶⁴.

⁶² Κ. Waltz, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, Μτφ Κ. Κολιόπουλος, Σελ. 11

⁶³ Η Ελλάδα συμμετείχε με εκστρατευτικό σώμα στην Κορέα από το 1950 έως 1955, το οποίο κατά διαστήματα αριθμούσε πέραν των 2500 ανδρών.

⁶⁴ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2020, Έκδ. 2η, Σελ. 128.

2.2 Ελληνο - Ισραηλινές Σχέσεις.

Το κράτος του Ισραήλ, ιδρύθηκε το 1948 μετά την λήξη της εντολής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών προς τη Βρετανία για επιτήρηση στην περιοχή. Έκτοτε διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις. Αποτελεί το μοναδικό κράτος στον κόσμο με κύρια θρησκεία την Εβραϊκή και παράλληλα, στόχο σχεδόν όλων των γειτονικών Αραβικών κρατών της Μέσης Ανατολής καθώς και των Παλαιστινίων. Ταυτόχρονα όμως, διατηρεί καλές σχέσεις με άλλα Μουσουλμανικά κράτη όπως η Αίγυπτος, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν, ενώ με την Τουρκία οι σχέσεις για μεγάλο χρονικό διάστημα ήταν άριστες⁶⁵.

Από την πρώτη ημέρα ίδρυσής του, ο πρωθυπουργός Μπεν Γκουριόν⁶⁶ κλήθηκε να αντιμετωπίσει το μένος του Αραβικού εθνικισμού. Απομονωμένο κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του, μέσα από έναν καθημερινό ένοπλο αγώνα, κατάφερε να επιβιώσει από διαδοχικούς πολέμους. Οι Ισραηλινές κυβερνήσεις, αντιλήφθηκαν πολύ νωρίς ότι το κόστος της επιβίωσης σε αυτό το χασοτικό περιβάλλον, θα ήταν τεράστιο.

Οι σχέσεις των Εβραίων με τους Άραβες γείτονες, διαταράχθηκαν αρχικά μετά την επίθεση πέντε αραβικών κρατών⁶⁷ εναντίον του, από την πρώτη κιόλας ημέρα μετά την ίδρυσή του. Η ενέργεια αυτή σηματοδότησε για το Ισραήλ την έναρξη μιας μακράς περιόδου διαφωνιών και έντασης με τα γύρω κράτη και οργανώσεις, μερικές από τις οποίες διατηρούνται μέχρι και σήμερα.

Παρ' όλα αυτά όμως, η ιστορία αποδεικνύει ότι το μικρό αυτό παράκτιο κράτος, το οποίο συνορεύει στα Βόρεια, Ανατολικά και Δυτικά με Μουσουλμανικές χώρες ενώ στα Δυτικά περιορίζεται από τα νερά της Μεσογείου, βρήκε σταδιακά τη θέση του στη σκακιέρα της διεθνούς πολιτικής σκηνής. Πολέμησε για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα για την επιβίωση του, ενώ πλέον δημιουργώντας συμφωνίες και συνασπισμούς, πέτυχε να αναπτύξει μηχανισμούς που του επιτρέπουν την επιβίωση⁶⁸. Οι επιλογές της εξωτερικής πολιτικής και ιδιαίτερα όταν αυτή αφορά την επιβίωση του κράτους, αποδεικνύεται ότι είναι

⁶⁵ Οι σχέσεις με την Τουρκία, διαταράχθηκαν αρχικά μετά το επεισόδιο με το πλοιάριο Mavi Marmara, το οποίο επιχειρήσε να διασπάσει τον αποκλεισμό στη Λωρίδα της Γάζας το 2010. Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1065213/epithesi-sto-mavi-marmara/>

⁶⁶ Στις 14 Μαΐου 1948 ο Μπεν-Γκουριόν ως πρώτος, προσωρινός, πρωθυπουργός ανακήρυξε την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Διετέλεσε δύο φορές πρωθυπουργός: το 1948-1953 και το 1955-1963.

⁶⁷ Λίβανος, Ιορδανία, Αίγυπτος, Συρία και Ιράκ

⁶⁸ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2020, Έκδ. 2^η, Σελ. 395.

ορθές. Η επιθετική εξωτερική πολιτική που εφαρμόζει και η επιλογή να μεταφέρει τις εντάσεις και εχθροπραξίες σε εδάφη εκτός της δικής του επικράτειας, εξασφαλίζουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό την προστασία των εδαφών του, αντισταθμίζοντας τους περιορισμούς της μικρής γεωγραφικής έκτασης και του περιορισμένου ανθρώπινου δυναμικού που διαθέτει. Τα προληπτικά κτυπήματα αντισταθμίζουν την δυσμένεια στην οποία ενδεχομένως να βρίσκεται σε οποιαδήποτε αριθμητική σύγκριση, ενώ η ανισοβαρής αντίδραση σε κτυπήματα που δέχεται, εκμηδενίζουν τις μελλοντικές αντιδράσεις των αντιπάλων του και δημιουργούν πλεονεκτήματα τα οποία σταδιακά αναβάθμισαν τη θέση του.

Η Ελλάδα, ακολουθώντας πολιτική εσωτερικής ενδυνάμωσης για αρκετό χρονικό διάστημα, αποκόμισε χρήσιμες εμπειρίες τις οποίες ήλπιζε ότι θα χρησιμοποιούσε για την επίλυση και των δικών της προβλημάτων με τις γειτονικές αραβικές χώρες και τους Παλαιστίνιους. Το γεγονός ότι δύο εχθρικές χώρες της περιοχής (Ελλάδα – Τουρκία), παρακάθησαν στο ίδιο τραπέζι συνομιλιών⁶⁹ με σκοπό και προοπτική να επιλύσουν το Κυπριακό, αποτελούσε φάρο ελπίδας για τους Ισραηλινούς⁷⁰. Δημιουργούσε προσδοκίες, ότι η διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος μέσω της απαλλαγής από την Βρετανική αποικιοκρατία και η δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους μετά τις συνομιλίες Ζυρίχης-Λονδίνου το 1959, ίσως οδηγούσε σε εξομάλυνση των σχέσεων με την Ελλάδα, μιας χώρας προσκολλημένης στη Δύση και τη Βορειοατλαντική συμμαχία και φιλικής με την Αίγυπτο. Προσδοκούσε ακόμα σε σύσταση πλήρων διπλωματικών σχέσεων με την Τουρκία και επίτευξη λύσης του Παλαιστινιακού, χωρίς να εμπλακεί σε μακροχρόνιες διαδικασίες και ψηφίσματα μέσω του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών⁷¹.

Αντίθετα στο ευρύτερο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων, οι δεσμοί της Αθήνας με τη Νασερική Αίγυπτο, τον κυριότερο αντίπαλο του Ισραήλ από την ημέρα ίδρυσης του μέχρι και τη δεκαετία του 1960, δεν άφηναν περιθώρια ενίσχυσης των διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα σε Ισραήλ και Αίγυπτο. Το Ελληνικό στοιχείο στην Αίγυπτο, αριθμούσε πέραν των 15000 μελών και αποτελούσε έναν ισχυρότατο μοχλό πίεσης προς τις Ελληνικές κυβερνήσεις. Μέσω των καλών σχέσεων των δύο κυβερνήσεων οι Έλληνες της Αιγύπτου επιδίωκαν την εξασφάλιση ευνοϊκότερων συνθηκών διαβίωσης και προνομιακής

⁶⁹ Κατά τις συνομιλίες Ζυρίχης – Λονδίνου, για συζήτηση του Κυπριακού προβλήματος και δημιουργίας ενός ανεξάρτητου κράτους, της Κυπριακής Δημοκρατίας.

⁷⁰ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2020, Έκδ. 2η, Σελ. 379

⁷¹ Στο ίδιο

μεταχείρισης έναντι των άλλων μειονοτήτων στην Αίγυπτο⁷². Το γεγονός αυτό αποτελούσε τροχοπέδη στην ανάπτυξη δεσμών με το προσφάτως συσταθέν κράτος, καθώς κάθε Ισραηλινή προσπάθεια προσέκρουε στην Ελληνική βούληση για εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών των Αιγυπτιωτών⁷³.

Η Ελλάδα αποτελούσε μια εκ των ελαχίστων χωρών που δεν είχε αναγνωρίσει de jure το Ισραήλ, φοβούμενη τυχόν απώλεια της Αραβικής στήριξης στα διεθνή fora⁷⁴. Ταυτόχρονα, η ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ της Τουρκίας και του Ισραήλ κατά τη δεκαετία του 1950, με την πρώτη να οικοδομεί τις σχέσεις της με το κράτος βασιζόμενη στην φιλοαραβική στάση της Ελλάδας, αποτέλεσε ένα ακόμα εμπόδιο στην ανάπτυξη διμερών σχέσεων⁷⁵.

2.3 Οι χαμένες ευκαιρίες

Οι ευκαιρίες για σύσφιξη των σχέσεων δόθηκαν από νωρίς. Μόλις το 1948, με αφορμή τον Α' Αραβοϊσραηλινό Πόλεμο⁷⁶, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ανέλαβε την 1^η προσπάθεια αυτού του είδους, για επίλυση της διαφοράς. Ως χώρος διεξαγωγής των συνομιλιών ανάμεσα σε Ισραήλ αφενός και Αίγυπτο – Ιορδανία αφετέρου, επιλέγηκε το νησί της Ρόδου. Η συγκυρία αυτή και ο ρόλος τον οποίο κλήθηκε να επιτελέσει η Ελλάδα ως φιλοξενούσα χώρα, θα μπορούσε να αποτελέσει μια θαυμάσια ευκαιρία για ανάπτυξη των σχέσεων. Η Ελλάδα, είχε την ευκαιρία να αποτελέσει τη χώρα που προωθεί την ειρήνη και την σταθερότητα σε όλη την Μέση Ανατολή, διατηρώντας ταυτόχρονα δεσμούς με διαφορετικούς πόλους του υποσυστήματος και ισορροπίας της περιοχής. Αντ' αυτού κάθε μια εκ των δύο πλευρών για τους δικούς της λόγους επέλεξε να μην την αξιοποιήσει, με το βάρος να είναι πολλαπλάσιο στην Ελληνική κυβέρνηση.

Την ίδια δεκαετία το Ελληνορθόδοξο Πατριαρχείο της Ιερουσαλήμ, ανέπτυξε δεσμούς και σχέσεις με την Ισραηλινή κυβέρνηση⁷⁷. Κατάφερε να συνάψει συμφωνία με

⁷² Στο ίδιο, Σελ. 140-141.

⁷³ Με αυτόν τον χαρακτηρισμό, γινόταν αναφορά στους Έλληνες της Αιγύπτου.

⁷⁴ Πέραν της προσδοκίας για ευνοϊκή μεταχείριση των Αιγυπτιωτών, η Ελλάδα επιθυμούσε να εξασφαλίσει τη θετική ψήφο των Αραβικών κρατών κατά τη συζήτηση για δημιουργία του ανεξάρτητου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ.

⁷⁵ Στο ίδιο, Σελ 140-141

⁷⁶ Την αμέσως επόμενη ημέρα της μονομερούς ανακήρυξης του κράτους του Ισραήλ, 5 αραβικά κράτη, ο Λίβανος, η Ιορδανία, η Αίγυπτος, η Συρία και το Ιράκ, επιτίθενται συντονισμένα κατά του Ισραήλ, λόγω της διαφωνίας τους με την απόφαση του ΟΗΕ για σύσταση δύο κρατών.

⁷⁷ Αμίκαμ Ναχμάνι, Ισραήλ Τουρκία και Ελλάδα: Ταραγμένες σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο, Μτφ. Σ. Λίβας, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2003.

την οποία προβλεπόταν η ρύθμιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της περιουσίας του Πατριαρχείου καθώς και άλλες διευκολύνσεις για το ίδιο. Το γεγονός πέρασε απαρατήρητο από Ελληνικής πλευράς, η οποία μέχρι σήμερα περιορίζεται στα απολύτως αναγκαία, δηλαδή τη στελέχωση του πατριαρχείου, αφήνοντας μια ακόμα ευκαιρία για ενδυνάμωση των σχέσεων να πάει χαμένη.

Για αρκετό χρονικό διάστημα, οι μεταξύ τους παροδικές σχέσεις και ισορροπίες, καθορίζονταν σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις σε ολόκληρη την περιοχή.

2.4 Αποκατάσταση Διπλωματικών Σχέσεων⁷⁸

Οι Ελληνο-Ισραηλινές διπλωματικές σχέσεις, χρειάστηκαν αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, ώστε να λάβουν τη σημερινή τους μορφή. Από την ανακήρυξη της Ισραηλινής ανεξαρτησίας το 1948 και μέχρι το 1952, δεν είχε γίνει καμία ενέργεια από την Ελληνική κυβέρνηση, παρά τις υποβόσκουσες ελπίδες των Ισραηλινών οι οποίοι είχαν ανάγκη τη διεθνή αναγνώριση για το νεοσύστατο τους κράτος. Η ανάγκη της Ελλάδας για στήριξη από τις Αραβικές χώρες στον ΟΗΕ, κατά τη ψήφιση για ανεξαρτησία της Κύπρου, ανάγκασε την Ελλάδα να αποστασιοποιηθεί από τις εξελίξεις στο Ισραήλ. Η πρώτη αντίδραση έγινε, με την *de facto* (Εκ του νόμου) αναγνώριση του και τη μετονομασία του Προξενείου της Ιερουσαλήμ σε «Ελληνική Διπλωματική Αντιπροσωπεία παρά τη Ισραηλινή Κυβερνήσει», λειτουργώντας ταυτόχρονα δύο προξενεία, στο Τελ Αβίβ και τη Χάιφα⁷⁹.

Παρά τις ελπίδες που έτρεφαν στο Ισραηλινό Υπουργείο Εξωτερικών μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας στον ΟΗΕ για το θέμα της Κύπρου και τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου το 1959, η φιλοτουρκική στάση που τηρούσε το Ισραήλ την περίοδο εκείνη, αποτελούσε εμπόδιο στην ανάπτυξη περαιτέρω σχέσεων. Το «momentum», όπως χαρακτηρίστηκε από το Ισραηλινό διπλωματικό αντιπρόσωπο στην Αθήνα Ιονατάν Πράτο αναφερόμενος στη «λύση» του Κυπριακού, δεν θα έπρεπε να χαθεί αλλά να αξιοποιηθεί για την *de jure* (Εκ των πραγμάτων) αναγνώριση και την πλήρη εξομάλυνση των σχέσεων. Η ελληνική κυβέρνηση όμως είχε αντίθετη άποψη καθώς, έφερε στο προσκήνιο το θέμα της Ελληνικής παροικίας στην Αίγυπτο και της ευνοϊκής μεταχείρισης την οποία επιζητούσαν. Έτσι το θέμα της *de jure* αναγνώρισης, δεν ήταν στα σχέδια της Ελλάδας την παρούσα φάση.

⁷⁸ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Αθήνα 2020, 2η Έκδοση. Εκδ. Παπαζήση, Σελ 380-394

⁷⁹ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Αθήνα 2020, 2η Έκδοση. Εκδ. Παπαζήση, Σελ 380

Παράλληλα οι παρασκηνακές επαφές από το 1958 μεταξύ της Τουρκίας και του Ισραήλ μετά την πολιτική κρίση στην περιοχή⁸⁰, σε μια προσπάθεια αναχαίτησης της Νασερικής επιρροής στον Αραβικό κόσμο, αποτελούσε σοβαρό εμπόδιο στην αποκατάσταση των σχέσεων. Ο ρόλος εξ' άλλου που διαδραμάτισε το Ισραήλ κατά τη Σύνοδο του ΟΗΕ το 1954 για τη συζήτηση του Κυπριακού προβλήματος, στηρίζοντας έμπρακτα⁸¹ τις Τουρκικές θέσεις, αποτελούσε ένα ακόμα επιπλέον στοιχείο και είχε ως σκοπό μέσω της προσπάθειας επηρεασμού των χωρών της Λατινικής Αμερικής, να αποσπάσει την εύνοια και στήριξη της Βρετανίας⁸².

Μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, η Κύπρος αναγνώρισε άμεσα το Ισραήλ και εγκαθίδρυσαν διπλωματικές σχέσεις, καθώς και η ίδια αντίστοιχα με το Ισραήλ, είχε ανάγκη τη διεθνή αναγνώριση ενώ ταυτόχρονα αποτελούσε την εγγύτερη χώρα προς το Ισραήλ και με την οποία δεν βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση. Η άμεση κινητοποίηση τόσο της Κυπριακής Δημοκρατίας όσο και της Ισραηλινής Κυβέρνησης, είχαν ως αποτέλεσμα την τοποθέτηση του διπλωμάτη Ζεέβ Λέβιν την 17 Αυγούστου 1960, ως πρέσβη του Ισραήλ στην Κύπρο⁸³.

Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των διμερών σχέσεων, διαδραμάτισε και η στάση της Τουρκίας. Μετά την υπογραφή της συμφωνίας για ίδρυση της ΚΔ, άρα και την «απαλοιφή» ενός σοβαρού προβλήματος για την ίδια, το Ισραήλ επιχείρησε να αποκαταστήσει τις διπλωματικές της σχέσεις με την Άγκυρα. Η άρνηση όμως της Τουρκίας με την πρόφαση της λεπτής ισορροπίας με τον Αραβικό κόσμο, οδήγησε τις σχέσεις τους σε διάσταση. Το Ισραήλ, συνειδητοποίησε ότι πέραν της ανάσχεσης του Νάσερ που απασχολούσε και τις δύο κυβερνήσεις, η Τουρκία εκμεταλλεύθηκε τη σχέση με το Ισραήλ ώστε να επιτύχει τους σκοπούς της στο Κυπριακό, εξασφαλίζοντας τη μη θετική ψήφο του. Έτσι οι σχέσεις τους σταδιακά οδηγήθηκαν σε ρήξη.

Ομοίως και η Ελλάδα, διατήρησε τις παγωμένες σχέσεις με το Ισραήλ μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Παρά την έναρξη των διαβουλεύσεων στο τέλος της δεκαετίας του

⁸⁰ Κύρια γεγονότα της πολιτικής κρίσης του 1958 ήταν η μεταβολή του καθεστώτος στο Ιράκ, η πολιτική αστάθεια στο Λίβανο και την Ιορδανία και η ολοένα αυξανόμενη επιρροή του Νάσερ στον Αραβικό κόσμο.

⁸¹ Μετά από αίτημα της Τουρκικής διπλωματίας προς την Ισραηλινή, προκειμένου η ψηφοφορία να εξελιχθεί θετικά για την πρώτη, ζητήθηκε η άσκηση επιρροής από το Ισραήλ προς τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, ώστε να καταψηφίσουν την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας.

⁸² Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Αθήνα 2020,2η Έκδοση. Εκδ. Παπαζήση, Σελ 197

⁸³ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Αθήνα 2020,2η Έκδοση. Εκδ. Παπαζήση, Σελ 506-507

1980, η Intifada⁸⁴ των Παλαιστινίων εναντίον των Ισραηλινών που μεσολάβησε, οδήγησε τις συνομιλίες σε εκ νέου αναβολή. Η οριστική υπογραφή των συμφωνιών που οδήγησε σε de jure αναγνώριση και αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων, πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλες στις 21 Μαΐου 1990. Έκτοτε οι διπλωματικές σχέσεις ενισχύονται συνεχώς, ενώ πλέον οι διμερείς και τριμερείς συμφωνίες (συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου), έχουν σφραγίσει τη συνεργασία των δύο κρατών⁸⁵.

2.5 Είναι συμμαχική η σχέση Ελλάδος – Ισραήλ;

Τυπικά, βασισμένη στον ορισμό του Walt, η σχέση Ελλάδος Ισραήλ δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως συμμαχία μέχρι πρότινος. Οι δυο χώρες δεν είχαν έρθει σε οποιαδήποτε επίσημη ή ανεπίσημη συμφωνία σχετικά με την συνεργασία τους στην ασφάλεια. Η προσέγγιση των δυο χωρών ενέχει δείγματα στρατηγικής σχέσης από τις δυο πλευρές χωρίς όμως να εμπίπτει στα πλαίσια μιας ξεκάθαρης συμμαχικής δέσμευσης.

Το Ισραήλ αποστασιοποιείται από την ελληνοτουρκική διαμάχη, ενώ και η Ελλάδα μέσω επίσημων δηλώσεων διατηρεί μια απόσταση από τις ισραηλινές θέσεις σε ζητήματα όπως το Παλαιστινιακό και το Ιράν. Το κοινό στοιχείο που συνδέει τις δύο χώρες είναι η κοινή απειλή, η Τουρκία, η αναθεωρητική της πολιτική στην περιοχή και ο τρόπος με τον οποίο επεμβαίνει και διεκδικεί μέρος των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων.

Πέραν όμως των οποιονδήποτε συμμαχικών δεσμεύσεων αναλαμβάνει η Ελλάδα, παραμένουν ανοικτά ζητήματα τα οποία δεν είναι δυνατόν να αγνοήσει. Η κατοχή της Κύπρου αποτελεί ένα ανοικτό ζήτημα που επηρεάζει άμεσα τη συμπεριφορά της Ελλάδας, καθώς και οι αξιώσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο και την Ανατ. Μεσόγειο. Για τους λόγους αυτούς, η Ελλάδα είναι αναγκασμένη πέραν των οποιονδήποτε συμφωνιών, να διασφαλίσει από μόνη της τα εθνικά της συμφέροντα, ενισχύοντας το δικό της περιφερειακό ρόλο, όπως ακριβώς προστάζουν οι αρχές του ρεαλισμού.

Το Ισραήλ, δεν έχει διασυνοριακές διαφορές που απειλούν άμεσα την ασφάλεια του από την Τουρκία. Παρ' όλα αυτά όμως η οικονομική και υλική υποστήριξη που παρέχει η τελευταία στη Χαμάς, αποτελεί παράγοντα πρόκλησης αποσταθεροποίησης στο εσωτερικό

⁸⁴ Αραβική λέξη και σημαίνει την αντίσταση εναντίον των κατακτητών

⁸⁵ Πηγή: Ηλ Εφημερίδα infognomon Politics, Σάββας Κελεντερίδης, 17/4/2020, https://infognomonpolitics.gr/2020/04/blog-post_1852-5/

του Ισραήλ. Η παρέμβαση της τελευταίας σε περιοχές του Ισραήλ, αποτελεί παράγοντα κινδύνου⁸⁶, ο οποίος επηρεάζει άμεσα τη σταθερότητα στην περιοχή.

Επιπλέον, το Ισραήλ παρακολουθεί με ανησυχία την Τουρκία να ξεδιπλώνει μια αναθεωρητική πολιτική που θέτει σε κίνδυνο βασικούς στρατηγικούς στόχους του. Οι καθημερινές απειλές στην Ανατ. Μεσόγειο και οι διεκδικήσεις που προβάλλει στα δυτικά της Κύπρου, επηρεάζουν τα Ισραηλινά δικαιώματα στα κοιτάσματα υδρογονανθράκων και κατ' επέκταση τα οικονομικά του συμφέροντα. Ενδεχόμενη επέκταση της Τουρκίας στην περιοχή, θα σημαίνει και τον ταυτόχρονο αποκλεισμό του Ισραήλ προς όλες τις κατευθύνσεις.

Ως αρχικός πυλώνας της Ισραηλινής εξωτερικής πολιτικής, τέθηκε η αρχή της «Μη ταύτισης» με το οποδήποτε από τους ισχυρούς πόλους της εποχής. Η στάση αυτή γινόταν αντιληπτή άλλοτε ως ίση απόσταση από τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής και άλλοτε ως πλήρης ουδετερότητα. Η δεκαετία του 1950, σηματοδότησε τη στροφή προς τη Δύση και την οριοθέτηση νέων πυλώνων περιφερειακής πολιτικής. Η εθνική ασφάλεια και η εβραϊκή παλινόστηση, τέθηκαν ως πρώτοι πυλώνες, δίνοντας το στίγμα του έντονου εθνικισμού προκειμένου να επιβιώσει⁸⁷. Η κατηγοριοποίηση των χωρών από τον πρωθυπουργό, πραγματοποιήθηκε με γνώμονα τα διασύνδεση με το Ισραήλ και κατ' επέκταση τα συμφέροντα του. Αυτό σήμαινε και το διαχωρισμό σε φιλικά και εχθρικά κράτη. Η κατηγοριοποίηση αυτή, έφερε την Ελλάδα σε μια διαφορετική κατηγορία κρατών τα οποία δεν κατατάσσονται στις τρεις κύριες κατηγορίες κρατών, αλλά σε μια κατηγορία *sui generis*⁸⁸, τα οποία δεν διατηρούσαν ομαλές διπλωματικές σχέσεις, αλλά ανήκαν στο δυτικό κόσμο και επιπλέον δεν απαγόρευαν σε πολίτες να μεταβούν για εγκατάσταση στο Ισραήλ⁸⁹.

Η Ελλάδα επέλεξε την συνεργασία με το Ισραήλ και την εμβάθυνση της σχέσης τους, με γνώμονα την αποτροπή της κοινής απειλής αλλά και για οικονομικά οφέλη μέσω της ενεργειακής διασύνδεσης. Σε μια περίοδο που η Ελλάδα εμφανίζεται απρόθυμη να αντιπαρατεθεί ανοικτά στις στρατιωτικές προκλήσεις που δημιουργούνται εν μέσω της ελληνικής οικονομικής κρίσης, επιλέγει να συνδέσει τους στρατηγικούς της στόχους

⁸⁶ Πηγή: <https://www.dw.com/el/η-χαμάς-και-οι-υποστηρικτές-της/a-57555595> και επιπλέον <https://www.iefimerida.gr/kosmos/israil-brikan-diktyo-hrimatodotisis-hamas-toyrkias>

⁸⁷ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Αθήνα 2020, 2η Έκδοση. Εκδ. Παπαζήση, Σελ 71-76

⁸⁸ Η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται συχνά στην επιστήμη της νομικής και τη φιλοσοφία ως τρόπος αναφοράς και περιγραφής μιας ιδέας, μιας οντότητας ή μιας πραγματικότητας η οποία δεν μπορεί να συμπεριληφθεί σε μια ήδη υπάρχουσα ευρύτερη έννοια

⁸⁹ Γ. Χαρίτος, Κύπρος Το Γειτονικό Νησί, Αθήνα 2020, 2η Έκδοση. Εκδ. Παπαζήση, Σελ. 74

(ανακήρυξη ΑΟΖ, προστασία ελληνικής υφαλοκρηπίδας, εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων) μέσω της σύμπραξης με δυνάμεις της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, που επηρεάζονται από την τουρκική απειλή. Στην εξίσωση της συμμαχικής εξάρτησης, σημαντικό ρόλο παίζει η σχέση κόστους-οφέλους από την ισραηλινή πλευρά. Η πιθανότητα να αντιπαρατεθεί η Ελλάδα, ίσως και στρατιωτικά με την Τουρκία στο μέτωπο της Ανατολικής Μεσογείου για την υπεράσπιση της Κύπρου και κατ' επέκταση των ελληνικών συμφερόντων, επηρεάζει αυτή τη σχέση.

Μέγιστο όφελος για το Ισραήλ, αποτελεί το βάθος στου ζωτικού χώρου που του προσφέρουν η Ελλάδα και η Κύπρος. Η απομόνωση που βιώνει λόγω της γειτνίασης με μουσουλμανικά κράτη και η συνεχής απειλή που νιώθει, καθιστούν απαραίτητη την σύναψη συμφωνιών που να του προσφέρουν τη δυνατότητα να αναπνέει. Η δυνατότητα διεξόδου από το αδιέξοδο των περιφερειακών σχέσεων, προσφέρεται μέσω του άξονα συνεργασίας με χώρες όπως η Κύπρος και η Ελλάδα. Ενισχύεται με τον τρόπο αυτό το αίσθημα ασφάλειας. Δεν μεταφράζεται ο όρος αυτός σε εδαφική επέκταση προς τα γύρω κράτη, αλλά σε επέκταση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων, ως αποτέλεσμα της ενισχυμένης πολυδιάστατης συνεργασίας, με άμεσα και έμμεσα οφέλη. Παράλληλα, ο φόβος του αποκλεισμού από δυτικά, επιβάλλει στο Ισραήλ να λάβει έγκαιρα τα απαραίτητα μέτρα. Η σύναψη της συνεργασίας με την Ελλάδα, φαντάζει επιτακτική.

Τα παραπάνω, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι δεν είμαστε ακόμα σε θέση να χαρακτηρίσουμε με απόλυτους όρους ως συμμαχικές τις σχέσεις των δυο χωρών. Είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε την εξέλιξη που θα έχουν το επόμενο διάστημα παράλληλα με την εξέλιξη των Τουρκο - Ισραηλινών σχέσεων, οι οποίες αποτελούν βαρόμετρο για τους υπολογισμούς της Ελλάδας.

Επιπλέον, στη σχέση Ελλάδας και Ισραήλ, όπως και σε κάθε άλλη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε κράτη, επικρατεί και οφείλει να λαμβάνεται υπόψη το «συμμαχικό δίλημμα ασφάλειας»⁹⁰. Η πιθανότητα εγκατάλειψης από τους συμμάχους και η πιθανότητα παγίδευσης, παραμένουν πάντα ως πιθανότητα και οφείλουν να λαμβάνονται πάντα υπόψη κατά τη σύναψη ή και επέκταση των συμφωνιών.

Ο φόβος της «εγκατάλειψης» και της «παγίδευσης» αποτελούν τα δύο κύρια στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν όλες τις συμμαχίες. Οι κίνδυνοι αυτοί υπάρχουν και οφείλουν να

⁹⁰ G. H. Snyder, *Alliance Politics*, Ithaca and London, N.Y, Cornell University Press, 1997.

προσμετρώνται, καθώς το γεωπολιτικό σύστημα μεταβάλλεται συνεχώς επηρεαζόμενο από παράγοντες που δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθούν κατά τη δημιουργία της συμμαχίας. Κάθε κράτος, στο πλαίσιο της ρεαλιστικής θεώρησης, φροντίζει πρώτα για τα δικά του συμφέροντα. Στον συγκεκριμένο άξονα συνεργασίας, τα πολιτικά – στρατιωτικά - οικονομικά οφέλη και οι κοινοί κίνδυνοι που ελλοχεύουν, είναι τόσοι που καθιστούν επιβεβλημένη τη συνέχιση και ενίσχυση της συνεργασίας.

Άλλος παράγοντας ο οποίος διαδραματίζει το δικό του σημαντικό ρόλο είναι η ανισότητα στο κόστος. Σε αυτή την περίπτωση, το κόστος που καλούνται να επωμισθούν οι συμβαλλόμενοι, είτε αυτό αφορά τη δημιουργία και διατήρηση της είτε αυτό αφορά τη διαδικασία διάλυσης, διαφέρει. Η διαφορά των μεγεθών, μέσα σε αυτό το συμμαχικό πλαίσιο είναι μεγάλη και εμφανής σε όλους τους τομείς. Τόσο οι οικονομικοί δείκτες όσο και η διατιθέμενη στρατιωτική ισχύς της Ελλάδας και του Ισραήλ, διαφέρουν κατά πολύ.

Παράγοντες οι οποίοι επίσης επηρεάζουν αυτή την εξέλιξη και οι οποίοι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη είναι κατ' αρχήν τα διαφορετικά επίπεδα ασφάλειας των μελών, το μέγεθος των δρώντων και κατ' επέκταση η ισχύς που κατέχουν, τα κοινά συμφέροντα ή διαφορές που έχουν και τέλος οι διεθνείς εξελίξεις οι οποίες μπορούν ανά πάσα στιγμή να μεταβάλουν τις συνθήκες και να επηρεάσουν τη συμμαχία.

Σύμφωνα με τις αρχές του ρεαλισμού, όπου αποτελούν την πυξίδα για τον χαρακτηρισμό των συμμαχικών σχέσεων, η Ελλάδα και το Ισραήλ, βρίσκονται σε τροχιά συμμαχίας, από την οποία όμως ακόμα απέχουν. Κοινός παράγοντας και βάση στην οποία εδραιώνεται η συμμαχία, είναι η βούληση για επιβίωση, έναντι της κοινής απειλής που είναι η εύθραυστη σταθερότητα της περιοχής. Με τον προσανατολισμό αυτό, η ισοβαρής συνύπαρξη μέσα σ' ένα πλέγμα συμμαχίας, παρά τις δυσκολίες καθίσταται επιβεβλημένη προκειμένου να εξασφαλιστεί η ελάχιστη απαίτηση, η «επιβίωση». Η οποιαδήποτε όμως συμφωνία για συνεργασία σε οποιοδήποτε επίπεδο, θα υπολείπεται του εθνικού συμφέροντος και για τα δύο κράτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

3.1 Γενικά

Μέσα στο ασταθές περιφερειακό υποσύστημα της Μέσης Ανατολής, εντοπίζονται αντιφατικά στοιχεία τα οποία αποτελούν δεδομένα ιδιαίτερης σημασίας δεδομένα. Η απουσία από την περιοχή ενός ισχυρού περιφερειακού ηγεμόνα, ο οποίος δια της παρουσίας του να επιβάλλει την τάξη, ευνοεί τους επίδοξους ηγεμόνες, ώστε να επιδιώκουν την ανάδειξη τους σε τέτοιους. Η σχετικά εύθραυστη ισορροπία ισχύος⁹¹ που επικρατεί, λόγω ακριβώς της απουσίας ενός ισχυρού πόλου, ευνοεί ταυτόχρονα τη λειτουργία των λοιπών θεσμών, από τους οποίους εξαρτάται η διεθνής τάξη, όπως η διπλωματία, το δίκαιο, ο πόλεμος και η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων. Επιπλέον, η αποτροπή ως ο τρόπος συνεννόησης μεταξύ αυτών που δεν συνεννοούνται⁹², αποτελεί ίσως το κύριο χαρακτηριστικό των δράσεων και αντιδράσεων στην περιοχή. Ιδιαίτερα οι διπολικές καταστάσεις ισορροπίας Τουρκίας και Ελλάδας ή ακόμα ανάμεσα σε Τουρκία και Αίγυπτο, αποτελούν την απόδειξη της ρευστής κατάστασης που επικρατεί.

Στοιχεία όπως τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων, οι ροές μεταναστών δια μέσω των συνόρων, η συνύπαρξη και οι συγκρουσιακές τάσεις πολιτισμών και θρησκειών καθώς και οι διεκδικήσεις από μέρους των ισχυρότερων για επικράτηση στην περιοχή, συνθέτουν το πλέγμα των περιφερειακών πολιτικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών σχέσεων. Η πολυπλοκότητα των σχέσεων, συντίθεται από τις σχέσεις μεταξύ κρατών οι οποίες για ορισμένες καθιστούν τη δημιουργία συμμαχιών εύκολη, ενώ αντίθετα για άλλους η αναζήτηση συμμάχων είναι ιδιαίτερα δύσκολη.

Μέσα ή και πολύ κοντά σε αυτό το υποσύστημα των διεθνών σχέσεων, εντοπίζονται δυνάμεις όπως η Τουρκία, η οποία ευρισκόμενη στην εξωτερική περίμετρο της Μέσης Ανατολής διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στην ισορροπία ή και αποσταθεροποίηση της περιοχής. Η αναθεωρητική της στάση, συμβάλει στη συνεχή τριβή των δυνάμεων.

⁹¹ Ισορροπία ισχύος, καλείται μια κατάσταση όπου καμία δύναμη να μην μπορεί να επιβληθεί στις άλλες.

⁹² Η. Κουσκουβέλης, Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2000, Σελ 16

Αντίστοιχα και η μεγαλύτερη Αραβική χώρα της περιοχής, η Αίγυπτος, με τον τεράστιο γεωστρατηγικό της ρόλο και θέση που κατέχει, μπορεί δυνητικά να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τα διεθνή και περιφερειακά τεκταινόμενα.

Στο ίδιο μοτίβο, το κράτος του Ισραήλ, μαχόμενο για τη δική του επιβίωση από το 1948 μέχρι σήμερα, αποτελεί έναν αποσταθεροποιητικό παράγοντα. Στα πλαίσια της δικής του στρατηγικής για άμυνα και προκειμένου να αντιμετωπίσει τους αντιπάλους του, εφαρμόζει πολιτικές προληπτικών κτυπημάτων, ώστε να επιτύχει τον αιφνιδιασμό και την υπεροχή έναντι αυτών. Επιλέγοντας να ενεργήσει πρώτο ώστε να αντισταθμίσει δικά μειονεκτήματα και μάλιστα εκτός της δικής του επικράτειας και με χρήση υπέρμετρης βίας, μπορεί να μετατρέψει μια κρίση σε πόλεμο με γειτονική χώρα⁹³. Ταυτόχρονα, το μένος των γειτονικών αραβικών κρατών έναντι του Ισραήλ, μπορεί να μετατρέψει το Ισραήλ σε παθητικό παράγοντα, ο οποίος γίνεται αποδέκτης αντίστοιχης συμπεριφοράς από τους γείτονες.

Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και σημασίας, είναι ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει η ανακάμπτουσα Ελλάδα. Ισορροπώντας μεταξύ σφύρας και άκμονος, μεταξύ Ανατολής και Δύσης, συμφερόντων και δυνατοτήτων, επιδιώκει την έξοδο από την μακρόχρονη περίοδο πολιτικής και οικονομικής ύφεσης, διεκδικώντας με αξιώσεις το ρόλο του περιφερειακού ηγεμόνα στην περιοχή. Παρά τον ξεκάθαρο φιλοδυτικό προσανατολισμό, ο νέος ρόλος που καλείται να διαδραματίσει, ως παραγωγός ασφάλειας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ίδια. Η αναβάθμιση της δικής της θέσης, είναι αποτέλεσμα της ενίσχυσης της σε όλους τους τομείς.

Σκοπός του κεφαλαίου που ακολουθεί είναι να εντοπίσει και να εστιάσει σε ορισμένα κύρια σημεία της πολιτικής των κρατικών και μη κρατικών δρώντων του υποσυστήματος καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αλληλοεπηρεάζονται και ενεργούν μέσα σε αυτό.

3.2 Η τριμερής συνεργασία Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ

Το 2010 το Ισραήλ αντιλαμβανόμενο την ανάγκη για περιφερειακές συνεργασίες και εξόδου από την περιφερειακή απομόνωση, αποφάσισε να διευρύνει τις συμμαχίες του στην

⁹³ Η κρίση του Λιβάνου του 2006, ξεκίνησε με τη σύλληψη 2 Ισραηλινών στρατιωτών από την ένοπλη πτέρυγα της Χεζμπολάχ, προκειμένου να γίνει ανταλλαγή με 3 Λιβάνιους οι οποίοι κρατούνταν από τις Ισραηλινές αρχές. Το Ισραήλ, εφαρμόζοντας υπέρμετρη βία, επιτέθηκε στο Λίβανο με αεροπορικές δυνάμεις, εφάρμοσε ναυτικό αποκλεισμό και διεξήγαγε επιχειρήσεις στο έδαφος, με σκοπό όπως ανέφερε να εξαρθρώσει την Χεζμπολλάχ. Κατηγορήθηκε για χρήση υπέρμετρης βίας κατά του γειτονικού Λιβάνου.

περιοχή, στρεφόμενο προς την Ελλάδα και την Κύπρο. Οι τρεις χώρες έχουν επεκτείνει τη συνεργασία τους σε πολλούς τομείς ξεκινώντας από ζητήματα χαμηλής πολιτικής ξεπερνώντας στερεότυπα πολιτικής συμπεριφοράς και αγκυλώσεις του παρελθόντος. Ήδη οι τριμερείς συναντήσεις κορυφής αποτελούν την πλατφόρμα για τις συζητήσεις πάνω σε θέματα ενέργειας, ασφάλειας, εμπορίου και πολιτισμού που τις απασχολούν. Η τακτική των διμερών και τριμερών συνεργασιών επεκτείνεται στην περιοχή και προσελκύει άλλα κράτη της περιφέρειας όπως η Αίγυπτος, η Ιορδανία και ο Λίβανος, καθώς και την Παλαιστινιακή Αρχή, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό, στην ενίσχυση της σταθερότητας στην περιοχή.

Την έκτη σύσκεψη της τριμερούς συνεργασίας⁹⁴ που έλαβε χώρα στην Ιερουσαλήμ την 20 Μαρτίου 2019, παρακολούθησε και ο Αμερικανός Υπουργός Εσωτερικών Μάικ Πομπέο δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο την υποστήριξη των ΗΠΑ προς τον άξονα συνεργασίας που αναπτύσσεται στην περιοχή. Η Ρωσία, όσο ανακαλύπτονται νέα κοιτάσματα θα θελήσει να αποκτήσει μεγαλύτερο βαθμό ελέγχου στην περιοχή ευθυγραμμίζοντας τη Συρία και το Ιράν με την πολιτική της και ενισχύοντας τους δεσμούς με την Τουρκία. Το γεγονός αυτό, ενεργοποιεί τα ανταντακλαστικά των ΗΠΑ και ισχυροποιεί την περιφερειακή συνεργασία, ενώ η Ουάσιγκτον, όχι μόνο έχει αποφασίσει την ενίσχυση των διπλωματικών της σχέσεων με την Ελλάδα, αλλά και να θέσει σε επιτήρηση το τριμερές σχήμα Ελλάδα-Κύπρου-Ισραήλ στην Ανατολική Μεσόγειο, διατηρώντας την επιρροή της στην περιοχή.

Κορυφαίο θέμα στην ατζέντα αυτού του σχήματος βρίσκεται η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, αλλά στη συνέχεια η προτεραιότητα δίδεται στην άμυνα και στην ενέργεια. Για την Κύπρο ο τομέας της άμυνας έχει ιδιαίτερη σημασία. Οι περιορισμένες δυνατότητες που κατέχει για να υπερασπίσει τα συμφέροντά της, υπαγορεύουν την υποχρεωτική διατήρηση και ενίσχυση της συμμαχίας. Ακόμη, οι συζητήσεις με τη Γαλλία για τη δημιουργία ναυτικού σταθμού για τα πολεμικά της πλοία και με την Αμερική για την άρση της πλήρους απαγόρευσης πώλησης όπλων, σε συνδυασμό με τα προσδοκώμενα κέρδη από τα κοιτάσματα των υδρογονανθράκων της, φαίνονται να ενισχύουν το αμυντικό προφίλ του μικρού -συγκριτικά- κράτους⁹⁵. Αντίστοιχα και για το Ισραήλ, η περίοδος απομόνωσης

⁹⁴ Μ. Ιγνατίου, ΑΠΟΨΕΙΣ, 15/3/2019, <https://www.apopseis.com/o-pompeo-paei-stin-ieroyosalim-dimioygei-mia-nea-symmachia-apo-to-israil-mechri-tin-ellada/>

⁹⁵ Β. Νέδος, Ανησυχία σε Αθήνα και Λευκωσία για την τουρκική επέκταση των δραστηριοτήτων μέσα στην κυπριακή ΑΟΖ, Η Καθημερινή, 10/06/2019, <https://www.kathimerini.gr/1028369/article/epikairothta/politikh/anhsyxia-se-a8hna-kai-leykwsia-gia-thn-toyrkikh-epektash-twn-drasthriothtwn-esa-sthn-kypriakh-aoz>

φαίνεται να έχει ξεπεραστεί μέσω της τριμερούς. Η ενίσχυση των εξωτερικών σχέσεων, του παρέχει τη δυνατότητα για μείωση των εξωτερικών περιφερειακών κινδύνων και μείωση της συνεχούς τριβής των δυνάμεων του, με ταυτόχρονη εσωτερική ενδυνάμωση.

Η σκέψη από πλευράς ΗΠΑ για δημιουργία ενός περιφερειακού αμυντικού και ενεργειακού σχήματος δεν είναι νέα. Το γεγονός επιβεβαιώνεται από το χάρτη που βγήκε στη δημοσιότητα την άνοιξη του 2019, με τα πιθανά ενεργειακά κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο και τα Αμερικανικά σχέδια για τη δημιουργία ενός ενεργειακού σχήματος, ανταγωνιστικού προς τη Ρωσία, που θα περιελάμβανε κράτη όπως η Ελλάδα, η Τουρκία, το Ισραήλ, η Κύπρος και ο Λίβανος. Ο σχεδιασμός αφορούσε τη συμπερίληψη και τη δημιουργία μιας τουρκικής στρατιωτικής βάσης στην Κύπρο, ώστε να ικανοποιήσει την Τουρκία. Σήμερα όμως το στρατηγικό περιβάλλον έχει αλλάξει. Ενώ η δημιουργία σταθερών δομών στην περιοχή παραμένει στόχος των ΗΠΑ, η Τουρκία φαίνεται να επιλέγει μια διαφορετική και απροσδιόριστη πορεία μέσω της οποίας να καλύπτει τις περιφερειακές ηγεμονικές της φιλοδοξίες⁹⁶. Ταυτόχρονα η ενίσχυση των Ρώσο - Τουρκικών σχέσεων, προβάλλει ως αντιστάθμισμα της ενίσχυσης της συνεργασίας των χωρών της τριμερούς με τις ΗΠΑ.

Την περίοδο 2013-2015, η τριμερής συνεργασία, πέρασε από δοκιμασία. Το Ισραήλ και ο Πρόεδρος Νετανιάχου, απολογήθηκαν στην Τουρκία για το ζήτημα το οποίο προέκυψε με τον Τουρκικό στολίσκο στον αποκλεισμό της Γάζας. Ταυτόχρονα εντάθηκαν οι φόβοι στο Ισραήλ για ενδεχόμενη μεταβολή στη στάση της Ελλάδας, θέτοντας σε αμφισβήτηση τη συνέχιση της συνεργασίας. Σήμερα όμως, το χάσμα Ισραήλ - Τουρκίας διατηρείται αγεφύρωτο, ενώ το σύνολο των Ελληνικών Κοινοβουλευτικών κομμάτων στηρίζουν αυτή τη νέα και ενισχυμένη σχέση με το Ισραήλ.

Η τριμερής δεν σταματά σε θέματα ενεργειακής διασύνδεσης και συνεκμετάλλευσης. Εστιάζει στην ενεργειακή ασφάλεια και διαφοροποίηση της περιοχής αλλά και σε αξιακά θέματα δημοκρατίας, που η Τουρκία δείχνει να περιφρονεί επιδεικτικά τόσο στο εσωτερικό της χώρας του όσο και με τις αποσταθεροποιητικές ενέργειές της στη Συρία, την Κύπρο και αλλού. Η Τουρκία, ευελπιστεί ότι με την ανακάλυψη των ενεργειακών κοιτασμάτων η κατοχή του βορείου τμήματος θα επαναπροσδιορίσει τη θέση της, ενώ ταυτόχρονα η απειλή της κλιμάκωσης στην περιοχή συντηρείται για σκοπούς εσωτερικής

⁹⁶ Στο ίδιο

κατανάλωσης, συσπείρωσης και αποπροσανατολισμού από τα πολλά εσωτερικά της προβλήματα. Επιπλέον, η νέα γενιά προσηλωμένη στις αξίες του ισλαμισμού, θεωρείται συνεχιστής της πολιτικής Ερντογάν και στο μέλλον, με αποτέλεσμα να μην διαφαίνεται η οποιαδήποτε μεταβολή στην Τουρκική συμπεριφορά. Η στρατηγική συνεργασία της Τουρκίας με την απολυταρχική Ρωσία αμβλύνει την απόσταση από τη Δύση, γεγονός που προσδίδει ακόμη μεγαλύτερη σημασία στη συνεργασία των τριών αυτών δημοκρατικών κρατών.

Η ενεργειακή συνεργασία των τριών κρατών μετατρέπεται επιπλέον σε όχημα συνεργασίας για την ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο, με τη βάση της Σούδας και την Κύπρο να αποτελούν την εναλλακτική της Δύσης στη βάση του Ιντσιρλίκ⁹⁷. Κατά μία άποψη η συνεργασία στους τομείς της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής, της έρευνας και διάσωσης και της θαλάσσιας ασφάλειας ενδεχομένως να μην εξελιχθεί σε αμυντική συμμαχία, αλλά είναι δεδομένο ότι η τριμερής θα προστατεύσει τις ενεργειακές και εμπορικές οδούς στην περιοχή. Η παγιοποίηση των θεσμικών οργάνων της, όπως το Φόρουμ Αερίου Ανατολικής Μεσογείου⁹⁸, καθώς και η μόνιμη γραμματεία που συστάθηκε στην Κύπρο, θα αποτελέσουν τα επόμενα βήματα για ενίσχυση της σταθερότητας και της συνεργασίας. Η δημιουργία το 2019 του Φόρουμ Αερίου Ανατολικής Μεσογείου θεωρείται ως μια κορυφαία διεθνής εξέλιξη καθώς πρόκειται για έναν περιφερειακό οργανισμό, ο οποίος σε συνδυασμό με τις τριμερείς συνεργασίες, δημιουργεί μια νέα στρατηγική συμμαχία δυνάμεων, είναι σημαντική τόσο για το Ισραήλ όσο και για την Ελλάδα και την Αίγυπτο⁹⁹. Σε αυτό συμμετέχουν η Ελλάδα, το Ισραήλ, η Κύπρος, η Ιταλία, η Αίγυπτος, η Ιορδανία και η Παλαιστινιακή Αρχή.

Μέχρι τώρα, η τριμερής ασχολείται με θέματα χαμηλής πολιτικής ενώ η ενεργειακή συνεργασία δεν έχει ακόμη υλοποιηθεί στην πράξη. Η ίδρυση του Eastern Mediterranean Gas Forum είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά οι συζητήσεις για την ασφάλεια δεν είναι αρκετά σαφείς αναφορικά με τον καθορισμό των κοινών προκλήσεων και απειλών που καλείται να αντιμετωπίσει. Χωρίς την απαιτούμενη εμπάθυνση των μεταξύ τους σχέσεων,

⁹⁷ iefimerida, Οι ΗΠΑ εξετάζουν αποχώρηση από τη βάση του Ιντσιρλίκ λόγω της στάσης του Ερντογάν – Στα σχέδια της Ουάσιγκτον και η Κρήτη, 13/9/2020, <https://www.iefimerida.gr/kosmos/ipa-exetazoy-n-aphorisi-intsirlik-logo-erntogan-kriti>

⁹⁸ Eastern Mediterranean Gas Forum

⁹⁹ Εράν Λέρμαν, Η στρατηγική συμμαχία δυνάμεων στην Αν. Μεσόγειο θα φρενάρει τον Ερντογάν, Συν. στον Γαβριήλ Χ. Σερέτη, liberal, 28/01/2020, <https://www.liberal.gr/apopsi/i-stratigiki-summachia-dunameon-stin-an-mesogeio-tha-frenarei-ton-erntogan/283832>

η συνεργασία των τριών κρατών μπορεί να δοκιμαστεί από τυχόν νέες συστημικές εξελίξεις. Το μεγαλύτερο πρόβλημα της τριμερούς, είναι η ανάλωση της σε χρονοβόρες συνομιλίες και συζητήσεις ενώ η ταυτόχρονα η Τουρκία με τη Ρωσία έχουν ήδη υλοποιήσει τον αγωγό TurkStream και θέλουν να τον επεκτείνουν επιπλέον.

Η τριμερής Ελλάδα-Κύπρου-Ισραήλ αποτελεί το επιστέγασμα των συστημικών γεωπολιτικών αναγκών και μεταβολών, που ώθησαν τα τρία κράτη να προσεγγίσουν το ένα το άλλο. Αποτελεί «ανάχωμα στις βλέψεις της Τουρκίας, που προκαλεί την Ελλάδα και την Κύπρο, καθώς και του Ιράν που απειλεί το Ισραήλ»¹⁰⁰

3.3 Λοιπές Δυνάμεις της περιοχής.

Στην περιοχή, δραστηριοποιούνται και άλλοι δρώντες οι οποίοι με το δικό τους τρόπο επηρεάζουν και επηρεάζονται από τις εξελίξεις. Ιδιαίτερης σημασίας ρόλο διαδραματίζουν η Τουρκία και η Αίγυπτος. Αποτελούν αμφότερες, ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις, που είναι σε θέση να αλλάξουν την ισορροπία στην περιοχή.

Η Τουρκία, με βαρίδιο την κληρονομιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αντιλαμβάνεται την συνύπαρξη με τα γειτονικά κράτη με τον δικό της ιδιαίτερο τρόπο. Σύμφωνα με τον εκφραστή του δόγματος που εφαρμόζει, «είναι απαγορευτικό να σχεδιάζει την άμυνα της χώρας μέσα στο πλαίσιο των συνόρων που κατέχει»¹⁰¹. Η γενική αυτή αρχή που ακολουθεί, την καθιστά αναθεωρητική για την ισορροπία της περιοχής. Η αντιπαλότητα που διατηρεί με πολλές χώρες της περιοχής, έχει ως αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται με επιφύλαξη και ιδιαίτερη προσοχή. Η συνεχής αναζήτηση χώρου που θα της επιτρέψει να αναπνέει, προκαλεί ανησυχία. Οι αναφορές του σύγχρονου εκφραστή της Τουρκικής ιδεολογίας, Cihat Yaycı, αναφερόμενος στην «Γαλάζια Πατρίδα»¹⁰², αντικατοπτρίζει πλήρως την άποψη περί επέκτασης και διεκδίκησης χώρου στην εξωτερική περίμετρο της¹⁰³. Οι διαφορές που διατηρεί κυρίως με την Ελλάδα και την Κύπρο, αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για την Ελληνική εξωτερική πολιτική. Αντίστοιχα, οι καλές σχέσεις που διατηρούσε με το Ισραήλ, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 2010, έχουν ανατραπεί και

¹⁰⁰ G. N. Tzogopoulos, DEBATE: What Is the Future of the Israel- Greece-Cyprus Partnership? The Begin-Sadat Center for Strategic Studies, 29/07/2019, <https://besacenter.org/online-debates/israel-greece-cyprus-partnership/>

¹⁰¹ Α. Νταβούτογλου, Το Στρατηγικό Βάθος, Μτφ Ν. Ραπτόπουλος, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010, Σελ 83

¹⁰² Πηγή: <https://www.biyografya.com/biyografi/24466>

¹⁰³ Πηγή: <https://www.iefimerida.gr/news/466858/ti-simainei-o-oros-galazia-patrida-poy-hrisimopoioun-oi-toyrkoi-stratigoi>

πλέον κάθε άλλο παρά φιλικές μπορούν να χαρακτηρισθούν. Η επιδίωξη της για περιφερειακή ηγεμονία, την οδηγεί σε συμπεριφορές αποσταθεροποιητικές, ενώ η άρνηση της να υπογράψει τη Συμφωνία του Δικαίου της Θάλασσας¹⁰⁴, η βούληση της για απόκτηση πυρηνικών¹⁰⁵, η στάση της στο Κουρδικό και η στήριξη που παρέχει στους Αδελφούς Μουσουλμάνους και σε οργανώσεις, αποτελούν πιθανές αιτίες για διατάραξη της τάξης και απειλή για την περιφερειακή ασφάλεια.

Πέραν των μη φιλικών σχέσεων που διατηρεί με τις δυνάμεις που αναφέραμε, συνεχίζει την πάγια της πολιτική για ανάμειξη στα εσωτερικά άλλων κρατών, εκμεταλλευόμενη πάντα την εσωτερική ανισορροπία, αδυναμία και έλλειψη ελέγχου από τις τοπικές κυβερνήσεις. Βασικότερο υποστηρικτή της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής αποτελεί η Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου (ΤΔΒΚ). Σε μια επιδεικτική και συνάμα παραπλανητική κίνηση, προέβηκε το 2014 σε οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών¹⁰⁶, θέλοντας να διατυμπανίσει ότι παρά το ότι δεν έχει υπογράψει το Δίκιο της θάλασσας, σέβεται τα δικαιώματα των γειτονικών κρατών, σύμφωνα με το Εθνικό Δίκαιο. Η ενέργεια της εξ' άλλου για ανάμειξη στα εσωτερικά της Λιβύης¹⁰⁷, αποσκοπεί στην δήλωση της παρουσίας της για μια ακόμα φορά σε χώρες με εσωτερικά προβλήματα, ενώ ο στόχος της περικύκλωσης και δημιουργίας περεταίρω προβλημάτων στην Ελλάδα, επιτυγχάνεται με τον καλύτερο τρόπο. Βασική της επιδίωξη είναι η δήλωση της παρουσίας της και ταυτόχρονα ο αποκλεισμός της Ελλάδας από τα Νότια. Η πιθανότητα και μόνο κατασκευής μιας ναυτικής βάσης στην περιοχή προκαλεί ανησυχία στην Ελλάδα, και την αναγκάζει σε μεγαλύτερη διασπορά των στρατιωτικών της δυνάμεων προς την Κρήτη. Η συμφωνία για οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών με τη Λιβύη¹⁰⁸ και η προσπάθεια για αντίστοιχη με την Αίγυπτο, η ανάμειξη της στα εσωτερικά της Συρίας¹⁰⁹, εντάσσονται και αυτές μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της αποσταθεροποίησης. Αντιφατικό και δύσκολο για ερμηνεία παραμένει το γεγονός ότι παρά τις καταδικαστικές αποφάσεις¹¹⁰ για τις έκνομες πράξεις της,

¹⁰⁴ Πηγή: <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleioy-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliroforion-asfaleias-4>

¹⁰⁵ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/world/561287053/to-pyriniko-ergostasio-tis-toyrkias-apeili-gia-tin-asfaleia/> και επιπλέον <https://www.kathimerini.gr/opinion/561486982/pyriniki-energeia-kai-toyrkia/>

¹⁰⁶ Πηγή: <http://nioannides.com/?p=126>

¹⁰⁷ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/politics/1053976/mnimonio-toyrkias-me-livy/>

¹⁰⁸ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/1065109/article/epikairothta/politikh/anartwntai-oi-syntetagmenes-aoz-toyrkias-kai-livyhs-apo-ton-ohe> και επιπλέον <https://www.kathimerini.gr/politics/1034923/oriothetisi-toyrkias-livyis-mia-stratigiki-kinisi/>

¹⁰⁹ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/1046934/article/epikairothta/kosmos/ar8ro-tsavoysoyloystoys-new-york-times-giati-h-toyrkia-polema-sth-syria>

¹¹⁰ Πηγή: <https://www.amna.gr/home/article/412908/Steit-Ntipartment-Proklitiko-kai-ochi-chrisimotomnimonio-katanoisis-Tourkias-Libuis> και επιπλέον

καταφέρνει να διατηρήσει καλές σχέσεις με ισχυρές κυβερνήσεις¹¹¹, όπως η Βρετανία και η Γερμανία.

Η Αίγυπτος, ως ένας πυλώνας σταθερότητας με την τεράστια στρατιωτική ισχύ που διαθέτει, καθίσταται η πρώτη στρατιωτική δύναμη ανάμεσα στις χώρες της Μέσης Ανατολής, γεγονός που της προσδίδει πολλαπλασιαστικά οφέλη. Η γεωστρατηγική αξία της θέσης που κατέχει, της εξασφαλίζει ρόλο ρυθμιστή στην παγκόσμια οικονομία, στο εμπόριο και τις θαλάσσιες μεταφορές από την Ανατολή προς τη Δύση και αντίστροφα. Ο έλεγχος που μπορεί να ασκεί στη διώρυγα του Σουέζ¹¹² και κατ' επέκταση ενός μεγάλου μέρους του παγκόσμιου εμπορίου, την κατατάσσουν μέσα στις χώρες με ιδιαίτερη βαρύτητα και πόλο προσέλκυσης ενδιαφέροντος από τους ισχυρούς. Ταυτόχρονα το εύρος των ακτών που βρέχονται από τα Μεσογειακά ύδατα και η γεωγραφική της θέση στη Βόρεια Αφρική της εξασφαλίζουν μια θέση στις περιζήτητες χώρες για συμμαχία.

Ανήκει σύμφωνα με τον Α. Νταβούτογλου, στο εξωτερικό περιφερειακό τρίγωνο ισορροπίας της Μ. Ανατολής και το οποίο αποτελεί το «το ιστορικό και γεωπολιτικό κέντρο βάρους της Μέσης Ανατολής». Μαζί με την Τουρκία και το Ιράν¹¹³, κατατάσσονται από τον ίδιο στις δυνάμεις που επηρεάζουν τα μέγιστα τις γεωπολιτικές ισορροπίες στην περιοχή. Στο εσωτερικό τρίγωνο σύμφωνα με τον ίδιο, ανήκουν το Ιράκ, η Συρία και η Σαουδική Αραβία.

Ως περιφερειακός πυλώνας στην περιοχή και δεύτερος σε μέγεθος αποδέκτης αμερικανικής βοήθειας στην περιοχή, στηρίζει την εξωτερική της πολιτική σε έναν από τους ισχυρούς πόλους του διεθνούς συστήματος. Άλλοτε προς την Σοβιετική Ένωση ενώ πλέον στις ΗΠΑ. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 25% των αμυντικών δαπανών της Αιγύπτου, χρηματοδοτούνται από τις ΗΠΑ.

Ταυτόχρονα, η σταθερή πορεία ανάπτυξης που ακολουθεί, η ενδυνάμωση των σχέσεων της με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Σαουδική Αραβία, συνετέλεσαν

<https://www.kathimerini.gr/1054602/article/epikairothta/kosmos/apodokimazei-kai-h-mosxa-to-mnhmonio-toyrkias---livyhs>

¹¹¹ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/1060007/article/epikairothta/politikh/oi-treis-ponokefaloi-gia-thn-a8hna> και επιπλέον <https://www.liberal.gr/diplomacy/isonpigi-eirinissin-tourkiki-eisboli-kai-proanaggelia-katochis-stin-suria-choris-isonimerominia-lixissin/269749>

¹¹² Αποτέλεσε αιτία πολέμου ανάμεσα στο Ισραήλ και την Αίγυπτο το 1956, μετά την ιδιωτικοποίηση της διώρυγας από την Αιγυπτιακή κυβέρνηση.

¹¹³ Α. Νταβούτογλου, Το Στρατηγικό Βάθος, Μτφ. Ν. Ραπτόπουλος, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2010, Σελ 531

σημαντικά στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος από την Κίνα¹¹⁴. Μέσα από την πρωτοβουλία Belt and Road Initiative (BRI) (Πρωτοβουλία μιας ζώνης και ενός δρόμου), παλαιότερα γνωστή ως One Belt One Road (OBOR) που υιοθέτησε η κινεζική κυβέρνηση το 2013, επενδύθηκαν αρχικά σε 70 χώρες και διεθνείς οργανισμούς σημαντικά ποσά σε μια προσπάθεια αναβίωσης του δρόμου του μεταξιού. Εκμεταλλευόμενη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ρόλο της Αιγύπτου, επένδυσε σύμφωνα με πηγές από το 2014 έως το 2018, 15,3 δις Δολάρια¹¹⁵, στοχεύοντας την οικονομική ανάπτυξη και δημιουργία υποδομών οι οποίες να μπορούν να στηρίξουν τις οικονομικές επεκτατικές τάσεις της χώρας της Ανατολής προς την Ευρώπη και το Δυτικό κόσμο.

¹¹⁴ Πηγή:<https://odi.org/en/insights/making-the-belt-and-road-initiative-work-for-africa/>

¹¹⁵ Πηγή:<https://web.archive.org/web/20200729080815/https://www.energysociety.org/one-belt-one-road-no-plan.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΙΣΡΑΗΛ

4.1 Γενικά

Οι σχέσεις της Ελλάδας και του Ισραήλ, στηριζόταν επί σειρά ετών σε θέματα χαμηλής πολιτικής όπως ο τουρισμός, η οικονομία, οι επενδύσεις, η αγροτική ανάπτυξη, η εκπαίδευση, το εμπόριο, η τεχνολογία, το περιβάλλον, η ναυτιλία. Πρόσφατα η συνεργασία έχει αναβαθμιστεί και αγγίζει τομείς όπως η στρατιωτική συνεργασία και η ενέργεια.

Η συνεργασία είναι πλέον απαραίτητη για την ασφάλεια και σταθερότητα στην περιοχή καθώς οι προκλήσεις την επιβάλλουν, όπως και τη λήψη μέτρων που να εξασφαλίζουν την επιβίωση των κρατών. Παρά το ότι οι συνεργασίες Ελλάδας και Ισραήλ είναι ανοικτές προς όλους, εντούτοις δεν τυγχάνουν της έγκρισης και αποδοχής της αναθεωρητικής Τουρκίας.

Από τις συνεργασίες δεν αποκλείεται ούτε στοχοποιείται καμία χώρα, ενώ πλέον οι συναντήσεις και συνομιλίες σε όλα τα επίπεδα, πραγματοποιούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα, υπενθυμίζοντας ότι η συνεργασία έχει καλιεργηθεί και αποδίδει καρπούς.

4.2 Η εξέλιξη των Ελληνο – Ισραηλινών σχέσεων.

Οι σχέσεις των δύο κρατών παρά το ότι δεν ήταν ποτέ εχθρικές, δε θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν από την αρχή ως φιλικές. Οι διαχρονικά καλές σχέσεις τις οποίες διατηρούσε η Ελλάδα με τις αραβικές χώρες, αποστερούσε τη δυνατότητα για ανάπτυξη δεσμών με το κράτος του Ισραήλ. Είναι άξιο προσοχής ότι η Ελλάδα αποτελούσε τη μοναδική Ευρωπαϊκή χώρα που ψήφισε εναντίον της ίδρυσης του κράτους του Ισραήλ¹¹⁶. Με γνώμονα τα συμφέροντα στα Πατριαρχία Ιεροσολύμων και Αντιοχείας, καθώς και ο φόβος αντιποίνων εις βάρος της ελληνικής κοινότητας της Αλεξάνδρειας, απαγόρευαν στην Ελλάδα να ταχθεί θετικά υπέρ της ίδρυσης ενός κράτους το οποίο θα βρισκόταν σε άμεση αντιπαράθεση με τον Αραβικό κόσμο.

Από το 1948, οπότε και ιδρύθηκε το κράτος του Ισραήλ, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα οι σχέσεις των δύο κρατών υπήρξαν ανύπαρκτες. Η Ελλάδα επηρεασμένη αρχικά

¹¹⁶ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/world/449654/i-idrysi-toy-kratoys-toy-israil/>

από τη φιλοαραβική της συμπεριφορά δίστασε να προχωρήσει σε οποιαδήποτε ενέργεια που θα οδηγούσε σε αναγνώριση του Ισραήλ. Η στάση της Ελλάδας, οφειλόταν κυρίως σε δύο παράγοντες οι οποίοι εκτιμούνταν ως ιδιαίτερα σοβαροί. Στις 15 Μαρτίου 1949, πραγματοποιήθηκε η πρώτη Ελληνική κίνηση διπλωματικής αναγνώρισης. Προχώρησε στην *de jure*¹¹⁷ αναγνώριση. Το αναγνώριζε δηλαδή ως υπαρκτή πραγματικότητα όχι όμως ως κράτος υπό την διεθνή νομική έννοια. Σκοπός της αναγνώρισης, δεν ήταν άλλος από την επίλυση προβλημάτων που ανέκυπταν κατά τη μετάβαση πολιτών από τη μια χώρα στην άλλη. Μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1980, οι σχέσεις παρέμειναν σε πολύ χαμηλά επίπεδα συνεργασίας. Ανασταλτικός παράγοντας που συντελούσε διατήρηση των ελάχιστων απαιτούμενων δίαυλων επικοινωνίας μεταξύ των κυβερνήσεων, αποτελούσε πέραν της Ελληνικής στάσης και η ένθερμη υποστήριξη του αγώνα των Παλαιστινίων από μέρος του Ελληνικού λαού και των κυβερνήσεων. Μοναδική στιγμή επαφής ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις για το παραπάνω διάστημα, αποτέλεσε η ανεπίσημη επίσκεψη του πρωθυπουργού Μπεν Γκουριόν στην Ελλάδα το 1950. Παρά το μεγάλο διάστημα το οποίο παρέμεινε στην Ελλάδα (παρέμεινε για 20 ημέρες) και τις συναντήσεις που είχε με αξιωματούχους της κυβέρνησης, η επίσκεψη του θεωρήθηκε ως ιδιωτική.

Το πρώτο σοβαρό βήμα προόδου για αναβάθμιση των σχέσεων, επήλθε στις 21 Μαΐου 1990. Ο τότε πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, 42 χρόνια μετά την ίδρυση του Ισραήλ και μετά από προσεκτική προετοιμασία της συνάντησης αλλά και των Αραβικών κυβερνήσεων¹¹⁸, προχώρησε στην *de facto* αναγνώριση. Φρόντισε όμως ταυτόχρονα να διατηρήσει τις καλές σχέσεις με τις Παλαιστινιακές αρχές. Η ενέργεια αυτή του πρωθυπουργού οδήγησε στην πλήρη αναβάθμιση των διπλωματικών σχέσεων¹¹⁹ και την εγκατάσταση πρεσβειών στις δύο πρωτεύουσες. Πέραν της αναβάθμισης των διπλωματικών σχέσεων, η ενέργεια αυτή απέδωσε στην Ελλάδα και το ρόλο του έντιμου συνομιλητή και της έδωσε τη δυνατότητα ώστε ως διαμεσολαβητής και φιλιά προσκείμενη χώρα προς τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές, να προσπαθήσει για εκτόνωση της έντασης ανάμεσα σε Άραβες και Εβραίους στην περιοχή.

Η σταθερή πορεία και ενίσχυση της συνεργασίας που ακολούθησε την *de facto* αναγνώριση, επέτρεψε τη συνεργασία κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων της

¹¹⁷ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1056435/i-ellada-anagnorizei-to-israil-kai-synapteis-cheseis-me-tin-plo/>

¹¹⁸ Πηγή: https://infognomonpolitics.gr/2020/04/blog-post_1852-5/

¹¹⁹ Πηγή: <https://cohen.gr/new/articles/greece-cyprus-israel-relations/5079-31>

Αθήνας το 2004. Η Ισραηλινή κυβέρνηση προσέφερε και η αντίστοιχη Ελληνική αποδέχθηκε τη συμμετοχή αντιτρομοκρατικής ομάδας, η οποία συμμετείχε στην ασφάλεια κατά τη διεξαγωγή των αγώνων. Η διστακτικότητα όμως του Ισραήλ ώστε να προχωρήσει σε περαιτέρω συνεργασία και σύσφιξη των σχέσεων, ήταν χαρακτηριστική για το επόμενο διάστημα. Οφειλόταν κυρίως στις μέχρι τότε καλές σχέσεις που διατηρούσε με την Τουρκία και τις οποίες προσδοκούσε ότι θα συνεχίσει να απολαμβάνει.

Η περίοδος των καλών σχέσεων του Ισραήλ με την Τουρκία διήρκησε μέχρι και το 2010. Η απουσία διάθεσης διαλόγου από τις δύο πλευρές, αποτελούσε διαχρονικό πρόβλημα στις σχέσεις τους. Τότε, μετά από μια σειρά εντάσεων στη Λωρίδα της Γάζας και το αποκλεισμό που επιβλήθηκε σε αυτήν από μέρους του Ισραήλ ακολούθησε η προσπάθεια της Τουρκίας για διάσπαση του αποκλεισμού και μεταφορά ανθρωπιστικής βοήθειας στους Παλαιστίνιους, με τη χρήση πλοιαρίου. Η ενέργεια αυτή της Τουρκίας, προκάλεσε την αντίδραση του Ισραήλ και επέφερε τη διατάραξη των σχέσεων. Οι επακόλουθες τριβές που επήλθαν στις σχέσεις των δύο, με αφετηρία τις έντονες διαφωνίες μεταξύ του Πρωθυπουργού Ερντογάν και Προέδρου Πέρεζ και αποκορύφωμα την παρεμπόδιση του Τουρκικού πλοίου *Mavi Marmara*¹²⁰, οδήγησαν στη οριστική ρήξη των σχέσεων. Αθροιστικά, στις κακές πλέον σχέσεις προστέθηκαν οι μετέπειτα συμφωνίες μεταξύ της Κύπρου και του Ισραήλ καθώς και η οριοθέτηση της ΑΟΖ που πραγματοποιήθηκε το 2010. Έκτοτε, το Παλαιστινιακό, οι Κύπρο – Ισραηλινές σχέσεις, οι τριμερείς συμφωνίες αλλά και η στάση που τηρεί η Τουρκία σε όλα τα περιφερειακά ζητήματα, αποτελούν την τροχοπέδη στην αναθέρμανση των σχέσεων. Πρόσφατα σε μια νέα εξέλιξη, η Ισραηλινή κυβέρνηση αναγνώρισε τη γενοκτονία των Αρμενίων από την Οθωμανική Αυτοκρατορία¹²¹, χρησιμοποιώντας βαρύς χαρακτηρισμούς σε βάρος του Τούρκου Προέδρου. Αυτό όπως αναμενόταν, προκάλεσε την εκ νέου αντίδραση της Τουρκίας, ενώ υποβάθμισε περισσότερο την προοπτική αναθέρμανσης των μεταξύ τους σχέσεων.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός, εκμεταλλευόμενος τη ρήξη ανάμεσα σε Ισραήλ και Τουρκία και γενικότερα τις συγκυρίες στην ευρύτερη περιοχή, απηύθυνε επίσημη πρόσκληση στον αντίστοιχο Ισραηλινό, ο οποίος την αποδέχθηκε. Η πρώτη επίσημη επίσκεψη του Ισραηλινού πρωθυπουργού στην Ελληνική πρωτεύουσα το 2010, αποτελεί

¹²⁰ Το επεισόδιο έλαβε χώρα στις 31 Μαΐου 2010 και είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 9 Τούρκων και τον τραυματισμό πέραν των 60 ακτιβιστών, της οργάνωσης «Free Gaza», <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1065213/epithesi-sto-mavi-marmara/>

¹²¹ Πηγή: <https://www.capital.gr/diethni/3541386/jerusalem-post-to-israil-na-anagorisei-tin-armeniki-genoktonia-antisimitis-ntais-o-erntogan>

έναν ιδιαίτερο σταθμό στην πορεία των σχέσεων¹²². Κατά τις συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν σε ανώτατο επίπεδο, δόθηκε η ευκαιρία για συζήτηση επί των θεμάτων που απασχολούσαν τις δύο χώρες και περιφερειακών θεμάτων ενώ τέθηκαν οι βάσεις για ενίσχυση της συνεργασίας σε πολλούς τομείς. Αποτέλεσε το έναυσμα για την μετέπειτα συνεργασία.

Επιπλέον κατά την ίδια δεκαετία, η ανακάλυψη των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Ανατ. Μεσόγειο, στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ, σηματοδότησε μια νέα περίοδο της εξωτερικής πολιτικής του Ισραήλ και ταυτόχρονη στροφή προς τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις της περιοχής. Η δυνατότητα που του δόθηκε για συνεργασία με Ευρωπαϊκές χώρες και οι δυνατότητες που είχε για διάθεση φυσικού αερίου, δημιούργησαν ευνοϊκές προοπτικές. Παρά τις αρχικές αντιδράσεις στο εσωτερικό για τον τρόπο διάθεσης του αερίου¹²³ που αφορούσαν τη διάθεση μόνο στο εσωτερικό με σκοπό την εξασφάλιση ή την πώληση στο εξωτερικό για εξασφάλιση οικονομικής αμοιβής, επικράτησε τελικά η άποψη του Ισραηλινού πρωθυπουργού.

Η πρωτοποριακή ενέργεια της Κυπριακής Δημοκρατίας για την περιοχή της Ανατ. Μεσογείου που αφορούσε την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών με τις γειτονικές χώρες, σύμφωνα με τις αρχές και τις πρόνοιες του δικαίου της θάλασσας, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για ενίσχυση των δεσμών και στενότερη συνεργασία. Αρχής γενομένης με την κήρυξη Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) το 2004 και την υπογραφή συμφωνιών οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο το 2003, το Λίβανο το 2007 και το Ισραήλ το 2010, διαμορφώθηκε ένα νέο πλαίσιο συνεννόησης στην περιοχή. Με τον τρόπο αυτό, η νομιμοποιημένη πλέον εκμετάλλευση των κοιτασμάτων από μέρους του Ισραήλ μετά την οριοθέτηση με την Κύπρο, στη δική του οριοθετημένη Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, επέτρεψε την προώθηση των σχεδίων για συνεργασία ανάμεσα στις κυβερνήσεις της περιοχής¹²⁴.

Οι διμερείς και τριμερείς συνεργασίες οι οποίες έχουν διαμορφωθεί και οι οποίες πλέον είναι στις προτεραιότητες των κυβερνήσεων, οδήγησαν σε σύναψη της ιδιαίτερα σημαντικής συμφωνίας ανάμεσα στους επικεφαλής των κυβερνήσεων Ελλάδας – Κύπρου - Ισραήλ. Η υπογραφή της συμφωνίας για την κατασκευή του αγωγού East Med

¹²² Στο ίδιο

¹²³ Πηγή: <http://energypress.gr/news/diadiloseis-sto-israil-enantia-sti-symfonia-gia-fysiko-aerio>

¹²⁴ Πηγή: <http://www.mcit.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/All/9E815E3F583AE208C225846900393B> 62

πραγματοποιήθηκε στις 2 Ιανουαρίου 2020, και προβλέπει την κατασκευή θαλάσσιου και χερσαίου αγωγού, για μεταφορά φυσικού αερίου από το Ισραήλ, μέσω Κύπρου προς την Ελλάδα¹²⁵.

Σήμερα οι σχέσεις έχουν ισχυροποιηθεί ακόμα περισσότερο. Η στάση της Ελλάδας, η οποία κατάφερε να εξισορροπήσει ανάμεσα στις αραβικές χώρες, τους Παλαιστινίους και το Ισραήλ, έχει επιτρέψει την ανάπτυξη ισχυρών δεσμών και συνεργασίας, η οποία καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεματολογίας. Σημαντικός παράγοντας ο οποίος διαδραμάτισε σοβαρό ρόλο στην προσέγγιση των δύο, αποτελεί η στάση και συμπεριφορά της Τουρκίας έναντι των χωρών της περιοχής. Ταυτόχρονα το γεγονός ότι η Ελλάδα, η Κύπρος και το Ισραήλ αποτελούν τις μοναδικές μη μουσουλμανικές χώρες της περιοχής, δημιούργησε έναν επιπλέον δεσμό, ενώ η μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά της κάθε χώρας ξεχωριστά και το επίπεδο πολιτισμού, έχει βοηθήσει στην ενίσχυση των σχέσεων.

Σημαντική εξέλιξη στις σχέσεις των Ελλήνων – Ισραηλινών, υπήρξε η απόφαση της Ελλάδος, με βάση το Άρθρο 13 του Νόμου 4018¹²⁶, η οποία έδωσε τη δυνατότητα σε όσους επιζήσανε του ολοκαυτώματος αλλά και στους απογόνους τους να ανακτήσουν την ελληνική ιθαγένεια. Αποτέλεσε χειρονομία μεγάλης συναισθηματικής και συμβολικής αξίας, η οποία αναγνωρίζεται από μέρος του Ισραηλινού λαού και εν μέρη σε αυτή στηρίχθηκε η μετέπειτα προσπάθεια και εμβάθυνση των σχέσεων.

Παρά τις μεμονωμένες αντιδράσεις στο εσωτερικό του Ελληνικού Κοινοβουλίου, κυρίως από παρατάξεις και σύνολα προσκείμενα στην Αριστερά, ο νόμος υπερψηφίστηκε θέτοντας τα θεμέλια για περεταίρω ενίσχυση των σχέσεων, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα σε 400 περίπου Εβραίους¹²⁷. Εκφράσεις όπως «Έλληνας γεννιέσαι, δεν γίνεσαι» ακούστηκαν από τις αντίπαλες παρατάξεις¹²⁸, σε μια προσπάθεια αποτροπής αρχικά και αντίδρασης στη συνέχεια κατά του νομοσχεδίου. Στην μεγάλη όμως πλειοψηφία του Ελληνικού λαού, έγινε δεκτό με ικανοποίηση. Η ηθική αναγνώριση της προσφοράς των θυμάτων του ολοκαυτώματος προς την παγκόσμια ιστορία, αποτελεί χρέος όλων των κυβερνήσεων και προς τη σωστή κατεύθυνση κινήθηκε η Ελλάδα.

¹²⁵ Πηγή: <https://gr.euronews.com/2020/01/02/live-teleti-ypografis-symfwnias-eastmed>

¹²⁶ Νόμος 4018 ημερομηνίας 30 Σεπτεμβρίου 2011. ΦΕΚ Α' 215/30.9.2011

¹²⁷ Πηγή: <https://www.tovima.gr/2011/09/02/society/epanaktoyn-tin-elliniki-ithageneia-oi-ebraioi-tis-thessalonikis/>

¹²⁸ Πηγή: <https://www.tovima.gr/2015/06/24/politics/agrio-epeisodio-metaksy-kammenoy-xrysobelwni-sta-skalia-tis-boylis/>

4.3 Οι κίνδυνοι στην περιοχή

Κοινό σημείο αναφοράς στην αμυντική πολιτική των δύο κρατών, αποτελεί ο καθημερινός κίνδυνος να βρεθούν σε ένταση με τα γειτονικά τους κράτη. Τόσο η Ελλάδα όσο και το Ισραήλ, βιώνουν τον καθημερινό κίνδυνο να συρθούν σε έναν αγώνα επιβίωσης, ένεκα της συμπεριφοράς τρίτων χωρών. Η παρουσία της Τουρκίας στην περιοχή, αποτελεί έναν αστάθμητο παράγοντα που απειλεί την σταθερότητα για την Ελλάδα, ενώ τα Αραβικά κράτη και κυρίως οι ακραίες θρησκευτικές οργανώσεις, απειλούν την ασφάλεια του Ισραήλ.

Για τα Ελληνικά συμφέροντα, η αναθεωρητική πολιτική και συμπεριφορά της Τουρκίας στο Αιγαίο, την Αν. Μεσόγειο και την Κύπρο αποτελεί παράγοντα παραγωγής έντασης που μπορεί να εξελιχθεί με απρόβλεπτο τρόπο. Η συνεχής άρνηση της να παρακαθίσει στο τραπέζι των συνομιλιών με την Ελλάδα για να λύσουν τις μεταξύ τους διαφορές, βρίσκεται αντιμέτωπη με την Ελληνική θέση, η οποία απαιτεί τη συζήτηση επί συγκεκριμένων θεμάτων, τα οποία δεν αποδέχεται η Τουρκία.

Αντίστοιχα για τα Ισραηλινά συμφέροντα, το εκρηκτικό κλίμα που δημιουργήθηκε με τους Παλαιστίνιους και η στήριξη που λαμβάνουν από την Τουρκία καθώς επίσης και τα γύρω από αυτό Αραβικά κράτη τα οποία διατηρούν σχέσεις συνεργασίας με την Τουρκία, αποτελούν έναν επιπλέον παράγοντα, ο οποίος δεν μπορεί να υπολογισθεί εκ των προτέρων. Η ενίσχυση που διοχετεύεται, οικονομική και υλική – στρατιωτική,

Ένας διαφορετικός παράγοντας κινδύνου που απειλεί τη σταθερότητα της περιοχής είναι η γειτνίαση με την οικονομικά και πολιτικά ισχυρότερη Αίγυπτο. Η ενίσχυση των σχέσεων της πρόσφατης περιόδου και η απουσία μεταξύ τους σύρραξης, είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών και των δύο. Ο ανταγωνισμός όμως για επικράτηση, η ανάμειξη της Τουρκίας στο εσωτερικό της Αιγύπτου μέσω της στήριξης των Αδελφών Μουσουλμάνων, μπορεί να προκαλέσει αστάθεια, η οποία αλυσιδωτά μπορεί να επηρεάσει την περιοχή. Ο Α. Νταβούτογλου, αναφέρει στο βιβλίο του «Στρατηγικό Βάθος» σχετικά με το εξωτερικό τρίγωνο ισορροπίας, αναφορικά με τη στρατηγική σημασία της θέσης και το ρόλο της Τουρκίας και της Αιγύπτου στην περιοχή, ότι «...ενώ η περιθωριοποίηση ενός από τους τρεις πόλους του περιφερειακού τριγώνου ισορροπίας της Μέσης Ανατολής¹²⁹ (Τουρκία-Αίγυπτος-Ιράν) αποτελεί την κανονικότητα, η ταυτόχρονη περιθωριοποίηση δύο κρατών

¹²⁹ Α. Νταβούτογλου, Το Στρατηγικό Βάθος, Μτφ. Ν. Ραπτόπουλος, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2010, Σελ 531-533

δημιουργεί τεράστιο βάρος στο υποσύστημα. Έτσι, όσο η Αίγυπτος οδηγείται εκτός του περιφερειακού συστήματος, τόσο πιο κεντρική θέση καταλαμβάνει το Ιράν, που υποστηρίζεται από την Τουρκία. Αντίθετα όσο η Αίγυπτος κάνει αισθητή την παρουσία της, τόσο το Ιράν απωθείται και η Τουρκία αναγκάζεται να προσαρμοστεί στη νέα κατάσταση ισορροπίας». Παρατηρεί επίσης κάτι το πολύ ενδιαφέρον, ότι η αποβαλλόμενη χώρα συμπεριφέρεται εχθρικά προς το Ισραήλ, όπως η έπραξε η Αίγυπτος μέχρι τη δεκαετία του 1970 και το Ιράν μετά τη δεκαετία του 1980.

4.4 Προοπτικές Ενίσχυσης των σχέσεων

Σήμερα, ξεπερνώντας και οι δύο αγκυλώσεις του παρελθόντος, έχουν πραγματοποιήσει βήματα προόδου και ενίσχυσης των σχέσεων. Οι συμφωνίες οι οποίες καλύπτουν σχεδόν όλα τα θέματα της πολιτικής, ασφάλειας, ενέργειας, εκπαίδευσης κλπ., έχουν ως αποτέλεσμα την δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για τη δημιουργία ενός συμμαχικού άξονα Ελλάδα – Κύπρος – Ισραήλ. Η εξωστρέφεια της αναβαθμισμένης εξωτερικής πολιτικής έχει καταφέρει να δημιουργήσει τους απαραίτητους δεσμούς με τους οποίους επιδιώκεται η ανάσχεση των αναθεωρητικών δυνάμεων.

Ο χαρακτηρισμός του καλού και συνετού εταίρου που ακολουθεί πλέον την Ελλάδα, της εξασφάλισε τη δυνατότητα να συνάψει συμφωνίες προς όφελος της, από μια αναβαθμισμένη θέση σε σχέση με το παρελθόν, προς όφελος της περιοχής ολόκληρης. Δια στόματος προσωπικοτήτων, όπως ο πρόεδρος των ΗΠΑ¹³⁰ (καθώς και προσωπικοτήτων προερχόμενες από την ΕΕ), έχει εκφραστεί η ευαρέσκεια και η ικανοποίηση για τη στάση και συμπεριφορά της Ελλάδας, ως δύναμη που προωθεί την ειρήνη, τη σταθερότητα στην περιοχή¹³¹ και την προαγωγή αξιών όπως η ελευθερία. Ως αποτέλεσμα αυτής της συμπεριφοράς, εκφράζεται η θέληση καθώς και η αναγκαιότητα για συνέχιση και επέκταση της συνεργασίας με αυτήν. Στα πλαίσια της παρουσίας της Ελλάδας στους Διεθνείς Οργανισμούς που μετέχει (NATO – ΕΕ¹³²)¹³³, εκφράζεται αντίστοιχα η ίδια αντίληψη, συμβάλλοντας θετικά στην σταδιακή αναβάθμιση του ρόλου της Ελλάδας.

¹³⁰ Πηγή: <https://primeminister.gr/2017/10/17/18542>

¹³¹ Πηγή: <https://politis.com.cy/politis-news/r-menentez-se-ekdilosi-toy-forum-i-ellada-to-2040-i-ellada-einai-enas-idanikos-etairos-gia-tis-ipa/>

¹³² Πηγή: <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/nato.html>

¹³³ Πηγή: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/synodos-nato-stin-athina-sto-epikentro-oi-prokliseis-kai-i-geostratigiki-simasia-tis-elladas/>

Για το Ισραήλ, η Ελλάδα πέραν του ότι αποτελεί έναν αξιόλογο σύμμαχο, η συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο ΝΑΤΟ, αποτελεί ένα ακόμα κίνητρο για διατήρηση των καλών σχέσεων.

Η Ελλάδα αποτελεί αξιόπιστο δίαυλο επικοινωνίας του Ισραήλ στα Ευρωπαϊκά και Νατοϊκά φόρουμ, μέσω των οποίων μπορεί να προωθήσει τα συμφέροντα του, όχι μόνο τα πολιτικά, αλλά και τα ενεργειακά, οικονομικά και άλλα. Επιπλέον η Ευρω - Μεσογειακή συμφωνία που υπογράφηκε εξασφάλισε στο Ισραήλ, οικονομικά οφέλη τα οποία προέκυψαν μέσα από τη σχέση αυτή.

Πλέον οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις που πραγματοποιούνται σε ξηρά, θάλασσα και αέρα, ανάμεσα στις ένοπλες δυνάμεις αποτελούν ένα ακόμα μεγάλο κεφάλαιο στις σχέσεις τους, το οποίο πρόσφατα εντάχθηκε μέσα στα πλαίσια συνεργασίας. Η συνεκπαίδευση που πραγματοποιείται συμβάλει θετικά στην αναβάθμιση του επιπέδου μαχητικής ικανότητας μέσω της ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων. Καλλιεργείται το πνεύμα συνεργασίας και ταυτόχρονα ενισχύεται το αίσθημα ασφάλειας στους πολίτες των χωρών.

Η συνεκπαίδευση αυτή περιλαμβάνει την εκπαίδευση των πληρωμάτων των εναέριων και πλωτών μέσων σε αποστολές έρευνας και διάσωσης, εκπαίδευση σε περιβάλλον υψηλής αντιαεροπορικής απειλής¹³⁴, ανθυποβρυχιακού πολέμου, προστασίας υποδομών και άλλων τομέων που άπτονται της ασφάλειας των κρατών. Παράλληλα, η συνεργασία επίγειων και εναέριων μονάδων με συνδυασμό τακτικών κινήσεων (Άσκηση White and Blue Glory) σε επιχειρησιακό περιβάλλον έχει εντατικοποιηθεί. Μέσω αυτών, το προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων της κάθε χώρας, λαμβάνει εμπειρίες και αναβαθμίζει τις ικανότητες του, ενώ οι τακτικές που εφαρμόζονται από κάθε συμμετέχουσα χώρα, αποτελούν αντικείμενο μελέτης για τις λοιπές και οδηγούν σε αναβάθμιση.

Η συμμετοχή στις ασκήσεις και άλλων κρατών (πέραν της Ελλάδας και του Ισραήλ) όπως η Γαλλία¹³⁵ (Άσκηση Noble Dina) και των ΗΠΑ¹³⁶, είναι ενδεικτική για τη σημασία της συνεκπαίδευσης προκειμένου να διασφαλιστεί η συνεργασία και η προώθηση της

¹³⁴ Πηγή: <https://gr.euronews.com/2018/11/06/koines-stratiwtikes-askiseis-tis-elladas-me-israel-kai-cyprus>

¹³⁵ Πηγή: <https://infognomonpolitics.gr/2021/03/israil-kypros-ellada-kai-gallia-pragmatopoiisan-koines-naftikes-askiseis/>

¹³⁶ Πηγή: <https://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/866534>

σταθερότητας στην περιοχή, μέσω της προβολής των δυνατοτήτων των χωρών αυτών. Η σημασία των δραστηριοτήτων αυτών έχει αναγνωρισθεί σε διεθνές επίπεδο.

Η σταθερή πορεία των σχέσεων, προοιωνίζει τη συνεργασία και σε άλλους τομείς. Η ενεργειακή ασφάλεια, η ιατρική επιστήμη, η ενίσχυση των δεσμών μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και η ανταλλαγή, η ενίσχυση των εξαγωγών των χωρών και η αμοιβαία ενίσχυση του τουρισμού, αποτελούν μόνο μερικούς από τους τομείς αυτούς και μπορεί αθροιστικά να αποδώσουν πολιτικά - οικονομικά οφέλη και για τις δύο χώρες.

4.5 Ενεργειακή πολιτική και φυσικό αέριο

Απομονωμένη ενεργειακά η Ελλάδα για πολλά χρόνια, δίσταζε να προχωρήσει σε έρευνες στην περιοχή, καθώς σε κάθε προσπάθεια της έβρισκε αντιμετώπιη την αντίδραση της Τουρκίας. Στα Νότια της Κρήτης, οι ενδείξεις για ύπαρξη κοιτασμάτων¹³⁷, δημιουργούν νέα δεδομένα. Η επιβεβαίωση της ύπαρξης των κοιτασμάτων μεγάλων ποσοτήτων δημιουργεί νέες μεγαλύτερες προοπτικές για την Ελλάδα, ώστε να ενισχύσει τα οικονομικά της οφέλη. Στο Αιγαίο, οι διαφορές με την Τουρκία αποτελούν τον κύριο λόγο για τον οποίο οι έρευνες και η εκμετάλλευση δεν μπορούν τουλάχιστον στην παρούσα φάση, να προχωρήσουν. Η μη υπογραφή από μέρους της Τουρκίας, του Δικαίου της Θάλασσας¹³⁸, της επιτρέπει σύμφωνα με την ίδια να μην αποδέχεται τις πρόνοιες του και να ενεργεί μέσα από δικές της πολιτικές συμπεριφορές.

Σημαντική πρόοδο στη δυνατότητα για εκμετάλλευση των πόρων αυτών, η Ελλάδα θα πραγματοποιήσει με την ανακήρυξη της Αποκλειστικής της Οικονομικής Ζώνης και των λοιπών θαλασσιών ζωνών. Οι εξελίξεις στο συγκεκριμένο τομέα που πραγματοποιήθηκαν την τελευταία περίοδο, διασφαλίζουν τα δικαιώματα της Ελλάδας. Τόσο η συμφωνία με την Ιταλία, όσο και η συμφωνία για μερική οριοθέτηση με την Αίγυπτο¹³⁹, είναι προς αυτή την ορθή κατεύθυνση. Σε εκκρεμότητα βρίσκονται ακόμα οι διαδικασίες για συμφωνία στα

¹³⁷ Πηγή: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1793573/edey-basimes-endeikseis-gia-koitasmata-fusikou-aeriou-stin-kriti> και <https://www.kathimerini.gr/1049546/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/endei3eis-gia-megalo-koitasma-aeriou-sthn-ellada> επιπλέον

¹³⁸ Συμφωνία περί του Δικαίου της Θάλασσας, υπογράφηκε στο Montego Bay στη Τζαμάικα το 1982 (UNCLOS)

¹³⁹ Πηγή: <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71679/xristos-faslis/i-anakiryksi-kai-oriothetisi-tis-ellinikis-aoz> και επιπλέον <https://slpress.gr/ethnika/apokalypsi-meriki-oriothetisi-me-aigypto-meiomeni-epireia-tis-kritis/>

Νότια με τη Λιβύη αλλά και την Αλβανία και αυτό λόγω της Τουρκικής ανάμειξης, καθώς και η εξ' ανατολών οριοθέτηση, η οποία αποτελεί χρονίζων ζήτημα.

Η εξασφάλιση ενεργειακής αυτάρκειας απασχολεί ιδιαίτερα σοβαρά τις κυβερνήσεις, είναι το κεφάλαιο της ενέργειας. Πλέον η Ελλάδα, έχει ξεκινήσει τη διαδικασία για εκμετάλλευση τόσο των κοιτασμάτων που υπάρχουν στις θαλάσσιες ζώνες της όσο και μέσω της συνεργασίας με άλλα κράτη την εξασφάλιση συνεχούς παροχής ροής αερίου. Η ενίσχυση των σχέσεων με το Ισραήλ στον τομέα της ενέργειας, θα ενισχύσει τις δράσεις της στον τομέα της ενεργειακής ανεξάρτησης. Οι τρεις πλέον σύμμαχοι, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, έχουν καταστήσει σαφή τη βούληση τους για την κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου EastMed, ο οποίος θα μεταφέρει αέριο από τη Ισραηλινή λεκάνη της Αν. Μεσογείου μέχρι τις ακτές της Ελλάδας και κατ' επέκταση στην Ευρώπη.

Η συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού υπογράφηκε την 2 Ιανουαρίου 2020 στην Αθήνα από τους ηγέτες των κυβερνήσεων των συμμετεχουσών χωρών. Ο συγκεκριμένος αγωγός περιλαμβάνει θαλάσσιο τμήμα 1300 χλμ. και αντίστοιχο χερσαίο τμήμα μήκους 600 χλμ. και θα μεταφέρει 20 εκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως, από τις ενεργειακές πηγές της λεκάνης της Λεβαντίνης στην Ανατολική Μεσόγειο (Ισραήλ) μέσω Κύπρου προς την ηπειρωτική Ελλάδα και ακολούθως στην Ιταλία και την Ευρώπη¹⁴⁰. Αποτελεί ένα έργο με τεράστια σημασία καθώς διανοίγει το δρόμο και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια νέα περίοδο, γεωπολιτικής συνεργασίας στις συνεργαζόμενες χώρες. Από διάφορες πηγές εκφράζεται η ανησυχία και ο φόβος κατά πόσον η κατασκευή του αγωγού, θα προκαλέσει την αντίδραση της Τουρκίας. Ο αγωγός κατά την θαλάσσια όδευση του αναμένεται να διέλθει από το τριμερές σημείο, στο οποίο συναντιούνται οι θαλάσσιες ζώνες της Ελλάδας, της Αιγύπτου και της Κύπρου, με την εκκρεμότητα της οριοθέτησης των ζωνών της Ελλάδας με την Κύπρο¹⁴¹ να είναι αυτή που προκαλεί τις αμφιβολίες.

Η ενεργειακή συνεργασία των χωρών, με τη στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία χρηματοδότησε μέρος των ερευνών και κατασκευής του έργου¹⁴², (έχει συμπεριληφθεί στον κατάλογο των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής

¹⁴⁰ Πηγή: <https://web.archive.org/web/20161013145009/http://www.igi-poseidon.com/en/eastmed>

¹⁴¹

¹⁴² Πηγή: <https://web.archive.org/web/20161013145009/http://www.igi-poseidon.com/en/eastmed>

Ένωσης) αποτυπώνει τη θέληση της τελευταίας για σταδιακή απεξάρτηση από τα αντίστοιχα ενεργειακά κοιτάσματα της Ρωσίας¹⁴³. Η τελευταία, εκμεταλλεζόμενη την εξέχουσα θέση που κατέχει ως κατ' εξοχή προμηθεύτρια χώρα προς την Ευρώπη, έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει τις τιμές και την ποσότητα του διατιθέμενου αερίου. Επιπλέον επιχειρεί την επέκταση της επιρροής που ασκεί σε χώρες της Ευρώπης μέσω συμφωνιών που συνάπτει¹⁴⁴, ώστε να παραμένει αναγκαία γι' αυτές. Η πρόσφατη συμφωνία με τη Γερμανία για απρόσκοπτη παροχή αερίου, δημιούργησε αντιδράσεις τόσο στο εξωτερικό όσο και το εσωτερικό, με τις κατηγορίες να αναφέρουν ότι η Γερμανία καθίσταται πλήρως εξαρτημένη από μια χώρα εκτός Ένωσης για την κάλυψη των αναγκών της¹⁴⁵. Το γεγονός ενισχύει επιπλέον την ανησυχία και ωθεί την Ευρώπη σε ενέργειες για άμεση εξεύρεση νέων, δικών της πηγών, για κάλυψη των αναγκών.

Η απαλλαγή από την παροχή ενέργειας¹⁴⁶ από τη Ρωσία προς την Ευρώπη, προβληματίζει τους Ευρωπαίους οι οποίοι επιθυμούν να απαλλαγούν και να αποκτήσουν δικούς τους πόρους για να καλύψουν τις δικές τους αυξανόμενες ανάγκες. Η απόκτηση αυτών των Ευρωπαϊκών πόρων μέσω της Ελλάδας, θα οδηγήσει σε οικονομική και πολιτική αναβάθμιση, καθώς θα καταστεί ένας αξιόπιστος και αναγκαίος προμηθευτής ενέργειας προς τις χώρες της Ευρώπης. Ενισχυτικά, η εκμετάλλευση πόρων που θα προέρχονται εξολοκλήρου από την Ελλάδα, αποτελεί το επιθυμητό για την Ευρώπη.

Η επιλογή της Ρωσίας για τροφοδοσία με φυσικό αέριο, προσκρούει στην πάγια στρατηγική επιλογή πλέον που εφαρμόζει η ίδια, ώστε κάθε σχεδιαζόμενος αγωγός να μην διέρχεται από χώρες που δεν είναι φιλικά προσκείμενες προς αυτήν¹⁴⁷. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, η Ρωσία αντιμετώπισε προβλήματα με την παροχή αερίου μέσω αγωγών που διέρχονταν από πρώην συμμαχικές χώρες. Μέσα από αυτή την επιλογή, η Τουρκία λόγω γεωγραφικής εγγύτητας αλλά και των φιλικών σχέσεων που διατηρεί με τη Ρωσία, επιλέγεται ως χώρος από τον οποίο μπορούν να διέλθουν οι αγωγοί και να

¹⁴³ Πηγή: <https://www.tanea.gr/2021/10/12/economy/diethni/fysiko-aerio-i-eyropi-i-rosia-kai-i-teleia-energeiaki-kataigida/>

¹⁴⁴ Πηγή: <https://www.lifo.gr/now/world/gazprom-oloklirothike-o-agogos-nord-stream-2-gia-ti-metafora-aerioy-apo-ti-rosia-sti>

¹⁴⁵ Πηγή: <https://www.iefimerida.gr/kosmos/nord-stream-2-syzitisi-se-eyropaiko-epipedo-gia-ti-symfonia>

¹⁴⁶ Οι κρίση στην Ουκρανία το 2006 και 2009 και στην Κριμαία το 2014, απέδειξαν την ανάγκη για απαλλαγή της Ευρώπης από το Ρωσικό φυσικό αέριο.

¹⁴⁷ Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/world/1058943/i-rosia-archise-ti-metafora-fysikoy-aerioy-se-ellada-kai-voreia-makedonia-meso-toy-turkstream/>

καταλήξουν σε Ευρωπαϊκές χώρες. Η επιλογή αυτή της Ρωσίας, προκαλεί την συνεχή αύξηση του κόστους μεταφοράς, το οποίο καλύπτεται κάθε φορά από τον αγοραστή.

Με την προοπτική της συνεχούς προμήθειας φυσικού αερίου, τα οφέλη για την Ελλάδα από την κατασκευή του αγωγού East Med αναμένοντα να είναι μεγάλα. Η Ελλάδα θα καταστεί παροχέας ενέργειας προς άλλες χώρες (κυρίως Ευρωπαϊκές) με οικονομικά και άλλα οφέλη. Καθίσταται με τον τρόπο αυτό «ενεργειακή γέφυρα» από τις πλούσιες πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Μέσης Ανατολής προς την Ευρώπη και τοποθετεί τον εαυτό της στον ενεργειακό χάρτη.

Η Αμερικανική στάση σαφώς επηρεάζει τις εξελίξεις στην περιοχή. Ο σχεδιασμός των ΗΠΑ, εξυπηρετείται με τον καλύτερο τρόπο από τη γεωγραφική θέση της Τουρκίας, γι' αυτό και η εύνοια προς αυτήν ήταν εμφανής. Η απαγόρευση επέκτασης της ζώνης επιρροής της Ρωσίας προς τα νότια, αποτελεί βασικό πυλώνα της δυτικής εξωτερικής πολιτικής. Με αυτό τον προσανατολισμό, κάθε δράση για μεταφορά ενέργειας από τα ανατολικά, διερχόταν μέσα από το Τουρκικό έδαφος. Αυτό αποτελούσε για την Τουρκία πέραν από παράγοντα συνεχούς ενίσχυσης της γεωστρατηγικής της σημασίας, παράγοντα που επέφερε οικονομικά οφέλη. Η Ελληνική διπλωματία κατά την περίοδο αυτή αδράνησε, ενώ θα μπορούσε ως μέλος της ίδιας συμμαχίας να ασκήσει πιέσεις για παράλληλα οφέλη λόγω της ανισοβαρούς στήριξης της Τουρκίας.

Οι ΗΠΑ οι οποίες αντιλαμβάνονται την αναθεωρητική πολιτική της Ρωσίας, επιδιώκουν τη συνέχιση της απομόνωσης της. Η παρουσία του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Μ. Πομπέο¹⁴⁸ κατά τις συνομιλίες για συμφωνία στην Αν. Ευρώπη είναι ενδεικτική της σημασίας που έχει η προώθηση αυτού του εγχειρήματος και εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο την Αμερικανική στήριξη. Με σαφείς πολιτικούς σκοπούς, που δεν είναι άλλοι από την ικανοποίηση των δικών της συμφερόντων, στηρίζουν τις ενέργειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πλέον, αντιλαμβανόμενες τα νέα δεδομένα τα οποία διαμορφώνονται στην Ανατ. Μεσόγειο, μέσω της νομοθεσίας που εγκρίθηκε και το πρόγραμμα East Med Act το 2019¹⁴⁹, προσδοκούν σε αύξηση της συνεργασίας με την τριμερή. Παράγοντας ο οποίος λήφθηκε υπόψη για την Αμερικανική ενέργεια, είναι φυσικά η εξυπηρέτηση των

¹⁴⁸ CNN Greece, Ιστορική επίσκεψη Πομπέο σε οικισμό Ισραηλινών στην κατεχόμενη Δυτική Όχθη, 13/11/2020, <https://www.cnn.gr/kosmos/story/242548/istoriki-episkepsi-pompeo-se-oikismo-israilinon-stin-katexomeni-dytiki-oxthi>

¹⁴⁹ Πηγή:

Αμερικανικών συμφερόντων που δεν είναι άλλα από τη συνέχιση της ανάσχεσης της Ρωσίας, μέσω της παρουσίας της ίδιας της Αμερικής στην περιοχή.

Οι προσπάθειες των κυβερνήσεων για τοποθέτηση της Ελλάδας στον ενεργειακό χάρτη, ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του 2010, με την ένταξη της Ελλάδας στο σχέδιο μεταφοράς αερίου Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη, όπου η Ελλάδα θα αποτελούσε χώρα διαμετακομιστή¹⁵⁰ και ταυτόχρονα θα εξασφάλιζε την ενεργειακή της επάρκεια¹⁵¹. Η πρώτη αυτή αρχική ανάληψη της ευθύνης για κατασκευή του έργου, δημιούργησε τις προϋποθέσεις και οδήγησε σε απόκτηση γνώσεων και τεχνογνωσίας, η οποία αποδείχθηκε χρήσιμη στη συνέχεια.

Σήμερα η στάση των ΗΠΑ προς την Τουρκία, εμφανίζεται διαφοροποιημένη. Η συνεχιζόμενη αναθεωρητική συμπεριφορά της Τουρκίας, η εσωτερική της λειτουργία και το αναθεωρητικό της διεθνές προφίλ, έχουν προκαλέσει τη διαφοροποίηση της αμερικανικής στάσης προς όφελος της Ελλάδας. Πλέον η στροφή, είναι εμφανής. Στηρίζονται πλέον οι Ελληνικές επιλογές της εξωτερικής και ενεργειακής πολιτικής, γεγονός που επιβεβαιώνεται μέσω της παρουσίας υψηλόβαθμων Αμερικανών στις τριμερείς συναντήσεις που πραγματοποιούνται.

Η Αμερικανική στροφή της εξωτερικής πολιτικής, θα πρέπει να αποτελέσει πεδίο ενισχυμένης δράσης της αντίστοιχης Ελληνικής, για συνέχιση των άριστων σχέσεων με τη Δύση και την πλήρη εκμετάλλευση των ωφελημάτων που μπορεί να έχει.

4.6 Η σημερινή εικόνα

Οι εξελίξεις όπως αυτές διαμορφώνεται στο 21ο αιώνα, σαφώς και δημιουργούν νέα δεδομένα, τα οποία η Ελλάδα οφείλει να εκμεταλλευθεί. Η προηγούμενη ανεπάρκεια του συστήματος και γενικότερα η κακή οικονομική κατάσταση της χώρας, κάθε άλλο παρά ευνοούσαν την προσέλκυση των επενδυτών. Δυστυχώς οι οικονομικοί δείκτες αντικατοπτρίζουν την πραγματική εικόνα. Σήμερα η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει υπόψη την οικονομική της κατάσταση και κατ' επέκταση την οικονομική στήριξη από το Ταμείο Ανάκαμψης. Είναι αναγκασμένη για το επόμενο (μεγάλο) χρονικό διάστημα, να υλοποιεί μικρά και σταθερά βήματα που θα ωθήσουν την οικονομία εκτός της κρίσης.

¹⁵⁰ Transit country

¹⁵¹ Ε. Σούλης-Σκιαδόπουλος, Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις: από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης, Εκδ. Ινφογνώμων, Αθήνα, 2014, Σελ. 112

Χαρακτηρισμοί όμως «Σαουδική Αραβία της Μεσογείου»¹⁵², δημιουργούν εσφαλμένες εντυπώσεις και υπεραισιοδοξία και μάλλον επικίνδυνοι είναι παρά βοηθούν στην ανάπτυξη. Προκειμένου τα έσοδα από τους υδρογονάνθρακες να εισρεύσουν στα κρατικά ταμεία, απαιτείται μεγάλο χρονικό διάστημα, υπομονή και προσεκτικές ενέργειες, ώστε σταδιακά οι επενδυτές να την εμπιστευθούν και να επενδύσουν τα κεφάλαια τους.

Αντίστοιχα, στο πολιτικό σκηνικό και στις εξωτερικές σχέσεις τα οποία φυσικά διασυνδέονται άμεσα με την οικονομική κατάσταση, η Τουρκική προκλητικότητα και επιθετική συμπεριφορά, κρατούν σε εγρήγορση τη βούληση για διασφάλιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων. Η Ελληνική στάση στο Αιγαίο και τον Έβρο κατά το 2020, διαφέρει κατά πολύ από αυτή των προηγούμενων χρόνων. Το κόστος όμως για μια νοσούσα οικονομία είναι δυσβάσταχτο και αβέβαιο κατά πόσον θα μπορέσει να συνεχίσει για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς και οι επιπτώσεις που θα έχει στην πραγματική οικονομία.

Το πλέγμα των διμερών σχέσεων της Ελλάδας με το Ισραήλ και το μέλλον που προδιαγράφεται ότι έχει τοποθετηθεί σε γερές βάσεις και θα οδηγήσει σε κοινά οφέλη. Οι πρόσφατες συμφωνίες με επίκεντρο την ενέργεια, έχουν ανοίξει διάυλους επικοινωνίας οι οποίοι σταδιακά θα οδηγήσουν και σε συνεργασία σε άλλους τομείς.

Παράγοντες όμως οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν αυτή τη ανάπτυξη παραμένουν και οφείλουν να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη. Οι σχέσεις της Ελλάδας και του Ισραήλ με την Τουρκία, παραμένουν προβληματικές. Παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν κυρίως από το Ισραήλ για εξομάλυνση των σχέσεων, φαίνεται ότι η Τουρκία δεν επιθυμεί να βρεθεί σε μια σχέση συνεργασίας υπό το καθεστώς του ίσου. Για το λόγο αυτό, σε συνδυασμό με τη γενικότερη συμπεριφορά της Νεοθωμανικής και αναθεωρητικής Τουρκίας, το Ισραήλ επέλεξε τελικά τη συνεργασία με τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις, την Κύπρο και την Ελλάδα. Η σταθερότητα της Δύσης επικράτησε έναντι του Μουσουλμανικού φόβου.

Στο Συριακό αλλά και το Αιγυπτιακό μέτωπο, κάθε εξέλιξη μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά του Ισραήλ. Τόσο η εγγύτητα με τη Συρία και η αστάθεια στην περιοχή όσο και οι προηγούμενες κακές σχέσεις με την Αίγυπτο δεν πρέπει να παραμείνουν στο περιθώριο. Παρά την εξομάλυνση των σχέσεων με την Αίγυπτο, μια πιθανή ρήξη θα

¹⁵² Κ. Φίλης, Ελλάδα, η Σαουδική Αραβία της Μεσογείου; Υπερβολές και Υπερβολικές Αλήθειες, Αιχμή, 19/12/2012, <http://www.aixmi.gr/index.php/elladasaudaravmesoge/>

επιρεάσει και την ισορροπία στην περιοχή. Ταυτόχρονα οι εσωτερικές καθημερινές προστριβές στο Εβραϊκό κράτος, το καθιστούν μια πυριτιδαποθήκη έτοιμη να εκραγεί.

Η σταθερότητα της εσωτερικής διακυβέρνησης και των δύο χωρών, είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας για τη συνεργασία. Τα εσωτερικά προβλήματα, οι αλλαγές των κυβερνήσεων και η αλλαγή της στάσης που τηρούν είναι παράγοντες που πρέπει να υπολογίζονται στην εξίσωση της συνεργασίας, παρά τη διαφαινόμενη ισχυροποίηση των σχέσεων και των δεσμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η συντηρούμενη ένταση στη Μέση Ανατολή και το κενό ισχύος που παρατηρείται, ευνοεί την ανάδειξη ενός νέου περιφερειακού ηγεμόνα. Ανάμεσα στους επίδοξους διεκδικητές αυτού του ρόλου είναι τόσο η αναθεωρητική Τουρκία όσο και το Ισραήλ. Η θέληση του Ισραήλ για ισχύ και η ανάγκη της επιβίωσης, το ωθούν ορισμένες φορές σε επιθετική συμπεριφορά και ανισοβαρή χρήση βίας, προκειμένου να εξισορροπήσει την ισχύ που του υπολείπεται. Η ενέργεια αυτή δύναται να τροφοδοτήσει αλυσιδωτά τη θέληση των Αράβων για αντιμετώπιση του Εβραϊκού κινδύνου και μεταφράζεται σε αύξηση της δικής τους επιθετικότητας σε μια προσπάθεια να επιβιώσουν. Η ατέρμονος αλυσίδα της έντασης και το δίλημμα ασφάλειας¹⁵³ που επικρατεί ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές, καθιστούν την περιοχή επικίνδυνη και ευαίσθητη. Απαιτείται η τήρηση ετοιμότητα για εκμετάλλευση των οποιονδήποτε ευκαιριών προκύπτουν, πάντα μέσα από το πρίσμα της καλής ιστορίας που κουβαλά στις πλάτες της.

Οι κυβερνήσεις σήμερα ένεκα της παγκοσμιοποίησης, τείνουν να ενισχύουν τη διεθνή συνεργασία και συνεννόηση προκειμένου τα σύγχρονα προβλήματα που απασχολούν την πλειοψηφία των λαών, να αντιμετωπιστούν σ' ένα ραγδαία εξελισσόμενο πολιτικό σκηνικό. Νέες απειλές εμφανίζονται στο προσκήνιο, οι οποίες απαιτούν άμεσες και συντονισμένες ενέργειες.

Οι νέες μορφές απειλών απαιτούν τη συνεργασία των μεγάλων δυνάμεων με τις μικρότερες, των ισχυρών με τους αδυνάτους, ώστε οι βέλτιστες κατά περίπτωση λύσεις να εφαρμόζονται συλλογικά.

Για την Ελλάδα, η γεωγραφική της θέση αποτελεί ευχή και κατάρα. Ως προπύργιο του πολιτισμένου κόσμου προς τα Ανατολικά, είναι καταδικασμένη να απορροφά τους έξωθεν κραδασμούς. Η εγγύτητα με το ταραγμένο περιφερειακό σύστημα ισορροπίας της Μέσης Ανατολής, την καθιστά ευάλωτη σε ενέργειες όπως η τρομοκρατία, το παράνομο εμπόριο, η παράνομη μετανάστευση. Ταυτόχρονα, η δυνατότητα για έλεγχο του θαλάσσιου εμπορίου από και προς τη Δύση, οι τεράστιες ακτογραμμές και οι δυνατότητες ανάπτυξης

¹⁵³ J. Mearsheimer, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Σελ. 56

του τουρισμού, οι θάλασσες με τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων που ανακαλύφθηκαν και ο μεγαλύτερος εμπορικός στόλος στον κόσμο, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για οικονομική ανάπτυξη και ανάδειξη ως ισχυρός δρώντας.

Πιστή στις αρχές του διεθνούς δικαίου, καθώς και στην ιστορία της, καταβάλλει τα τελευταία χρόνια, κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε μέσα από τη διπλωματική της στάση και προσεκτικές επιλογές, να αναπτύξει εκείνους τους δεσμούς με χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αν. Μεσογείου, που θα της επιτρέψουν να διεκδικήσει τη θέση που της ανήκει. Ο χαρακτηρισμός του καλού συμμάχου τον οποίο φέρει και σταδιακά ενισχύει είναι αυτός που θα την στηρίξει στο να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις ασφάλειας στην περιοχή.

Ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει, είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Η πολυπλοκότητα του διεθνούς συστήματος και η αναρχία που επικρατεί, ιδιαίτερα στην υπό εξέταση περιοχή, επιβάλλουν την ταύτιση της εσωτερικής διακυβέρνησης και της εξωτερικής πολιτικής. Δύο πεδία αλληλεξαρτώμενα, τα οποία συνδυαστικά καλούνται να οδηγήσουν την Ελλάδα σ' ένα μέλλον καλύτερο. Η σχέση και η αλληλεξάρτηση ανάμεσα στα δύο, περιπλέκεται λόγω του συντηρούμενου δίπολου ισορροπίας με την Τουρκία που καθιστά όμως την ανάγκη για παράλληλη δράση, επιτακτική.

Πέραν όμως της υπαρκτής απειλής στα σύνορα, αόρατες απειλές παραμονεύουν καθημερινά. Τρομοκρατία, νέες τεχνολογίες, παγκοσμιοποίηση του εμπορίου και τόσα άλλα, είναι ζητήματα τα οποία αποτελούν τον άξονα γύρω από τον οποίο οικοδομείται η συμπεριφορά των κυβερνήσεων του σήμερα.

Συνεπεία αυτών και λαμβανομένου υπόψη της θέσης της, είναι απαραίτητη η συνεργασία με γείτονες οι οποίοι στηρίζουν τη σταθερότητα και προωθούν τη δημοκρατία. Οι προοδευτικές δυνάμεις της περιοχής, αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα για συνεργασία σε όλα τα επίπεδα και επιδιώκουν την ανάπτυξη αυτών ακριβώς των δεσμών που θα εξασφαλίσουν την ειρήνη μέσω της επικοινωνίας.

Προς αυτή την κατεύθυνση ορθά είναι στραμμένη η προσοχή της Ελλάδας. Η οικοδόμηση δεσμών με χώρες οι οποίες αντιλαμβάνονται κατά τον ίδιο τρόπο τις έννοιες της ασφάλειας και της προόδου, εστιάζει την προσοχή της σε παράγοντες που εξασφαλίζουν την ειρήνη και τη σταθερότητα. Η αποφυγή του διαχωρισμού των κρατών με βάση τη

θηρσκεία, τη γλώσσα και τον πολιτισμό, της παρέχουν την ευκαιρία να διατηρεί άριστες σχέσεις με τις πλείστες χώρες.

Η προστασία των θαλασσιών οδών αποτελεί προτεραιότητα. Η ύπαρξη υποδομών στην Κρήτη, είναι προς αυτή την κατεύθυνση, ενώ ταυτόχρονα η επιλογή των ΗΠΑ να εγκαθιδρύσουν τη ναυτική τους βάση στο ίδιο νησί, είναι ενδεικτική της τεράστιας σημασίας που έχει διαχρονικά η περιοχή για τη διεθνή ναυσιπλοΐα.

Η περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής λόγω της μεγάλης σπουδαιότητας ως πηγή πλούτου, ανέκαθεν αποτελούν περιοχές στις οποίες οι εκάστοτε μεγάλες δυνάμεις επιδιώκουν την παρουσία τους. Η επικράτηση στις περιοχές αυτές, προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό και την επικράτηση σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα διπολικά συστήματα ισορροπίας που αναπτύσσονται στην περιοχή¹⁵⁴, είναι τόσο ευάλωτα σε αστάθειες τα οποία δυνητικά μπορούν να επιφέρουν παγκόσμιες αλλαγές και ανακατατάξεις. Δεν είναι λοιπόν καθόλου τυχαίο το ότι συνωστίζονται στην περιοχή στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ, Ρωσίας, Γαλλίας, ενώ η Κίνα ξεκίνησε δειλά-δειλά να κάνει την οικονομική της εμφάνιση της στην περιοχή.

Η αντικειμενική αξία της Ελλάδας, ακολουθεί αυξητική τάση. Οι ολοένα αυξανόμενες απειλές από τα Ανατολικά, οι περιφερειακές πολεμικές συρράξεις και η ανασφάλεια, καθιστούν την Ελλάδα, αναγκαίο σύμμαχο για τις Ευρωπαϊκές χώρες. Η αναγκαιότητα για στήριξη της επισημαίνεται διαρκώς, καθώς ενδεχόμενη κατάρρευση της ασπίδας που αναπτύσσει στα χερσαία και θαλάσσια σύνορά της, θα έχει άμεσο αντίκτυπο σε όλη την Ευρώπη με ανυπολόγιστες επιπτώσεις.

Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο να επισημανθεί ότι η Ελλάδα, οφείλει να ισχυροποιήσει ακόμα περισσότερο τη διεθνή της εικόνα και να εκμεταλλευθεί τα οφέλη που μπορεί να έχει μια τόσο ρευστή κατάσταση, ώστε να αναδειχθεί σε μια περιφερειακή δύναμη, ικανή και υπολογίσιμη από όλους τους περιφερειακούς ηγεμόνες.

Αν και η ηγεμονία στην περιοχή δεν πρέπει στην παρούσα φάση να αποτελεί τον αυτοσκοπό, αλλά η επιβίωση, οφείλει μέσω των δεσμών που αναπτύσσει να δημιουργήσει η ίδια τις κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε να αναδειχθεί σε αυτό που της αξίζει.

¹⁵⁴ Ελλάδα – Τουρκία ή Ισραήλ – Τουρκία ή Αίγυπτος – Τουρκία ή Ισραήλ – Αραβικός Κόσμος

Η παθητική αποδοχή των πιέσεων, απέδειξε ότι δημιουργεί πολλαπλασιαστικά ανυπέρβλητα προβλήματα. Αντίθετα η ενεργή και δυναμική παρουσία, εξασφαλίζει την επιβίωση. Όπως πολύ εύστοχα ο Θουκυδίδης αναφέρει «εναντίον των γειτόνων, μόνο η αντίσταση εξασφαλίζει την ελευθερία»¹⁵⁵, χωρίς αυτό να στοχοποιεί ή να προσανατολίζεται προς τον οποιονδήποτε, ή να ερμηνεύεται ως στρατιωτική σύγκρουση. Αυτοσκοπός δεν είναι η στρατιωτική ή άλλη αντιπαράθεση, αλλά η συνεργασία μέσα από συνομιλίες και η από κοινού αντιμετώπιση των τόσων προβλημάτων που ανακύπτουν. Η συνεργασία σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, αποτελεί προαπαιτούμενο για επιβίωση.

Μέγιστο όφελος και για Ελλάδα και Ισραήλ, προκύπτει από την υποβάθμιση των σχέσεων της Τουρκίας με τις χώρες της περιοχής. Η δημιουργία ενός άξονα συνεργασίας ο οποίος τέμνει οριζόντια την περιοχή, αποκλείοντας την Τουρκία οδηγεί σε αναβάθμιση του ρόλου της Ελλάδας. Η υποβάθμιση των σχέσεων αυτών, ενισχύει περαιτέρω τους δεσμούς και καθιστά τη συνεργασία ως μια αναγκαιότητα.

Όπως λοιπόν μπορεί να γίνει αντιληπτό, τα οφέλη από τη συνεργασία με το Ισραήλ, είναι πολυδιάστατα και αγγίζουν ένα ευρύ φάσμα θεματολογίας και αναγκαιεί να ενισχυθούν προς όφελος των δύο και της περιφερειακής ισορροπίας.

Το Ισραήλ επωφελείται με την προσέγγιση της Ελλάδας, καθώς όντας η τελευταία Ευρωπαϊκή χώρα και μέλος του ΝΑΤΟ, παρά τα οικονομικά της προβλήματα παρουσιάζει μια σταθερή εικόνα στην εξωτερική πολιτική. Η σταθερότητα αυτή μεταφράζεται σε οφέλη για το Ισραήλ, καθώς πλέον έχει αποκτήσει δύο σταθερούς συμμάχους στα ευρωπαϊκά φόρουμ και έναν ακόμα στο ΝΑΤΟ, μέσω των οποίων μπορεί να προωθήσει συνεργασίες και σοβαρά θέματα που το απασχολούν εδώ και δεκαετίες.

Ο ζωτικός χώρος που υπολείπεται το Ισραήλ εξασφαλίζεται μέσω της συνεργασίας με Κύπρο και Ελλάδα. Περιορισμένο σε μια στενή λωρίδα γης και περιτριγυρισμένο από Αραβικές χώρες, έχει ανάγκη το βάθος ώστε να μπορεί να επιβιώσει. Ταυτόχρονα η απόσταση ανάμεσα στις δύο, δεν προκαλεί σε καμία περίπτωση δίλημμα ασφάλειας. Για το λόγο αυτό μπορεί να ενισχυθεί στο μέγιστο βαθμό.

Η στρατηγική που ακολουθεί η Ελλάδα στην εξωτερική πολιτική, είναι σύμφωνη με τις αρχές του ρεαλισμού. Έχει αποδείξει ότι για την ίδια προέχει η δική της ασφάλεια και σε

¹⁵⁵ Κ. Ν. Waltz, Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2011, Σελ 267.

καμία περίπτωση δεν στρέφεται εναντίον οποιουδήποτε. Φροντίζει να διασφαλίσει τη δική της επιβίωση.

Η συνεργασία εξ' άλλου των Ισραηλινών με τις Ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις τόσο ναυτικές όσο και αεροπορικές, οι οποίες καθημερινά δοκιμάζονται στο Αιγαίο, προσθέτει οφέλη μέσω της κοινής εκπαίδευσης η οποία ξεκίνησε να υλοποιείται και θα συνεχίσει, αποδίδοντας οφέλη προς όλους τους εμπλεκόμενους. Αντίστοιχα τα οφέλη των Ελληνικών δυνάμεων που συνεργάζονται με τις Ισραηλινές που καθημερινά διεξάγουν το δικό τους αγώνα για επιβίωση και εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους, επιφέρει οφέλη. Εξ' άλλου η αμυντική βιομηχανία του Ισραήλ, είναι ανεπτυγμένη σε βαθμό όπου μπορεί να αξιοποιηθεί από τις ένοπλες δυνάμεις της Ελλάδας και της Κύπρου.

Αντίστοιχα και για την Ελλάδα, λόγω της αδυναμίας του διεθνούς δικαίου να επιτελέσει το ρόλο μιας παγκόσμιας συνταγματικής αρχής¹⁵⁶, δημιουργούνται συνθήκες ευνοϊκές, που αφορούν κυρίως τη μερική εξασφάλιση της σταθερότητας στην περιοχή, μέσω της απομόνωσης της Τουρκίας.

Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, οι καλές σχέσεις της Ελλάδας με το Ισραήλ, θα οδηγήσουν και στη συνεργασία των ισχυρότατων λόμπι (Εβραϊκού και Ελληνικού) στα μεγάλα κέντρα λήψης αποφάσεων. Είναι παραδεκτό ότι τα λόμπι, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, χαίρουν εκτίμησης από τις τοπικές κυβερνήσεις τις οποίες είναι σε θέση να επηρεάσουν σε θέματα που αφορούν διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Στον ευαίσθητο τομέα της εκπαίδευσης η συνεργασία πανεπιστημίων και το υψηλό επίπεδο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης που προσφέρεται από εκπαιδευτικά ιδρύματα και των δύο χωρών, θα δώσει νέες ευκαιρίες σε φοιτητές, με νέες επιλογές και κατευθύνσεις. Ταυτόχρονα ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει έναν ακόμα πυλώνα συνεργασίας και σύσφιξης των σχέσεων. Οι προυπάρχουσες τουριστικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν από τη δεκαετία του 1950, μπορούν τώρα να ενισχυθούν.

Τέλος, στον τομέα της ενέργειας, οποίος αποτελεί και τον πρόσφατο τομέα ανάπτυξης δεσμών, τα οφέλη μπορούν να μεταφραστούν σε οικονομική ανάπτυξη μέσω της

¹⁵⁶ Σπ. Λίτσας, Πόλεμος και Ορθολογισμός, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2010, Σελ 61.

κοινής εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων. Οι επιλογές των κυβερνήσεων, βρίσκονται προς την ίδια κατεύθυνση.

Η δημιουργηθείσα περιφερειακή ισορροπία ισχύος είναι αποτέλεσμα των άοκνων προσπαθειών των προοδευτικών και φιλειρηνικών κυβερνήσεων της περιοχής. Είναι προς όφελος της σταθερότητας, της ειρήνης και της ανάπτυξης, ενώ δεν θα πρέπει να αποκλείεται η ενίσχυση της συνεργασίας και σε άλλους τομείς.

Τέλος, το επόμενο βήμα της συνεργασίας των κρατών της περιοχής, ενδεχομένως να αποτελεί η δημιουργία ενός ευρύτερου περιφερειακού συστήματος ολοκλήρωσης. Ο καθορισμός τομέων στενότερης συνεργασίας, που θα περιλαμβάνει την οικονομία, την ανταλλαγή πληροφοριών, την ενέργεια, θα αποτελέσει ενδεχομένως το επόμενο βήμα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της σταθερότητας. Η συμπερίληψη σε αυτό και άλλων κρατών, όπως η Αίγυπτος, τα οποία στηρίζουν τις ίδιες αρχές και κανόνες δικαίου και η δέσμευση για διατήρηση της ειρήνης θα ενισχύσουν τη σταθερότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α. Πλατιάς, (2000), *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Αθήνα, Εκδ. Εστία
2. Α. Πλατιάς, (1995), *Το Νέο Διεθνές Σύστημα – Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση
3. Α. Νταβούτογλου, (2010), *Το Στρατηγικό Βάθος*, Μτφ. Ν. Ραπτόπουλος, Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα
4. Α.Ναχμάνι, (2003), *Ισραήλ Τουρκία και Ελλάδα: Ταραγμένες σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο*, Μτφ. Σ. Λίβας, Εκδ. Παπαζήση
5. Γ. Χαρίτος, (2020), *Κύπρος Το Γειτονικό Νησί*, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση, ΚΔ. 2η
6. Ε. Σούλης-Σκιαδόπουλος, (2014), *Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις: από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης*, Αθήνα, Εκδ. Ινφογνώμων
7. Η. Κουσκουβέλης, (2007), *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα, Ε΄ Έκδοση
8. Η. Κουσκουβέλης, (2000), *Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική*, Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα
9. Θουκυδίδης, (2011), *Θουκυδίδου Ιστορίες*, Μτφ Βενιζέλου, Εκδ. Γεωργιάδη
10. Π. Κονδύλης, (1999), *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα, Εκδ. Θεμέλιο, ΚΔ. 3η
11. Σ. Λίτσας, (2010), *Πόλεμος και Ορθολογισμός*, Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα
12. Η. Morgenthau, (1972), *Politics Among Nations*, New York, Alfred A. Knopf
13. J. Mearsheimer, (2007), *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα
14. Κ. Ν. Waltz, (2011), *Ο Άνθρωπος το Κράτος και ο Πόλεμος*, Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα
15. Κ. Ν. Waltz, (2011), *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα
16. G.H. Snyder, (1997), *Alliance Politics*, Ithaca and London, Cornell University U.S.
17. R. Gilpin, (2004), *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*, Αθήνα, Εκδ. Ποιότητα
18. R. Jackson – G. Sorensen, (2006), *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα, Εκδ. Gutenberg
19. St. Walt, (1987), *The Origins of Alliances*, Ithaca and London, Cornell University Press

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α. Συρίγος, (2019), *«Οριοθέτηση Τουρκίας - Λιβύης; Μία στρατηγική κίνηση»*, <https://www.kathimerini.gr/politics/1034923/oriothetisi-toyrkias-livyis-mia-stratigiki-kinisi/>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
2. Α. Στάικος, (2020), *«Υπεγράφη η συμφωνία για τον EastMed»*, <https://gr.euronews.com/2020/01/02/live-telefi-yprografis-symfwnias-eastmed>, [πρόσβαση 8/12/2021]

3. Α. Χωριανόπουλος, (2021)), «*Ισραήλ, Κύπρος, Ελλάδα και Γαλλία πραγματοποίησαν κοινές ναυτικές ασκήσεις*», <https://infognomonpolitics.gr/2021/03/israil-kypros-ellada-kai-gallia-pragmatopoiisan-koines-naftikes-askiseis/>, [πρόσβαση 8/12/2021]
4. ΑΠΕ-ΜΠΕ,(2019), «*Στέιτ Ντιπάρτμεντ: Προκλητικό και όχι χρήσιμο το μνημόνιο κατανόησης Τουρκίας-Λιβύης*», <https://www.amna.gr/home/article/412908/Steit-Ntipartment-Proklitiko-kai-ochi-chrisimo-to-mnimonio-katanoisis-Tourkias-Libuis>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
5. Β. Νέδος – Γ. Σουλιώτης, (2021), «*Το πυρηνικό εργοστάσιο της Τουρκίας – Απειλή για την ασφάλεια;*» <https://www.kathimerini.gr/world/561287053/to-pyriniko-ergostasio-tis-toyrkias-apeili-gia-tin-asfaleia/>, [πρόσβαση, 24/10/21]
6. Β. Νέδος, (2019), «*Ανησυχία σε Αθήνα και Λευκωσία για την τουρκική επέκταση των δραστηριοτήτων μέσα στην κυπριακή ΑΟΖ,*» <https://www.kathimerini.gr/1028369/article/epikairothta/politikh/anhsyxia-se-a8hna-kai-leykwsia-gia-thn-toyrkikh-epektash-twn-drasthriothtwn-esa-sthn-kypriakh-aoz>, [πρόσβαση, 23/9/2021]
7. Β. Νέδος, (2019), «*Μνημόνιο Τουρκίας με Λιβύη*», <https://www.kathimerini.gr/politics/1053976/mnimonio-toyrkias-me-livy/>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
8. Β. Νέδος, (2020), «*Αναρτώνται οι συντεταγμένες ΑΟΖ, Τουρκίας και Λιβύης από τον ΟΗΕ*», <https://www.kathimerini.gr/1065109/article/epikairothta/politikh/anartwntai-oi-syntetagmenes-aoz-toyrkias-kai-livyhs-apo-ton-oh>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
9. ΓΕΣ, «*Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας*», <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleioy-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliroforion-asfaleias-4>, [πρόσβαση, 29/8/2021]
10. Δ. Κωνσταντίνου, (2020), «*Ιστορικό της de jure διαδικασίας αναγνώρισης*», https://infognomonpolitics.gr/2020/04/blog-post_1852-5/, [πρόσβαση 7/12/2021]
11. Ε. Κόλλια, (2011), «*Επανακτούν την Ελληνικοί ιθαγένεια οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης*», <https://www.tovima.gr/2011/09/02/society/epanaktoyn-tin-elliniki-ithageneia-oi-ebraioi-tis-thessalonikis/>, [πρόσβαση 6/12/2021]
12. Ελληνική Δημοκρατία, (2017), «*Η Ελλάδα στρατηγικός εταίρος και αξιόπιστος σύμμαχος των ΗΠΑ*», <https://primeminister.gr/2017/10/17/18542>, [πρόσβαση 7/12/2021]
13. Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Εξωτερικών, «*Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ)*», <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/nato.html>, [πρόσβαση, 25/9/2021]
14. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 179 της 23/06/1998, (1998), «*Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας/Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαϊ*», [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623(01)&from=PT), [πρόσβαση, 25/10/2021]
15. Εράν Λέρμαν, (2020), «*Η στρατηγική συμμαχία δυνάμεων στην Αν. Μεσόγειο θα φρενάρει τον Ερντογάν, Συν. στον Γαβριήλ Χ. Σερέτη*»,

- <https://www.liberal.gr/apopsi/i-stratigiki-summachia-dunameon-stin-an-mesogeio-tha-frenarei-ton-erntogan/283832>, [πρόσβαση, 28/9/2021]
16. Ε. Ντάβιντ,(2021), «*Η Χαμάς και οι υποστηρικτές της*», <https://www.dw.com/el/%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/s-10507>, [Πρόσβαση 6/12/2021]
 17. Η. Χατζηκουμής (2021), «*Πυρηνική ενέργεια και Τουρκία*», <https://www.kathimerini.gr/opinion/561486982/pyriniki-energeia-kai-toyrkia/>, [πρόσβαση, 27/10/21]
 18. Η Καθημερινή, REUTERS, (2010), «*Διεθνής Κατακραυγή εναντίον του Ισραήλ*», <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1065213/epithesi-sto-mavi-marmara/>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
 19. Η Καθημερινή, (2019), «*Γιατί η Τουρκία πολεμά στη Συρία*», <https://www.kathimerini.gr/1046934/article/epikairothta/kosmos/ar8ro-tsavoysoyglyoystoys-new-york-times-giati-h-toyrkia-polema-sth-syria>, [πρόσβαση, [13/8/2021]
 20. Ι. Κοτούλας, (2012), «*Οι Αραβοϊσραηλινοί Πόλεμοι*», https://www.researchgate.net/publication/317175508_Review_Chaim_Herzog_Oi_Arabo-israelinoi_polemoi_Linaios_2011, [πρόσβαση 5/12/2021]
 21. Κ. Φίλης, (2012), «*Ελλάδα, η Σαουδική Αραβία της Μεσογείου; Υπερβολές και Υπερβολικές Αλήθειες*», <http://www.aixmi.gr/index.php/elladasaudaravmesoge/>, [πρόσβαση, 8/10/2021]
 22. Κ. Σώκου, (2019), «*East Med Act: Νομοθεσία και εφαρμογή της*», <https://www.kathimerini.gr/1057762/opinion/epikairothta/politikh/east-med-act-nomodesia-kai-efarmogh-ths>, [πρόσβαση, 14/9/2021]
 23. Η Καθημερινή, REUTERS, (2010), «*Διεθνής Κατακραυγή εναντίον του Ισραήλ*», <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1065213/epithesi-sto-mavi-marmara/>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
 24. Η Καθημερινή, (2020), «*Η Ρωσία άρχισε τη μεταφορά φυσικού αερίου σε Ελλάδα και Βόρεια Μακεδονία μέσω του TurkStream*», <https://www.kathimerini.gr/world/1058943/i-rosia-archise-ti-metafora-fysikoy-aerioy-se-ellada-kai-voreia-makedonia-meso-toy-turkstream/>, [πρόσβαση 9/12/2021]
 25. Η Καθημερινή, (2010), «*Επίθεση στο «Mavi Marmara»*», <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1065213/epithesi-sto-mavi-marmara/>, [πρόσβαση 6/12/2021]
 26. Η Καθημερινή (1990), «*Η Ελλάδα αναγνωρίζει το Ισραήλ και συνάπτει σχέσεις με την PLO*», <https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1056435/i-ellada-anagnorizei-to-israil-kai-synaptei-scheseis-me-tin-plo/>, [πρόσβαση 6/12/2021]
 27. Μ. Καραγιάννης, (2019), «*Η συμφωνία Τουρκίας - Λιβύης ανοίγει τον ασκό του Αιόλου*», <https://www.liberal.gr/apopsi/manos-karagiannis-H-sumfonia-tourkias-libuis-anoigei-ton-asko-tou-aiolou-stin-an-mesogeio/276215>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
 28. Μ. Κούμα, (2012), «*Η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ*», <https://www.kathimerini.gr/world/449654/i-idrysi-toy-kratoys-toy-israil/>, [πρόσβαση 4/12/2021]

29. Μ. Πελεβάνη, (2021), «*Διακήρυξη Μπάλφοιρ: Η αρχή του κύκλου αίματος στην Παλαιστίνη και η ίδρυση του Ισραήλ*», <https://tvxs.gr/news/taksidia-sto-xrono/diakiryksi-mpalfoyr-i-arxi-toy-kakoy>, [πρόσβαση 5/12/2021]
30. Μ. Ευρυβιάδης, (2013), «*Πού το πάει το Ισραήλ με την ενέργεια;*», <http://www.defence-point.gr/news/?p=73486>, [πρόσβαση, 1/10/2021]
31. Μ. Ιγνατίου, (2019), «*Ο Πομπέο πάει στην Ιερουσαλήμ: Δημιουργεί μία νέα συμμαχία από το Ισραήλ μέχρι την Ελλάδα*», <https://www.apopseis.com/o-pompeo-paei-stin-ieroyosalim-dimioyrgei-mia-nea-symmachia-apo-to-israil-mechri-tin-ellada/>, [πρόσβαση, 17/9/2021]
32. Ν. Μελέτης, (2019), «*Ο Ερντογάν βάζει φωτιά στη Μέση Ανατολή με την ανοχή Τράμπ και Πούτιν*», <https://www.liberal.gr/diplomacy/isonpigi-eirinissin-tourkiki-eisboli-kai-proanaggelia-katochis-stin-suria-choris-isonimerominia-lixissin/269749>, [πρόσβαση, 15/10/2021]
33. Π. Σωτήρης, (2021), «*Φυσικό αέριο - Η Ευρώπη, η Ρωσία και η «τέλεια ενεργειακή καταγίδα*», <https://www.tanea.gr/2021/10/12/economy/diethni/fysiko-aerio-i-eyropi-i-rosia-kai-i-teleia-energeiaki-kataigida/>, [Πρόσβαση 10/12/2021]
34. Πολιτική Άμυνα Κύπρου, (2021), «*Συμβάσεις της Γενεύης*», https://civildefence.com.cy/wp-content/uploads/diethnis_simvasis_genevis_peri_prostasias_amahou_plithismu.pdf, [πρόσβαση 7 12-2021]
35. Πρώτο Θέμα, (2021), «*Στη Λιβύη ο Δένδιας: Η φωτογραφία με τις ελληνικές σημαίες σε δρόμο της Τρίπολης*», <https://www.protothema.gr/politics/article/1173626/stilivui-o-dendias-i-fotografia-me-tis-ellinikes-simaies-se-dromo-tis-tripolis/>, [πρόσβαση, 16/9/2021]
36. ΠΟΛΙΤΗΣ, (2021), «*Μενέντεζ: «Η Ελλάδα είναι ένας ιδανικός εταίρος για τις ΗΠΑ*», <https://politis.com.cy/politis-news/r-menentez-se-ekdilosi-toy-forum-i-ellada-to-2040-i-ellada-einai-enas-idanikos-etairros-gia-tis-ipa/>, [πρόσβαση 8/12/2021]
37. Σ. Λίτσας, (2020), «*Τα συμπεράσματα της Διάσκεψης του Βερολίνου*», <https://www.capital.gr/arthra/3405672/ta-sumperasmata-tis-diaskepsis-tou-berolinou>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
38. Σ. Καλεντερίδης, (2020), «*Η αναγνώριση του Ισραήλ από την χώρα μας*», https://infognomonpolitics.gr/2020/04/blog-post_1852-5/, [πρόσβαση, 14/10/21]
39. Σ. Λυγερός, (2020), «*Μερική οριοθέτηση με Αίγυπτο – Μειωμένη επήρεια της Κρήτης*», <https://slpress.gr/ethnika/apokalypsi-meriki-oriothetisi-me-aigyp-to-meiomeni-epireia-tis-kritis/>, [πρόσβαση, 15/11/2021]
40. Σ. Θεοδωρόπουλος, (2021), «*31 ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛ*», <https://cohen.gr/new/articles/greece-cyprus-israel-relations/5079-31>, [πρόσβαση 7/12/2021]
41. ΤΟ ΒΗΜΑ, (2015), «*Άγριο επεισόδιο μεταξύ Καμμένου-Χρυσοβελώνη στα σκαλιά της Βουλής*», <https://www.tovima.gr/2015/06/24/politics/agrio-epeisodio-metaksy-kammenoy-xrysobelwni-sta-skalia-tis-boylis/>, [Πρόσβαση 6/12/2021]
42. Φ. Δαλίτης, (2020), «*Κοινή άσκηση μεταξύ Ισραήλ, Ελλάδας, ΗΠΑ και Κύπρου*», <https://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/866534>, [πρόσβαση 9/12/2021]

43. Χ. Λιάγγου, (2019), «Ενδείξεις για μεγάλο κοίτασμα αερίου στην Ελλάδα», <https://www.kathimerini.gr/1049546/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/endeizeis-gia-megalo-koitasma-aerioy-sthn-ellada>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
44. Χ. Φασλής, (2018), «Η ανακήρυξη και οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ», <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71679/xristos-faslis/i-anakiryksi-kai-oriothetisi-tis-ellinikis-aoz>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
45. Biyografya, «Cihat Yayıci», <https://www.biyografya.com/biyografi/24466>, [πρόσβαση, 17/10/2021]
46. Banking News, (2019), «...το πιο ισχυρό όπλο της Τουρκίας απέναντι στους Κούρδους είναι ο έλεγχος του νερού...», <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=469141>, [πρόσβαση, 18/10/2021]
47. Capital.gr, (2020), «Το Ισραήλ να αναγνωρίσει την Αρμενική Γενοκτονία - "Αντισιμίτης νταής ο Ερντογάν»», <https://www.capital.gr/diethni/3541386/jerusalem-post-to-israil-na-anagorisei-tin-armeniki-genoktonia-antisimitis-ntais-o-erntogan>. [πρόσβαση 8/12/2021]
48. CNN Greece, (2020), «Ιστορική επίσκεψη Πομπέο σε οικισμό Ισραηλινών στην κατεχόμενη Δυτική Όχθη», <https://www.cnn.gr/kosmos/story/242548/istoriki-episkepsi-pompeo-se-oikismo-israilinon-stin-katexomeni-dytiki-oxthi>, [πρόσβαση, 13/11/2021]
49. Daily News, (2016), «Turkish army-backed rebels advance inside Syria», <https://www.hurriyetdailynews.com/turkish-army-backed-rebels-advance-inside-syria-on-isil-103174>, [πρόσβαση, 15/9/2021]
50. Energypress, (2015), «Διαδηλώσεις στο Ισραήλ ενάντια στη συμφωνία για το φυσικό αέριο», <http://energypress.gr/news/diadiloseis-sto-israil-enantia-sti-symfonia-gia-fysiko-aerio>, [πρόσβαση, 12/10/2021]
51. ERT.Gr, (2011), «Σύνοδος ΝΑΤΟ – Κ. Μητσοτάκης: Η Ελλάδα ισχυρός και αξιόπιστος σύμμαχος», <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/synodos-nato-stin-athina-sto-epikentro-oi-prokliseis-kai-i-geostratigiki-simasia-tis-elladas/>, [πρόσβαση 8/12/2021]
52. Euronews, (2018), «Η Ελλάδα σε κοινές ασκήσεις με Κύπρο και Ισραήλ», <https://gr.euronews.com/2018/11/06/koines-stratiwtikes-askiseis-tis-elladas-me-israel-kai-cyprus>, [πρόσβαση 9/12/2021]
53. Euronews, (2021), «1η Σεπτεμβρίου-20 Χρόνια Μετά: Οι ΗΠΑ αποτίουν σήμερα φόρο τιμής στους 3.000 νεκρούς», <https://gr.euronews.com/2021/09/11/9-11-20-xronia-meta>, [πρόσβαση 6/12/2021]
54. Lifo, (2021), «Gazprom: Ολοκληρώθηκε ο αγωγός Nord Stream 2 για τη μεταφορά αερίου από τη Ρωσία στη Γερμανία», <https://www.lifo.gr/now/world/gazprom-oloklirothike-o-agogos-nord-stream-2-gia-ti-metafora-aerioy-apo-ti-rosia-sti>, [πρόσβαση 9/12/2021]
55. G. N. Tzogopoulos, (2019), «What Is the Future of the Israel- Greece-Cyprus Partnership? The Begin-Sadat Center for Strategic Studies»,

- <https://besacenter.org/online-debates/israel-greece-cyprus-partnership/>, [πρόσβαση, 23/9/2021]
56. Ian Moris, «*FOR CHINA, ONE BELT, ONE ROAD, NO PLAN*»
<https://web.archive.org/web/20200729080815/https://www.energysociety.org/one-belt-one-road-no-plan.html>, [πρόσβαση, 22/10/2021]
57. iefimerida, (2020), «*Οι ΗΠΑ εξετάζουν αποχώρηση από τη βάση του Ιντσιρλίκ λόγω της στάσης του Ερντογάν – Στα σχέδια της Ουάσιγκτον και η Κρήτη*»,
<https://www.iefimerida.gr/kosmos/ipa-exetazoyn-apohorisi-intsirlik-logo-erntogan-kriti>, [πρόσβαση, 15/10/2021]
58. iefimerida, (2021), «*Ισραήλ: Αποκαλύφθηκε το δίκτυο χρηματοδότησης της Χαμάς από την Τουρκία*», <https://www.iefimerida.gr/kosmos/israil-brikan-diktyo-hrimatodotisis-hamas-toyrkias>, [πρόσβαση, 8/12/2021]
59. iefimerida.gr, (2021), «*Nord Stream 2: Συζήτηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη συμφωνία ΗΠΑ-Γερμανίας -Η θέση της Ρωσίας*»,
<https://www.iefimerida.gr/kosmos/nord-stream-2-syzitisi-se-eyropaiko-epipedo-gia-ti-symfonia>, [πρόσβαση 9/12/2021]
60. iefimerida, (2018), «*Τι σημαίνει ο όρος «Γαλάζια Πατρίδα» που χρησιμοποιούν οι Τούρκοι στρατηγούς*», <https://www.iefimerida.gr/news/466858/ti-simainei-o-oros-galazia-patrida-poy-hrisimopoioun-oi-toyrkoi-stratigoi>, [πρόσβαση, 30/10/2021]
61. IGI POSEIDON, (2021), «*East Med*»,
<https://web.archive.org/web/20161013145009/http://www.igi-poseidon.com/en/eastmed>, [πρόσβαση 8/12/2021]
62. L. Calabrese, (2019), «*Making the Belt and Road Initiative work for Africa*»,
<https://odi.org/en/insights/making-the-belt-and-road-initiative-work-for-africa/>, [πρόσβαση, [28/9/2021]
63. naftemporiki.gr, (2021), «*ΕΔΕΥ: Βάσιμες ενδείξεις για κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Κρήτη*», <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1793573/edey-basimes-endeikseis-gia-koitasmata-fusikou-aeriou-stin-kriti>, [πρόσβαση 9/12/2021]
64. naftemporiki.gr, (2002), «*Αρχίζει η οικοδόμηση τείχους μεταξύ Ισραήλ και παλαιστινιακών εδαφών*», <https://www.naftemporiki.gr/printStory/37182>, [πρόσβαση 4/12/2021]
65. N. A. Ioannidis, (2014), «*Η συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μεταξύ Τουρκίας – ‘ΤΔΒΚ’*», <http://nioannides.com/?p=126>, [πρόσβαση, 14/9/2021]